

RELACIONS ENTRE ECONOMIA I CULTURA

ALS MUNICIPIS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA

**Centre d'Estudis i Recursos Culturals
Diputació de Barcelona
Setembre de 2010**

**Diputació
Barcelona**

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	3
METODOLOGIA.....	6
Capítol 1 ANÀLISI DELS PRESSUPOSTOS MUNICIPALS DE CULTURA.....	9
Introducció.....	11
1. La despesa en cultura dels municipis de la província de Barcelona	12
2. Despesa en cultura per trams de població.....	15
3. Despesa en cultura per capítols del pressupost	18
Capítol 1: Sumari executiu	27
Capítol 2 IMPACTES DE L'ACTUACIÓ DE L'ÀREA DE CULTURA DE DIPUTACIÓ	29
Introducció.....	31
Nota metodològica	32
1. L'actuació directa dels serveis de l'Àrea de Cultura	32
1.1. Creació directa d'ocupació.....	32
1.2. Productes i serveis de les gerències de l'Àrea de Cultura	36
2. Transferències corrents realitzades per l'Àrea de Cultura.....	47
2.1. Transferències corrents per a la realització d'activitats culturals	47
2.2. Transferències corrents dels serveis de l'Àrea de Cultura	50
3. Transferències de capital realitzades per l'Àrea de Cultura	53
3.1. Inversions de la Gerència de Serveis de Cultura	53
3.2. Ocupació generada per les inversions	55
Conclusions.....	56
Capítol 2: Sumari executiu	58
Capítol 3 IMPACTES DE L'ACTUACIÓ EN CULTURA DELS MUNICIPIS.....	61
Introducció.....	63
1. Efectes directes de l'actuació en cultura dels ajuntaments	65
2. Efectes indirectes de l'actuació dels serveis de cultura dels ajuntaments	74
2.1 <i>Contractació de serveis</i>	74
2.2 <i>Transferències corrents</i>	89
2.3 <i>Inversió</i>	91
3. Impactes induïts de l'acció cultural als municipis.....	92
4. Síntesi de resultats.....	96
Capítol 3: Sumari executiu	101
CONCLUSIONS	103
CRÈDITS.....	109

INTRODUCCIÓ

Cada vegada més, ens trobem davant de discursos teòrics, però també de polítiques i accions, que centren l'atenció en els vincles entre la cultura i l'economia. Els darrers anys s'ha posat de manifest com les indústries culturals i creatives poden jugar un paper molt actiu en el dinamisme econòmic de pobles i ciutats.

S'ha comprovat que la contribució d'aquest tipus d'empreses a l'economia va més enllà de la creació de llocs de treball: les indústries culturals no únicament generen ocupació, i per tant riquesa, sinó que, a més, creen uns llocs de treball que són, en una proporció que supera la mitjana, llocs de treball de qualitat. Segons un estudi encarregat per la Comissió Europea, un 46,8% dels treballadors del sector cultural compten, com a mínim, amb una titulació universitària, front al 25,7% del total d'ocupats a Europa¹.

Per tant, un model de creixement intensiu en coneixement, com el que aporten aquestes indústries culturals i creatives, es presenta com una via de creixement equilibrada, sostenible, i generadora de benestar i de qualitat de vida.

En aquest context, la Comissió Europea es troba, a hores d'ara, en la fase final de l'elaboració d'un llibre verd sobre la de la indústria cultural i creativa². A casa nostra, tot i que amb cert retard respecte d'altres països avançats, fa uns anys que es van començar a disparar les alarmes al respecte: s'organitzen congressos sobre cultura i economia, neixen unes jornades anuals sota el títol de "ciutats creatives", algunes institucions engeguen importants línies de suport a la indústria cultural i creativa, etc.

Al costat d'això, creix la inquietud per conèixer amb un cert grau de rigor quins són els impactes d'aquestes indústries, i de l'àmbit de la cultura en el seu conjunt, sobre l'economia de pobles i ciutats. Tot plegat en un sector en el que no s'havia acabat de consolidar uns mecanismes sistemàtics d'avaluació, en el que la implantació d'indicadors es veia dificultada per la manca de dades, en el que els sistemes de recollida de informació eren escassos i amb un nivell de detall que deixava poc marge per l'elaboració de les dades, etc. Ezequiel Baró, en un article dedicat a la mesura de la dimensió econòmica del sector

¹ The economy of culture in Europe, estudi realitzat per la consultora KEA. Podeu descarregar-lo de la web de la Comissió Europea: http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc873_en.htm (consulta setembre 2010)

² Podeu descarregar-vos una traducció al català del llibre verd "Alliberar el potencial de les indústries culturals i creatives" a: http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/ICIC/Documents/Arxiu%20ICIC/100531_llibre_verd_industries_culturals.pdf (consulta setembre 2010)

cultural³, reflexiona sobre les raons d'aquest retard en el que anomena la “base informativa” relativa a aquest sector.

Durant els darrers anys, Catalunya ha fet un esforç important, especialment a través de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT), per dotar-se d'una base estadística relativa a les activitats culturals⁴. Aquest treball ha permès disposar d'estimacions periòdiques de l'aportació d'un seguit d'activitats culturals –essencialment indústries culturals- al valor afegit brut i a l'ocupació. O, també, estimacions sobre la despesa en cultura realitzada des dels diversos nivells de l'administració pública catalana⁵. Finalment, l'any 2007 es va elaborar el primer compte satèl·lit de la cultura a Catalunya, relatiu a l'any 2005.

Tot plegat ha posat en circulació un seguit de dades que han propiciat diversos acostaments a la quantificació de l'aportació real de la cultura i les indústries culturals a l'economia catalana. Destaca, en aquest sentit, el treball realitzat pel mateix Ezequiel Baró i Xavier Cubeles sobre la dimensió econòmica del sector cultural a Catalunya⁶, així com altres estudis sectorials centrats en actes o esdeveniments específics, com ara el treball impulsat per l'Àrea de Cultura de Diputació de Barcelona l'any 2001 sobre l'impacte econòmic de la festa major de Granollers.

Ara bé, així com trobem alguns treballs que analitzen l'impacte econòmic de la cultura i de les arts a Europa, Espanya i Catalunya, i alguns d'altres centrats en esdeveniments molt concrets, no coneixem cap treball d'aquestes característiques que, en un territori més o menys proper, hagi adoptat una perspectiva municipal.

Amb el present treball, el CERC es proposa fer una anàlisi dels impactes econòmics de les accions culturals que neixen del nivell local, i, concretament, dels municipis de la província de Barcelona.

Cal remarcar que, en la seva major part, els estudis d'impacte econòmic posen el seu principal focus d'atenció a l'activitat econòmica generada per les indústries culturals i creatives. Un estudi d'impacte econòmic de la cultura a escala local, en canvi, haurà de centrar el seu enfocament en la programació i els equipaments culturals, és a dir, en l'activitat promoguda directa o indirectament pels ajuntaments, més que no pas en les indústries culturals, que, a aquest nivell, encara tenen una presència bastant limitada.

³ Baró, Ezequiel, Mesures de la dimensió econòmica del sector cultural, *Revista Cultura número 2*, juny de 2008. Generalitat de Catalunya.

<http://cultura2.gencat.cat/revistacultura/article.php?id=17> (consulta setembre de 2010).

⁴ La indefinició del mateix concepte de cultura i del sector cultural, que a més varia en el temps i fins i tot en l'espai, constitueix una dificultat afegida per a l'elaboració d'unes estadístiques que englobin el conjunt del sector.

⁵ Vegeu <http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=795> (consulta setembre de 2010).

⁶ E. Baró i X. Cubeles, La dimensió econòmica dels sectors culturals de Catalunya, a *Fulls de cultura i comunicació* número 9, novembre de 2009. Editat pel departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya.

http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Arxius%20GT/ESTUDI_9_RE.pdf (consulta setembre 2010).

Per una altra banda, la dificultat de trobar dades econòmiques sobre el sector cultural s'incrementa a mesura que s'incrementa el nivell de desagregació desitjat. Així com cada vegada disposem de més informació a nivell internacional –europeu-, nacional, i fins i tot regional, encara és molt difícil trobar aquest tipus de dades a nivell de província i, encara més, dels municipis.

Així doncs, des del CERC es promou un **estudi dels impactes econòmics de l'acció cultural dels ajuntaments als municipis de la província de Barcelona**. La base informativa del treball estarà formada per dades proveïdes per l'Àrea d'Hisenda i Recursos Interns (Servei d'Informació Econòmica Municipal) i per l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona, que es completaran amb un treball de camp i de recollida d'informació a una mostra limitada de municipis.

La particularitat de les dades disponibles, com el limitat volum de les mateixes, no ens permetran adoptar les metodologies dels estudis d'impacte econòmic que es realitzen per a territoris més amplis, basats en taules input-output, en les exportacions de béns o en models econòmics.

En canvi, sí que ens permetran fer-nos una idea acurada del volum de recursos invertits per a l'acció cultural impulsada des dels ajuntaments, quins són els sectors que en surten beneficiats, directament o indirecta, i de quina manera contribueixen a generar activitat econòmica –i per tant ocupació- per a l'economia local en el seu conjunt.

Es plantejarà l'anàlisi com una sèrie de fotografies d'una mateixa situació des de tres perspectives diferents: en primer lloc, s'oferirà una visió de conjunt, proveïda pels pressupostos de cultura dels municipis de la província; a continuació, una mirada al mateix territori però centrant el focus en l'actuació en cultura impulsada per la Diputació de Barcelona a la província; finalment, una visió de detall, a partir d'una mostra de set municipis que han de servir de referència per copsar les tendències globals.

METODOLOGIA

Aquest treball sobre les relacions entre cultura i economia als municipis de la província de Barcelona s'ha plantejat com una línia de treball a mig termini, centrada en l'anàlisi d'aquestes relacions des de diverses perspectives. D'aquesta manera, cadascuna de les parts que conformen el treball –capítols– han estat elaborades com a unitats independents.

Així doncs, el treball s'ha dividit en quatre fases:

1. Fitxes de cost d'equipaments
2. Anàlisi dels pressupostos de cultura dels municipis (capítol 1)
3. Impactes de l'actuació en cultura de Diputació de Barcelona (capítol 2)
4. Impactes de l'actuació en cultura dels municipis, a partir d'una mostra de set municipis (capítol 3).

	2009	2010							
	Des.	Gen.	Feb.	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Set.
Fitxes de cost d'equipaments									
Anàlisi dels pressupostos de cultura dels municipis									
Impacte de l'actuació en cultura de Diputació									
Impactes de l'actuació en cultura dels ajuntaments									

El treball es va iniciar a finals de l'any 2009, amb l'elaboració d'unes fitxes de cost d'equipaments culturals. Es van plantejar aquestes fitxes com una eina molt pràctica de suport a la planificació cultural; se'n va fer una per cadascuna de les tipologies més habituals d'equipament cultural als municipis de la província. Les fitxes de cost funcionen de la següent manera: a partir d'unes dades bàsiques sobre el municipi i sobre l'equipament que es vol construir o rehabilitar –dades de superfície, de capacitat, d'activitat prevista– l'aplicatiu fa una estimació dels costos anuals de funcionament que tindrà aquest centre, així com els costos de construcció o de rehabilitació, segons el cas.

Hi ha set fitxes de cost diferents:

Fitxa de cost d'equipaments escènics

Fitxa de cost de museus

Fitxa de cost de biblioteques

Fitxa de cost de centres culturals de proximitat

Fitxa de cost d'arxius

Fitxa de cost d'espais expositius

Fitxa de cost d'escoles de música

Les tres següents fases del treball són les que constitueixen el document actual – capítols 1, 2 i 3. D'aquestes, els dos primers capítols s'han elaborat fonamentalment a partir de dades de què disposava la pròpia Diputació de Barcelona. Tal i com s'ha comentat, aquesta decisió va estar condicionada en gran mesura per l'escassetat de dades econòmiques sobre el sector cultural, a escala local o provincial, en els sistemes d'informació pública nacionals –IDESCAT, INE.

En tots dos casos, la seqüència de tasques ha estat, aproximadament:

- 1- *Esquema de treball*; determinació de les dades necessàries
- 2- *Recollida de la informació*
- 3- *Sistematització de la informació*; anàlisi quantitatiu i qualitatiu.
- 4- *Interpretació de la informació* emmarcant-la dins dels objectius de l'estudi. La interpretació dels resultats representa el cos essencial del treball.

El tercer capítol, relatiu als impactes de l'actuació en cultura en una mostra de set municipis, ha requerit un procés de recollida d'informació complex basat en treball de camp i entrevistes als responsables de cultura d'aquest ajuntaments.

Així doncs, l'estudi dels impactes econòmics dels equipaments i la programació culturals sobre les economies locals s'ha realitzat seguint un procés de recollida d'informació en quatre fases:

- 1- *Qüestionari* adreçat al responsable de cultura de cada municipi. S'ha agrupat la informació per capítols del pressupost (any 2008) i per equipament o esdeveniment singular (programació cultural), en cas que generessin contractació per sí mateixos.
 - a. Capítol I - Personal: categories i remuneració anual bruta
 - b. Capítol II – Despeses d'activitat: llistat de proveïdors i volum anual de contractació.
 - c. Capítol IV – Transferències de béns corrents i de serveis: Subvencions i transferències a entitats, premis i beques i d'altres transferències notables.
 - d. Capítol VI – Inversions reals: inversions fetes des de l'Àrea de Cultura o des de l'ajuntament però dirigides a activitats culturals.

2- Treball de camp:

- a. *Entrevistes* amb els tècnics de cultura dels municipis escollits amb 3 objectius:
 - i. Explicar amb més profunditat l'objecte d'estudi.
 - ii. Presentar el qüestionari preparat per cada ajuntament (adaptant el model general als equipaments i la programació singular analitzats en cada cas).
 - iii. Recollir informació qualitativa sobre els possibles impactes induïts derivats de l'Àrea de Cultura, dels equipaments i de la programació singular.
- b. *Observació externa dels equipaments* per tal de veure la seva ubicació dins del municipi, la proximitat amb diferents serveis i valorar els seus possibles impactes induïts.

3- Recollida i sistematització de les dades obtingudes; anàlisi quantitatiu i qualitatiu.

4- Interpretació de les dades tot emmarcant-les dins dels objectius de l'estudi. La interpretació dels resultats representa el cos essencial del treball.

En tots tres casos s'ha pres com a punt de partida un seguit de dades eminentment numèriques, que han servit de base per una reflexió que ha intentat combinar l'anàlisi quantitativa amb valoracions i interpretacions més qualitatives. S'ha treballat sempre amb dades agregades o bé agrupades en funció d'uns determinats criteris, però en cap cas es fa referència a casos particulars o a municipis concrets.

Cal remarcar que la comparabilitat de les dades que es presentin serà necessàriament limitada, atès que provenen majoritàriament de fonts d'informació internes. Molt probablement, els criteris, els sistemes de recollida i, sobretot, el volum de dades que pot arribar a tenir a la seva disposició Diputació de Barcelona, difereixen considerablement de les proveïdes per sistemes d'informació com ara l'IDESCAT o l'INE.

Paral·lelament, hem trobat amb algunes limitacions a l'hora d'emmarcar els resultats obtinguts en marcs referencials més amplis a causa de la pràctica inexistència de dades a nivell català o espanyol sobre ocupació en el sector cultural, així com el caràcter extremadament limitat de les dades referents a empreses i professionals de la cultura. En general, la poca especificitat de les estadístiques culturals, i també la seva antiguitat (sovint fan referència al 2006 o a anys anteriors), no han facilitat que les conclusions de la recerca es poguessin emmarcar o extrapolar a d'altres nivells territorials.

Capítol 1

ANÀLISI DELS PRESSUPOSTOS MUNICIPALS DE CULTURA

Introducció

A continuació trobareu una petita anàlisi de la distribució del pressupost de cultura dels municipis de la província. S'ha treballat amb les dades de tots els municipis que han lliurat aquesta informació al Servei d'Informació Econòmica de la Diputació (SIEM), que ha estat la font de les dades.

Es tracta, concretament, de la partida *451 Promoció i Difusió de la cultura* dels pressupostos locals, que, fins l'any 2009, era la partida destinada a recollir les despeses en cultura. A partir de l'any 2010 s'ha començat a aplicar una nova nomenclatura per als pressupostos públics.

Ara bé, tot i existir aquesta partida, que juntament amb la resta de partides pressupostàries serveix de marc general en la definició dels pressupostos, cada ajuntament porta a terme l'elaboració dels pressupostos segons uns criteris propis. Això dificulta la comparabilitat entre uns i altres.

Així doncs, partim de la hipòtesi que totes les despeses generades per les regidories de cultura dels municipis s'imputen a la partida 451, tot i saber que no sempre és així, i que, tot i que cada vegada ens hi acostem més, encara hi ha municipis que centralitzen el còmput d'algunes despeses de les regidories als comptes globals de l'ajuntament. És el cas d'aspectes com la neteja d'equipaments o altres tasques desenvolupades per la brigada municipal, o de vegades fins i tot les despeses de personal.

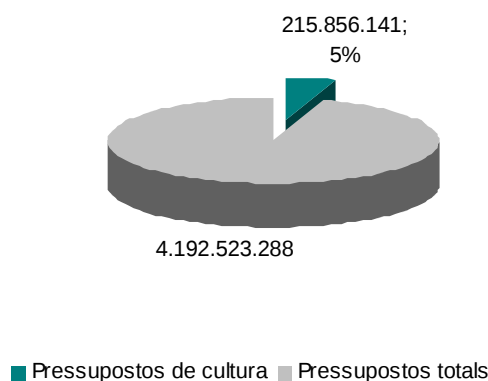
Comptem amb els pressupostos de cultura –la partida 451– de 256 municipis de la província, que representen un 82,6% dels municipis i un 95% dels habitants de la província (descomptant els de Barcelona). Disposem del 100% dels pressupostos dels municipis amb més de 20.000 habitants. Els municipis de menys de 5.000 habitants no tenen l'obligació de presentar els seus comptes al Servei d'Informació Econòmica Municipal.

Finalment, cal esmentar el fet que, en el moment de realitzar aquesta anàlisi, els Servei d'informació Econòmica Municipal encara no disposava de la consolidació dels pressupostos globals dels municipis. Cal tenir en consideració, per tant, que les xifres dades poden variar lleugerament en el moment que es porti a terme aquesta consolidació.

1. La despesa en cultura dels municipis de la província de Barcelona

L'any 2008, els municipis de la província de Barcelona van dedicar més de dos-cents milions d'euros a la promoció i la difusió de la cultura, uns 13 més que l'any anterior. Aquesta suma representa un 5% de la despesa global d'aquests ajuntaments. El percentatge de la despesa en cultura respecte al total de la despesa d'una administració és un reflex de la importància que es dona als béns i serveis culturals.

Gràfic 1. Pressupostos de cultura i globals dels municipis de la província de Barcelona. Any 2008

Si comparem aquesta proporció amb la relació entre la despesa en cultura i la despesa total a d'altres administracions públiques de l'any 2007 -vegeu taula 1- trobem que, en primer lloc, la despesa en cultura dels municipis de la província de Barcelona és totalment equiparable a la de les administracions locals de l'estat en la seva globalitat (cal remarcar que la categoria "Administració Local" de la taula no es refereix únicament als municipis sinó que inclou també les diputacions i els consells insulars).

Per una altra banda, es posa de manifest que és justament l'Administració local la que dedica una part més important del pressupost a la cultura –al voltant d'un 5%- mentre que aquesta despesa no arriba a l'1,5% de la despesa total de les Comunitats Autònomes i representa només un 0,5% del pressupost de l'Administració General de l'Estat. El govern central té unes atribucions en cultura reduïdes si es comparen amb les d'altres països, donat que les competències estan transferides a les comunitats autònomes.

Taula 1. Despesa en cultura de l'Administració Local, les Administracions Autonòmiques i l'Estat. Any 2007

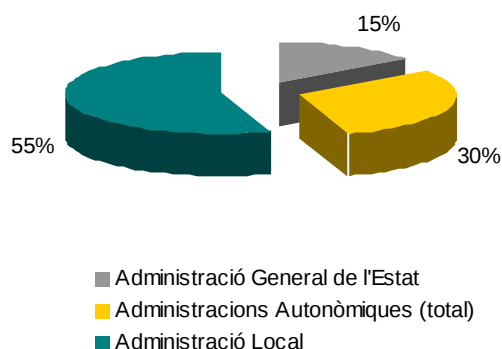
	Despesa total en cultura	% de la despesa total
Administració General de l'Estat	990.823.000	0,5%
Administracions Autonòmiques	1.976.378.000	1,22%
Administració Local*	3.613.668.000	5,06%

*Les dades de l'Administració Local són provisionals i inclou les subfuncions 451 Promoció i difusió de la cultura, i 453 Arqueologia i protecció del patrimoni historicoartístic.

Font: Ministeri de Cultura, Ministeri d'Economia i Hisenda.

A nivell de Catalunya, la Generalitat va dedicar, l'any 2007, 388.312.000€ a la cultura, xifra que va representar un 1,36% del seu pressupost global. D'aquesta manera, la despesa en cultura de la Generalitat es situa, en termes relatius, lleugerament per damunt de la mitjana dels governs autonòmics de l'Estat.

Gràfic 2 Despesa en cultura de l'Administració General de l'Estat, les Administracions Autonòmiques i l'Administració Local a Espanya. Any 2007

La despesa total en cultura de les Administracions públiques de l'Estat Espanyol es reparteix de la següent manera: un 55% recau en mans de l'Administració local, un 30% la fan els governs autonòmics, i només un 15% correspon a l'administració general de l'Estat, és a dir, el Ministeri de Cultura. Les Administracions locals, formades per ajuntaments i diputacions, assumeixen més de la meitat de la despesa en cultura a l'Estat Espanyol. La despesa de les administracions locals es reparteix aproximadament de la següent manera: un 85% correspon als ajuntaments, i un 15% és realitzada per les diputacions, consells insulars i altres ens locals.

En termes absoluts, aquesta xifra supera els 3.500 milions d'euros, un 5,06% de la despesa total de les corporacions locals. La proporció del pressupost global dedicat als béns i serveis culturals per l'administració local ha anat creixent progressivament els darrers anys, passant d'un 4,33% de l'any 2000 a un 5,06% l'últim any del qual disposem de dades, el 2007. No obstant això, l'any 2003 aquesta xifra es va situar al seu nivell més elevat –un 5,19%–, per caure més de mig punt amb la crisi del 2004. Probablement, si disposéssim de les dades dels darrers dos anys, trobaríem una nova davallada deguda a la crisi econòmica actual.

Taula 2. Evolució de la despesa en cultura sobre el pressupost total de l'Administració Local del conjunt d'Espanya i de la província de Barcelona

	Administració local Espanya	Administració local província de Barcelona
2000	4,33%	-
2001	-	5,7%
2002	-	5,8%
2003	5,19%	5,7%
2004	4,56%	5,7%
2005	4,96%	5,4%
2006	4,99%	5,4%
2007	5,06%	5,9%
2008	-	6,1%

Notes:

- Les dades de 2007 de l'Administració Local espanyola són provisionals
- Als pressupostos de les administracions locals espanyoles s'inclouen les subfuncions 451 *Promoció i difusió de la cultura*, i 453 *Arqueologia i protecció del patrimoni historicoartístic*. Als pressupostos de cultura dels municipis de la província s'inclou únicament la partida 451.
- Les dades de l'administració local de la província de Barcelona inclouen els pressupostos de cultura dels municipis i de Diputació de Barcelona

Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri de Cultura i del Server d'Informació Econòmica Municipal de Diputació de Barcelona.

A la província de Barcelona el percentatge de recursos dedicats a la cultura al llarg de la darrera dècada supera la mitjana espanyola d'entre mig punt i un punt percentual. La seva evolució ha estat gairebé paral·lela a la observada per al conjunt de l'Estat Espanyol: ha experimentat un creixement moderat entre els anys 2001 i 2008, passant de representar una mitjana del 5,7% dels pressupostos municipals a representar el 6,1%. De la mateixa manera que succeeix al conjunt de l'Estat Espanyol, s'observa una lleugera davallada entre els anys 2003 i 2007, any que es tornen a assolir els nivells de 2002.

2. Despesa en cultura per trams de població

Fixem-nos ara en la distribució de la despesa en funció del nombre d'habitants dels municipis, i en el percentatge que, en cada franja poblacional, representa la despesa en cultura respecte a la despesa global dels municipis analitzats:

Taula 3. Esforç municipal en cultura respecte al total, per trams de població. Municipis de la província de Barcelona, any 2008

	Pressupost Cultura	Pressupost Total	Pressupost Cultura / Pressupost Total
< 5.000	17.562.827,50	281.073.999,22	6,2%
5.000 - 20.000	57.774.278,80	919.435.840,96	6,3%
20.000 - 50.000	56.641.048,49	953.500.800,99	5,9%
50.000 - 100.000	48.731.843,78	984.998.173,29	4,9%
> 100.000	35.146.142,86	1.053.514.473,01	3,3%
TOTAL	215.856.141,43	4.192.523.287,47	5,1%

Elaboració pròpia a partir de dades facilitades pel Servei d'Informació Econòmica Municipal de la Diputació de Barcelona

Tal i com hem vist amb anterioritat, l'any 2008 els municipis de la província de Barcelona van dedicar, globalment, un 5,1% del seu pressupost a la cultura. Tanmateix, aquestes xifres varien en funció de la grandària dels municipis.

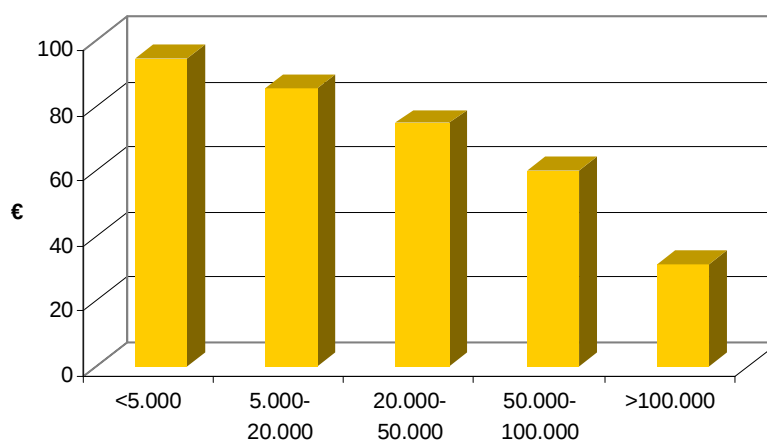
Els municipis on la despesa en cultura és major en relació a la despesa total són els que tenen menys de 20.000 habitants, que hi dediquen més d'un 6% del seu pressupost global. En l'altre extrem, trobem els municipis de més de 100.000 habitants, per als quals aquest l'esforç es redueix fins a un 3,3%. Aquesta progressió "a la baixa" de la despesa en cultura en relació inversa al nombre d'habitants dels municipis s'explica per la proporció entre els costos fixos i els variables dels serveis, i sobretot dels equipaments culturals, que, tan sols pel fet d'estar oberts, representen una despesa molt important per als ajuntaments, i en canvi la despesa addicional per cada usuari és molt reduïda. D'aquesta manera, per als municipis grans resulta molt més fàcil "amortitzar" els recursos destinats a la cultura.

A més, cal tenir en consideració la despesa que representa el cicle festiu, una altra despesa amb poca flexibilitat que pot arribar a representar una part molt important dels pressupostos de cultura als municipis petits.

Si ens fixem en la despesa en cultura per habitant trobem una situació molt similar: aquesta decreix clarament a mesura que s'incrementa el nombre d'habitants dels municipis, de manera que la despesa per habitant dels municipis petits –de menys de 5.000 habitants i de 5.000 a 20.000- gairebé triplica la dels municipis que tenen més de 100.000 habitants.

Una vegada més, el volum de població de les ciutats fa que la seva despesa en cultura quedi molt més repartida que no pas als pobles petits i mitjans. El salt més important es produeix justament en el salt de municipis petits i mitjans a municipis grans: així doncs, la despesa mitjana per habitant dels municipis de menys de 100.000 habitants és de 78,6€, mentre que per als municipis més grans la despesa és de 31,5€ per habitant. Dos de cada tres habitants de la província –exclosa la ciutat de Barcelona- viuen en municipis de menys de 100.000 habitants.

Gràfic 3: Despesa en cultura per habitant, segons trams de població. Any 2008

En termes globals, els municipis de la província van invertir, l'any 2008, una mitjana de 61,6€ en cultura per cada ciutadà o ciutadana, gairebé un 10% més que el 2007, amb una despesa mitjana de 56,3€. Des de l'any 2001, la despesa en cultura per habitant ha anat creixent progressivament, per passar dels 33€ l'any 2001 als 61,6€ l'últim any per al que disposem de dades, el 2008. Entre els anys 2004 i 2005 va haver-hi un lleuger descens.

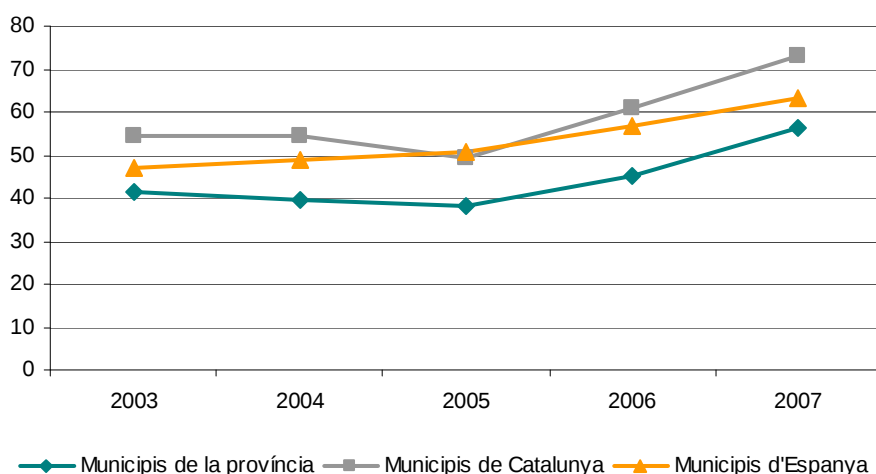
Si posem aquestes dades en relació amb les del municipis de les quatre províncies catalanes i amb els del conjunt de l'Estat Espanyol –vegeu gràfic 4-, trobem que la despesa mitjana en cultura per habitant dels municipis de la província de Barcelona és inferior a la dels municipis de la resta de Catalunya i als espanyols. Aquest fenomen s'explica, possiblement, per l'elevada proporció que hi ha a la província de municipis mitjans i grans, en els quals, tal i com hem vist anteriorment, l'esforç inversor queda molt més repartit que no pas als municipis petits: el nombre mitjà d'habitants de les poblacions de la província de Barcelona dels quals disposem de dades pressupostàries era, l'any 2007, de 16.399 habitants, mentre que el conjunt de municipis catalans tenien una mitjana de 7.622 habitants, i els espanyols, 5.775. La grandària dels municipis de la província –dels quals disposem de dades-, per tant, duplica la mitjana catalana i gairebé triplica la mitjana espanyola.

La major despesa en cultura per habitant la fan, en el seu conjunt, els municipis de Catalunya. Només hi ha un any, el 2005, on aquesta despesa cau fins a situar-se al mateix

nivell que la del conjunt de l'estat espanyol, per tornar-se a recuperar els anys següents. Als municipis de la província s'aprecia una davallada paral·lela el mateix any 2005.

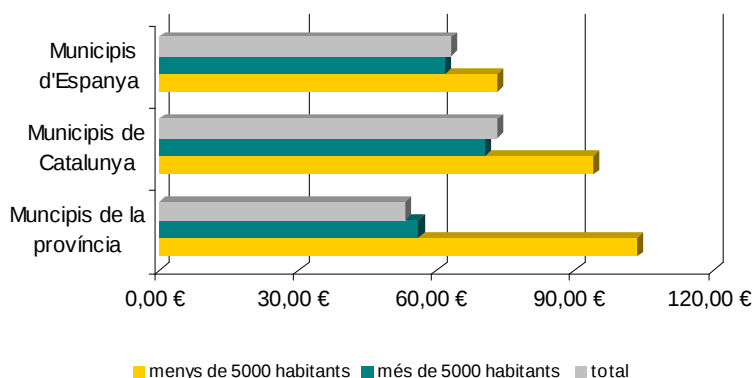
Al marge de les quantitats específiques, tal i com mostra el gràfic 4, els tres conjunts d'administracions comparats (municipis de la província, de Catalunya i d'Espanya) han tingut una evolució essencialment a l'alça pel que fa a la despesa en cultura per habitant: en tots tres casos el creixement ha estat, entre els anys 2003 i 2007, al voltant del 35%.

Gràfic 4 Despesa en cultura per habitant dels municipis de la província de Barcelona, de Catalunya i d'Espanya

Fixem-nos, a continuació, en la despesa en cultura per habitant dels municipis de la província de Barcelona, de Catalunya i d'Espanya en funció de la seva grandària (vegeu gràfic 5). En aquest cas, són els municipis de la província de Barcelona de menys de 5.000 habitants els que fan un major esforç en cultura. A l'altre extrem, es situen els municipis mitjans i grans de la mateixa província. Al conjunt de Catalunya les disparitats entre la despesa en cultura dels municipis més petits i la resta no són tan acusades com hem vist per a la província, i a l'Estat Espanyol ho són encara menys: així com a la província de Barcelona els municipis de menys de 5.000 habitants tenen una despesa en cultura per habitant que duplica la dels municipis mitjans i grans, en el cas de l'Estat Espanyol la diferència entre uns i altres és només d'un 15% (73€ per habitant als municipis de menys de 5.000 habitants front a 61,80€ als de més de 5.000).

Gràfic 5 Despesa en cultura per habitant. Municipis de la província de Barcelona, de Catalunya i d'Espanya, 2007

3. Despesa en cultura per capítols del pressupost

Dividim ara el pressupost dels municipis analitzats en funció dels diferents capítols de la despesa. Recordem abans, però, el contingut de cadascun dels capítols:

- Capítol I: remuneracions del personal
- Capítol II: despeses de béns corrents i serveis
- Capítol III: despeses financeres
- Capítol IV: transferències corrents
- Capítol VI: inversions reals
- Capítol VII: transferències de capital
- Capítol VIII: actius financers
- Capítol IX: passius financers

Els capítols I, II III i IV corresponen a la despesa corrent, és a dir, aquella generada per l'activitat diària de les àrees de cultura dels ajuntaments: pagament de sous al personal, programació, contractació de serveis, manteniment dels equipaments, transferències a entitats i altres agents culturals, etc. Els capítols VI i VII recullen la despesa de capital, i la despesa financera es comptabilitza als capítols VIII i IX dels pressupostos. Excepte en casos excepcionals, els pressupostos de cultura no tenen actius ni passius financers.

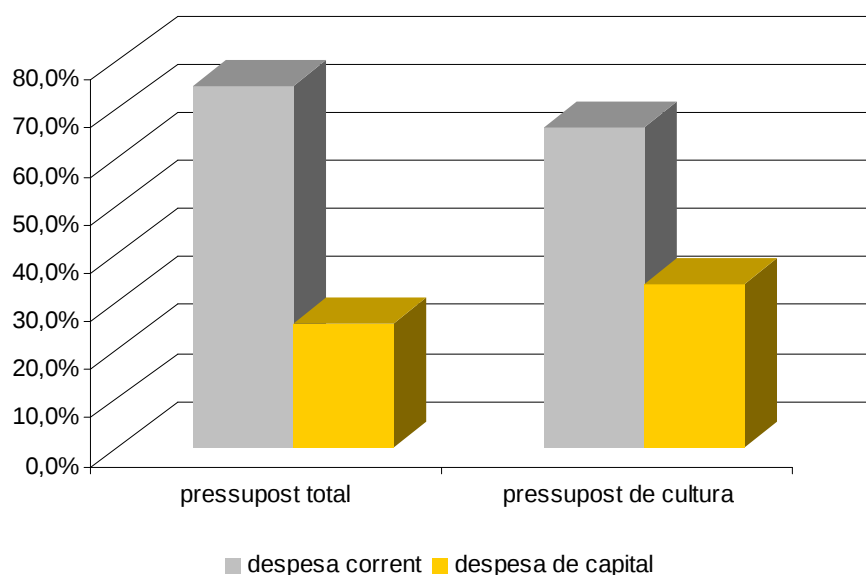
L'any 2008, el gruix de la despesa dels municipis de la província de Barcelona es va centrar en la despesa corrent (66%) i, en menor mesura, la de capital (34%), que, tal i com veurem més endavant, correspon essencialment a inversions reals (capítol VI dels pressupostos).

Taula 4. Distribució de la despesa: corrent, d'inversió i financera. Any 2008

	Pressupost Cultura	Distribució en %
Despesa corrent (caps. I, II i IV)	142.584.381,07	66,06%
Despesa de capital (caps. VI i VII)	73.271.760,36	33,94%
TOTAL	215.856.141,43	100,00%

Comparant, una vegada més, el pressupost de cultura amb el pressupost global dels ajuntaments analitzats, segons aquesta agrupació en despeses corrents i de capital, trobem algunes diferències, que es mostren als gràfics següents:

Gràfic 6 Distribució de la despesa corrent i de capital dels ajuntaments. Municipis de la província de Barcelona 2008

Nota: En la despesa global de l'ajuntament s'ha prescindit de les despeses financeres per tal de poder comparar les dades amb les dels pressupostos de cultura, on aquestes despeses són inexistents

Elaboració pròpia a partir de les dades del SIEM

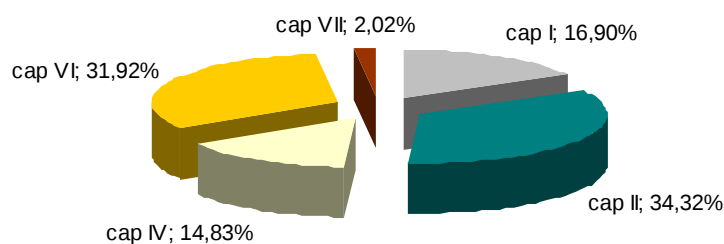
A grans trets, en tots dos casos són les despeses corrents les que absorbeixen la part més important de la despesa. En el cas de les àrees de cultura, s'hi destinen dues tercers parts dels recursos (pagament de salaris, programació, contractació de serveis etc.), mentre que l'altra tercera part es reserva per les despeses de capital, essencialment inversions i transferències de capital. Tal i com es constata al gràfic següent, aquestes despeses són molt reduïdes en els municipis (un 2% aproximadament), atès que no tenen

un nivell inferior d'administració a qui transferir aquests recursos. En el cas dels pressupostos globals dels ajuntaments, el biaix és encara més gran: tres quartes parts de les despeses corresponen a despeses corrents, i una quarta part a despeses financeres.

La diferència es deu, per una banda, al gran esforç inversor que, tal i com veurem més endavant, van realitzar les àrees de cultura l'any 2008. Per una altra banda, el major volum, en termes relatius, del capítol de transferències corrents a les àrees de cultura s'explica pel gran pes que hi tenen, en la major part dels casos, les entitats locals, que reben un volum important de recursos per al seu funcionament.

El gràfic següent mostra la distribució de la despesa en cultura dels municipis de la província segons els capítols de despesa.

Gràfic 7 Esforç municipal en cultura per capítols de la despesa. Any 2008

Nota: En la despesa global de l'ajuntament s'ha prescindit de les despeses financeres per tal de poder comparar les dades amb les dels pressupostos de cultura, on aquestes despeses són inexistents

Elaboració pròpia a partir de les dades del SIEM

Així doncs, trobem que la part més important de la despesa –prop d'un terç– es dedica a les despeses corrents de béns i serveis (cap. II), que és el capítol on s'inclouen les despeses vinculades a la programació d'activitats culturals, des del manteniment dels equipaments fins a la contractació d'un grup d'animació infantil per a la festa major. A diferència d'altres àmbits d'actuació dels ajuntaments, en cultura, les despeses associades al capítol II representen el gruix de l'activitat, i per tant s'hi destina una quantitat molt important dels recursos disponibles.

L'any 2008, a més, es va fer un esforç inversor molt important per part dels ajuntaments: en total, es van invertir més de seixanta vuit milions d'euros, cosa que representa gairebé un terç de la despesa total en cultura, i un creixement del 15% respecte de la inversió de l'any anterior. Les inversions reals (cap. VI) recullen fonamentalment els

recursos que es destinen a la construcció o renovació d'equipaments. Caldria tenir dades d'altres anys per saber si aquest creixement de la inversió en cultura és un fet puntual, si bé és fruit d'una dinàmica anterior, o si respon als primers moments de l'actual crisi econòmica, en el qual el sector públic va fer un esforç inversor per compensar la davallada de la inversió privada. Ara bé, contràriament al que succeeix en cultura, la inversió global dels ajuntaments es va reduir un 8% entre els anys 2007 i 2008.

Una gran inversió en equipaments culturals és, en principi, una notícia positiva. Això no obstant, si tenim en compte la reducció de recursos que han experimentat els pressupostos de cultura dels ajuntaments els anys immediatament posteriors a aquest gran esforç inversor, es posen sobre la taula un seguit de preguntes. En primer lloc, podria donar-se el cas que, en algunes d'aquestes obres, les tasques de construcció s'hagin endarrerit o fins i tot aturat, la qual cosa impediria que aquests nous equipaments iniciessin la seva activitat. En segon lloc, en els casos que els equipaments s'hagin acabat de construir, els ajuntaments poden tenir dificultats serioses per mantenir-ne l'ús projectat, atès que posar en funcionament un nou equipament cultural representa uns costos addicionals per als consistoris en personal, serveis, subministraments, assegurances, etc.

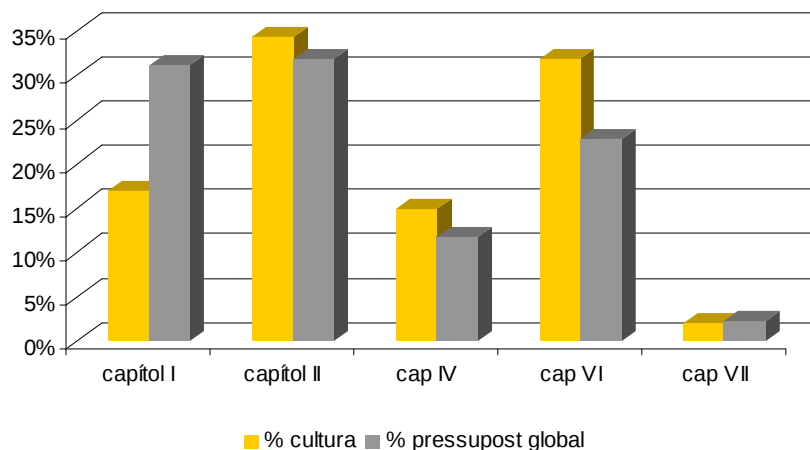
També haurem de parar atenció, en el moment que disposem dels pressupostos consolidats de 2009 i 2010, a la xifra d'inversió, per veure l'impacte real del Fons Estatal d'Inversió Local engegat pel govern central l'any 2009 amb l'objectiu de suavitzar els efectes de la crisi al sector de la construcció.

El tercer capítol en volum és el de les remuneracions de personal (capítol I), que representen gairebé un 17% de la despesa de les àrees de cultura dels ajuntaments. Els darrers anys s'està produint a la província de Barcelona un increment d'aquest capítol en relació a la despesa global dels ajuntaments en cultura, que s'acompanya d'una reducció paral·lela dels recursos destinats a les transferències corrents.

Tot plegat s'explica pel que s'ha vingut a anomenar com la professionalització creixent de la cultura: els primers ajuntaments democràtics deixaven una part molt important de la seva programació cultural en mans de les entitats, cosa que es traduïa, al pressupost, en una transferència de recursos considerable (capítol IV); cada vegada més, no obstant, els ajuntaments estan optant per internalitzar aquesta programació, que és assumida per personal propi. Òbviament, aquestes noves dinàmiques d'actuació tenen com a conseqüència un increment de la feina per al personal dels ajuntaments, que ha portat a incrementar les plantilles dels ens locals.

Tot i això, el capítol de personal de les àrees locals de cultura encara és molt inferior, en termes relatius, al del conjunt dels consistoris (vegeu gràfic 6). Mentre, a escala global, es dedica un 28,3% del pressupost a la remuneració de personal, en cultura aquest capítol representa només un 16,9% del pressupost.

Gràfic 8 Distribució percentual de la despesa per capítols (comparació entre el pressupost de cultura i el pressupost global). Municipis de la província de Barcelona, any 2008

En canvi, el capítol II, corresponent a la despesa corrent de béns i serveis, és més elevat en cultura que a la resta d'àrees de l'ajuntament. Tal i com s'ha comentat, és a les partides del capítol II on es concentra el gruix de l'activitat de les àrees de cultura: programació, contractació de serveis, despeses de manteniment d'equipaments, etc.

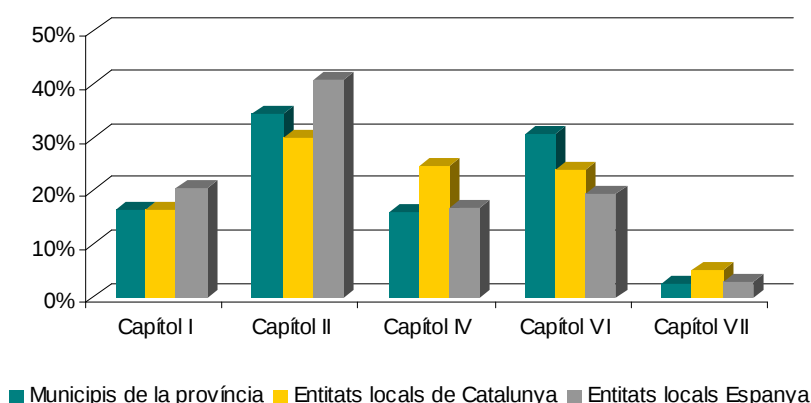
El capítol IV (transferències corrents) també és més important als pressupostos de cultura que les xifres de despesa globals dels ajuntaments. I és que, tot i la creixent professionalització de la cultura, les entitats ciutadanes encara representen un col·laborador molt important de les àrees de cultura a la majoria dels ajuntaments de la província. Entre d'altres, el capítol IV dels pressupostos recull les transferències a entitats.

Tal i com s'ha comentat anteriorment, crida l'atenció el gran volum de recursos dedicats a les inversions (capítol VI) per les àrees de cultura dels ajuntaments. Aquesta despesa va representar, l'any 2008, un 32% de la despesa en cultura, front al 23% en les xifres de despesa global.

El capítol VII, corresponent a transferències de capital, és gairebé equivalent en els pressupostos de cultura i els globals, en tots dos casos es situa al voltant d'un 2% del volum de despesa global. S'imputen al capítol VII les transferències realitzades a favor d'altres institucions per a què facin inversions. Aquesta partida, molt important a les administracions públiques de nivells superiors, ho és molt poc als municipis, que més aviat són receptors d'aquests fons per part de la resta d'administracions. Aquest 2% de recursos municipals imputats com a capítol VII corresponen, en la major part dels casos, a consorcis, mancomunitats i altres estructures de cooperació intermunicipal. Ara bé, aquest tipus de projectes de col·laboració entre municipis són més aviat escassos, tant en cultura com a la resta d'àrees dels municipis, i amb uns objectius molt concrets. Com a exemples d'estructures de cooperació intermunicipal trobem, per exemple, la mancomunitat de la Vall del Tenes o, més específicament cultural, el Museu de la Torneria de la Vall del Ges.

A continuació posem en relació la distribució de la despesa en cultura dels municipis de la província, amb la de les entitats locals de Catalunya i d'Espanya. Cal tenir en consideració que, en el cas de la província, les dades inclouen únicament la despesa en cultura dels municipis, mentre que a nivell autonòmic i estatal també s'hi compta la de altres ens locals (Diputacions, Consells).

Gràfic 9 Distribució de la despesa en cultura per capítols. Comparació entre els municipis de la Província de Barcelona, i les entitats locals de Catalunya i Espanya. Any 2007

Tal i com mostra el gràfic, la distribució de la despesa en cultura d'ajuntaments i altres ens locals segueix unes tendències similars, tot i que amb algunes diferències remarcables. A nivell espanyol, la importància del capítol II (despesa corrent de béns i serveis) s'aguditza encara més que a la província, arribant a representar prop del 40% de la despesa en cultura, però en canvi el capítol IV (transferències corrents), representa poc més d'un 15%, front al 21% dels ens locals de la província o el 25% en el cas dels municipis i ens locals de Catalunya. Probablement, aquestes diferències es deuen al fet que al conjunt d'Espanya hi ha una menor implicació de les entitats en l'organització les activitats, la qual cosa fa que les transferències corrents a entitats siguin menors, però en canvi tenen un capítol de despeses en béns i serveis més important. Una despesa tan important en capítol II també podria explicar-se per una major tendència de la resta de comunitats espanyoles a externalitzar la gestió de la cultura, donat que els pagaments d'aquest tipus de serveis es comptabilitzen dins del capítol II. Ara bé, caldria tenir més dades més detallades dels pressupostos per a poder confirmar aquestes hipòtesis.

Tot i que les dades d'inversió (capítol VI) són elevades als tres nivells territorials, només a la província de Barcelona superen el 25% de la despesa en cultura. El capítol de personal és més elevat a fora de Catalunya, i la resta de capítols no presenten diferències significatives.

En resum, a nivell espanyol el gruix de la despesa en cultura el concentren els capítols de despeses corrents de béns i serveis i de personal; tots dos superen la barrera del 20% i sumats representen el 61% de la despesa. Als ens locals catalans, en canvi, el gruix

de la despesa es reparteix de manera bastant igualitària entre els capítols II (despeses de béns corrents i serveis), IV (transferències corrents), i VI (inversions reals), que oscil·len entre el 20% i el 30% de la despesa; entre els tres concentren gairebé un de cada cinc euros destinat a la cultura per les entitats locals de Catalunya. Tal i com hem vist en pàgines anteriors, la distribució de la despesa en cultura per part de les entitats locals de la província segueix paràmetres molt similars als que s'observen per al conjunt de Catalunya. Les prioritats són, per aquest ordre, les despeses de béns corrents i serveis, les inversions reals i les transferències corrents.

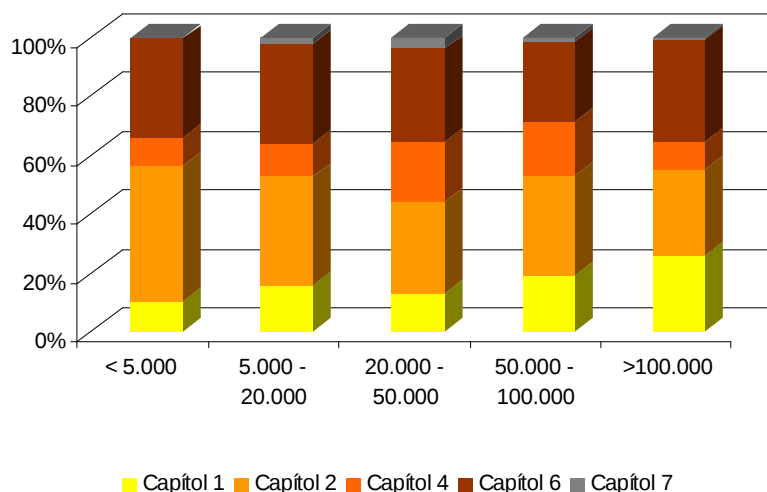
A continuació ens fixarem en la distribució de la despesa en cultura dels municipis de la província de Barcelona en funció de la seva grandària.

Pel que fa a les despeses de personal, tal i com mostra el gràfic 11, són creixents en funció de la grandària del municipi, amb una sola excepció: en la franja dels 20.000 als 50.000 habitants, les despeses de personals són lleugerament inferiors a les de la franja dels 5.000 als 20.000. En general, però, la progressió és clara: els municipis que tenen menys de 5.000 habitants dediquen un 10% del seu pressupost de cultura a salaris, mentre que els que en tenen més de 100.000 hi dediquen més d'una quarta part del pressupost.

Si bé és cert que, sovint, els municipis petits no tenen prou recursos, ni probablement prou activitat cultural, per tenir una persona dedicada exclusivament a la cultura, moltes vegades sí que hi ha un treballador de l'ajuntament que hi dedica una part de la seva jornada laboral, sense que això es vegi reflectit als pressupostos de cultura, atès que, en la major part dels casos, les remuneracions d'aquestes persones s'imputen als comptes globals de l'ajuntament. Per tant, és possible que aquest desequilibri entre les despeses de personal en municipis grans i petits es degui, en part, al fet que als pressupostos de cultura dels municipis petits no apareixen imputades les despeses corresponents a aquests treballadors que tenen altres atribucions a més de les de cultura.

A l'altre extrem trobem els municipis grans (de més de 100.000 habitants), amb una despesa mitjana en personal d'1,5 milions d'euros. Generalment, aquests municipis disposen de tot un equip de treball que coordina i organitza la pràctica totalitat de l'activitat cultural del municipi, en un esforç per professionalitzar-ne la gestió. Els municipis mitjans, per la seva banda, confien una part d'aquesta gestió a les entitats locals, cosa que es reflecteix al pressupost amb un menor volum de recursos destinats a remuneracions de personal propi però una partida de transferències a entitats més elevada.

Gràfic 10 Distribució percentual del pressupost de cultura per capítols en funció de la grandària del municipi. Municipis de la província de Barcelona, any 2008

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'Informació Econòmica Municipal

El capítol de despesa de béns corrents i serveis constitueix el gruix de la despesa per als municipis petits i mitjans (de menys de 100.000 habitants). La seva evolució segons la grandària dels municipis és totalment inversa a les despeses de personal: com més petit és el municipi, més gran és la part de recursos que destina a les despeses de béns corrents i serveis. Així doncs, els més petits (menors de 5.000 habitants) hi van dedicar, l'any 2008, un volum absolut de 1.815.000 euros, un 46% del total dels recursos destinats a la cultura per aquest grup de municipis.

La diversitat i l'exigència creixent d'un públic cada vegada més format fan que els municipis petits hagin de fer grans esforços per mantenir una oferta cultural satisfactòria per a tothom. Ja no n'hi ha prou amb portar un grup d'havaneres i uns diables per la festa major, sinó que, cada vegada més, l'oferta cultural es segmenta segons les diverses tipologies de públics (segmentació per edats, per interessos, per origen cultural o geogràfic, etc.). Mentre que als municipis grans les despeses que genera aquesta diversificació de l'oferta són compensades per la gran quantitat de públic que atrau cadascuna de les activitats, els ajuntaments petits tenen dificultats per absorbir-les. En termes econòmics, aquest fenomen s'explica en termes de costos marginals decreixents.

El capítol IV, transferències corrents, té un comportament singular: és relativament reduït als extrems (municipis més grans i més petits), i gran en les franges intermèdies (de 20.000 a 50.000 habitants i de 50.000 a 100.000 habitants). És en aquests municipis on la participació d'entitats en la gestió i la programació cultural a un nivell professional està més arrelada. Als més petits, en canvi, tot que també es dona una gran participació de les entitats locals, el tipus de relació és més informal, no tan vinculada a subvencions per a l'organització directa d'activitats. I als municipis grans, tal i com s'ha assenyalat en diverses

ocasions, es tendeix cada vegada més a assumir la programació des de l'estructura de l'ajuntament o, en el cas d'externalitzar-la es fa a través d'empreses culturals, més que no pas d'entitats locals.

Finalment, el capítol d'inversions reals no mostra un comportament diferenciat segons grandària dels municipis. En tots els casos es situa a nivells considerablement elevats, entorn al 30% dels pressupostos. Caldrà estar especialment atents a les dades d'inversió dels pressupostos dels propers anys per tal de copsar si aquests nivells són sostenibles.

Una vegada més, cal remarcar que caldrà contrastar les dades presentades en aquest apartat amb les d'anys posteriors per tal de veure si els fenòmens observats responen a fets puntuals o bé a tendències a llarg termini.

Capítol 1: Sumari executiu

- Les dades presentades es refereixen als pressupostos de cultura –partida 451- de 256 municipis de la província, que representen un 82,6% dels municipis i un 95% dels habitants de la província (sense tenir en compte la ciutat de Barcelona)
- L'any 2008, els municipis de la província de Barcelona van dedicar més de dos-cents milions d'euros a la promoció i la difusió de la cultura, uns 13 més que l'any anterior. Aquesta suma representa un 5% de la despesa global d'aquests ajuntaments.
- És l'Administració local la que dedica una part més important del pressupost a la cultura –al voltant d'un 5%- mentre que aquesta despesa no arriba a l'1,5% de la despesa total de les Comunitats Autònomes.
- La despesa total en cultura de les Administracions públiques de l'Estat Espanyol es reparteix de la següent manera: un 55% recau en mans de l'Administració local, un 30% la fan els governs autonòmics, i només un 15% correspon a l'administració general de l'Estat, és a dir, el Ministeri de Cultura. Aquesta despesa tant reduïda per part de l'Administració Central es deu al fet que les competències en cultura estan transferides a les Comunitats Autònomes.
- El 85% de despesa de les administracions locals en cultura correspon als municipis i el 15% restant és realitzada per les diputacions, consells insulars i altres ens locals.
- A la província de Barcelona el percentatge de recursos dedicats a la cultura al llarg de la darrera dècada supera la mitjana espanyola d'entre mig punt i un punt percentual.
- En termes globals, els municipis de la província van invertir, l'any 2008, una mitjana de 61,6€ en cultura per cada ciutadà o ciutadana, gairebé un 10% més que el 2007, amb una despesa mitjana de 56,3€.
- Des de l'any 2001, la despesa en cultura per habitant realitzada pels municipis de la província de Barcelona ha anat creixent progressivament, passant dels 33€ l'any 2001 als 61,6€ el 2008.
- L'any 2008 es va fer un esforç inversor molt important per part dels ajuntaments: en total, es van invertir més de seixanta vuit milions d'euros, cosa que representa gairebé un terç de la despesa total en cultura, i un creixement del 15% respecte de la inversió de l'any anterior.
- S'està produint una professionalització creixent de la cultura. Cada vegada més, els ajuntaments estan optant per internalitzar la programació, que és assumida per personal propi. Òbviament, aquestes noves dinàmiques d'actuació tenen com a conseqüència un increment les plantilles dels ens locals. Malgrat això, només 16,9% del pressupost de cultura es dedica a personal (28,3% en el conjunt del pressupost municipal).
- Tot i la creixent professionalització de la cultura, les entitats ciutadanes encara representen un col·laborador molt important de les àrees de cultura a la majoria dels ajuntaments de la província, tal com reflecteix el prop del 15% del pressupost destinat a transferències corrents.

Capítol 2

IMPACTES DE L'ACTUACIÓ DE L'ÀREA DE CULTURA DE DIPUTACIÓ DE BARCELONA

Introducció

Aquest nou capítol del treball sobre els impactes econòmics de la cultura es centrarà en l'actuació de l'Àrea de Cultura de Diputació de Barcelona als municipis, és a dir, pels programes desenvolupats per la Gerència de Serveis de Biblioteques i per la Gerència de Serveis de Cultura que tenen unes repercussions directes al territori.

D'una banda, Diputació de Barcelona té un paper determinant en el funcionament de determinats serveis municipals –l'exemple més clar són les biblioteques. De l'altra, òrgans i instruments com ara la Xarxa de Museus Locals, la d'Arxius, el Circuit d'Espectacles Professionals, o els plans estratègics de cultura realitzats des del CERC, han esdevingut part essencial del teixit cultural de la província. A dia d'avui, tots aquests programes estan totalment integrats en les dinàmiques quotidianes dels tècnics locals de cultura i dels treballadors dels equipaments culturals dels municipis.

Una part d'aquestes actuacions tenen uns efectes econòmics quantificables, en aspectes tan variats com la contractació de companyies de música, teatre o dansa a través del circuit d'espectacles professionals, la compra de llibres per part de les biblioteques, etc. En aquesta píndola intentarem traduir a xifres d'impacte econòmic les actuacions de les tres oficines de la gerència de serveis de cultura, així com les de la gerència de serveis de biblioteques. Sempre que digui possible, es traduiran les dades a la seva equivalència en llocs de treball, per tal de veure els efectes dels serveis i activitats culturals impulsats per l'Àrea de Cultura en la creació d'ocupació al sector de la cultura.

Centrarem el focus en tres aspectes concrets d'aquesta actuació: En primera instància, s'analitzaran les actuacions directes de l'Àrea a través de la Gerència de Serveis de Cultura i la Gerència de Serveis de Biblioteques: les mateixes biblioteques, el circuit d'espectacles professionals de l'ODA, els estudis encarregats per l'OPC i pel CERC, l'oferta de tallers i activitats formatives, el programa de formació de l'Àrea, etc.

A continuació, ens fixarem en les transferències corrents realitzades per l'Àrea de Cultura, ja sigui a ajuntaments i altres ens locals, com a entitats i institucions culturals de referència a la província i a Catalunya.

Finalment, dedicarem un espai a les transferències de capital, destinades a la realització d'inversions en equipaments i infraestructures per part dels ajuntaments. Concretament, ens fixarem en les transferències previstes en el marc del programa Xarxa Barcelona Municipis de Qualitat 2008-2011 i, d'aquestes, aquelles que han estat efectivament executades fins al març de 2010.

Cal remarcar, d'una banda, que alguns d'aquests càlculs quedaran limitats per l'escassetat de dades disponibles –l'absència de mecanismes per a la recollida i la sistematització de dades és una de les grans mancances del sistema cultural espanyol i català. Per una altra banda, tal i com s'ha assenyalat reiteradament al llarg d'aquest treball, també quedaran al marge tots els impactes de l'actuació de l'Àrea de Cultura que no siguin mesurables en termes econòmics. Sovint, aquestes accions que no generen transaccions de

mercat, constitueixen “la raó de ser” dels organismes culturals dels municipis. És el cas del conjunt de serveis oferts per les biblioteques, d’una gran part de les activitats organitzades pels centres culturals de proximitat, de la programació festiva, etc.

Nota metodològica

Any de les dades: tot i disposar de dades més recents pel que fa al personal i l’activitat de l’Àrea de Cultura de Diputació, en alguns casos s’ha pres en consideració dades d’anys anteriors per tal de poder establir comparacions amb dades contextuals més antigues. Per exemple, les estadístiques del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya es van actualitzar per última vegada l’any 2005 o bé el 2006; les dades més recents del Ministeri de Cultura pel que fa a pressupostos liquidats de cultura són de l’any 2007.

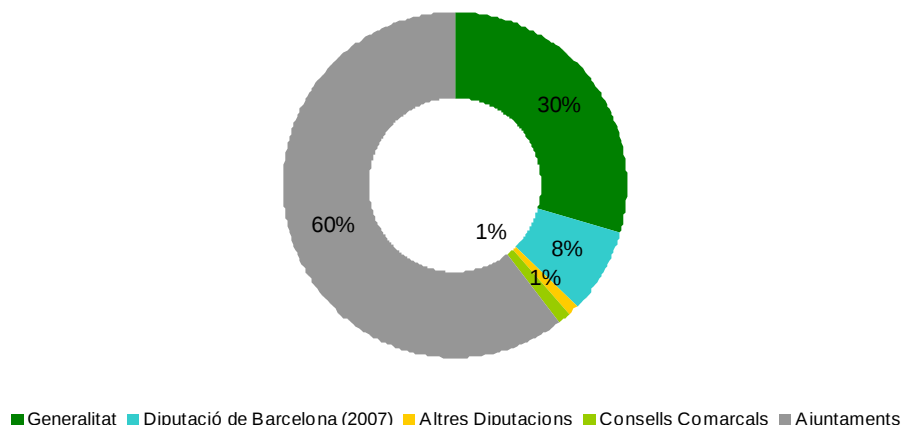
1. L’actuació directa dels serveis de l’Àrea de Cultura

1.1. Creació directa d’ocupació

L’any 2008, a l’Àrea de Cultura de Diputació de Barcelona hi treballaven 449 persones, que representaven vora d’un 8% dels treballadors en cultura de les diferents administracions públiques catalanes (Generalitat de Catalunya, ajuntaments, diputacions, consells comarcals i ens supramunicipals), i un 1,2% dels treballadors del sector cultural de Catalunya, comptant els ens públics i les empreses privades. Segons dades del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat, a Catalunya hi havia, l’any 2006, un total de 40.749 treballadors de l’àmbit de la cultura⁷.

⁷ La classificació estadística emprada inclou les següents activitats dins la categoria de llocs de treball en cultura: arxius, biblioteques, museus, arts escèniques, arts visuals, arts audiovisuals, fonogrames, llibre, premsa i administracions públiques.

Gràfic 1: Treballadors en cultura de les administracions públiques catalanes

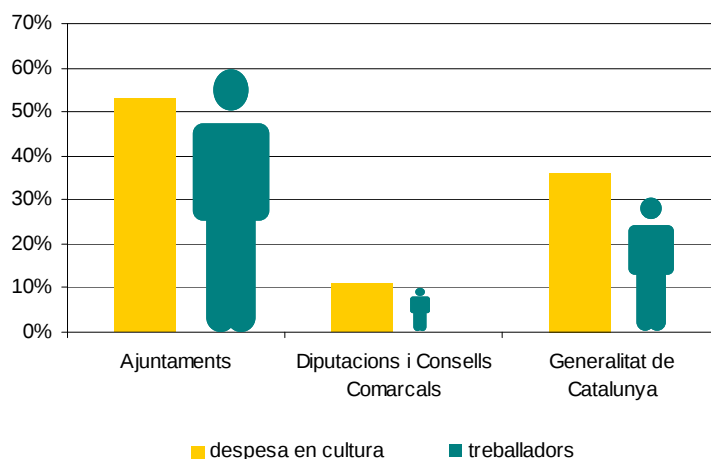

Elaboració pròpia a partir de les dades de les estadístiques del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació

Tal com mostra el gràfic anterior, els 5.652 treballadors en cultura al sector públic català es distribueixen de la manera següent: 3.400 (un 60%) pertanyen als ajuntaments, 1.669 (un 30%) a la Generalitat de Catalunya, i el 10% restant es reparteix entre les quatre Diputacions (499) i els Consells comarcals (84), totes elles institucions de segon nivell de suport als municipis. El gruix dels treballadors en cultura, per tant, es concentra a l'Administració Local, que entre municipis, diputacions i consells comarcals ocupava, l'any 2006, el 70% dels treballadors en cultura al sector públic.

En consonància amb aquestes dades, són les administracions locals les que destinen un major volum de recursos a la cultura. L'any 2007, al conjunt de l'Estat Espanyol s'hi van dedicar més de 6,5 milions d'euros, un 55% a nivell local, un 30% a nivell autonòmic i un 15% a nivell estatal. Si ens fixem en la proporció entre el volum de treballadors i els recursos disponibles per a la cultura a municipis, diputacions i consells comarcals, i a la Generalitat de Catalunya, hi trobem uns nivells de correspondència molt elevats, tal i com mostra el gràfic següent:

Gràfic 2: Relació entre la despesa en cultura i els treballadors a les administracions públiques catalanes. Any 2006

Elaboració pròpia a partir de les dades de les estadístiques del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació i de dades del Ministeri de Cultura.

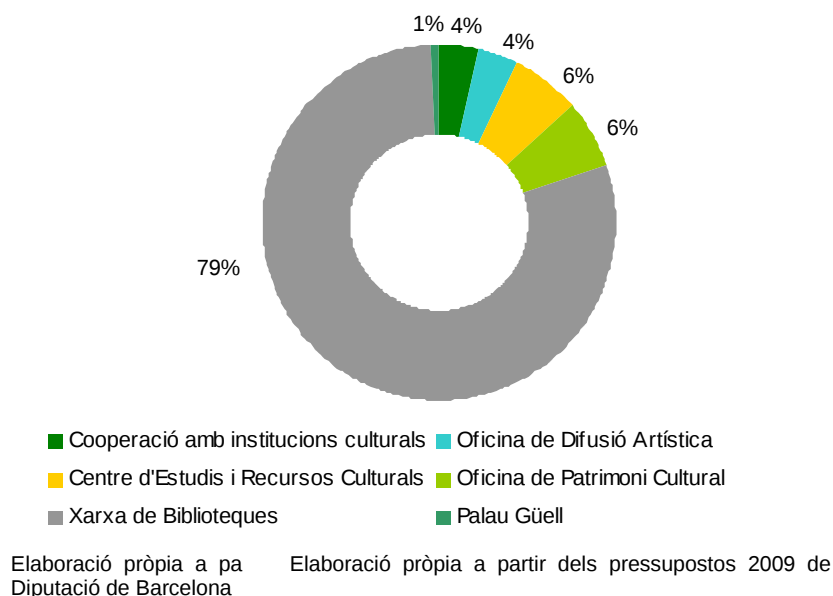
Els ajuntaments, amb un 53% de la despesa, concentren un 60% dels treballadors en cultura de les Administracions públiques de Catalunya. La Generalitat fa un 36% de la despesa amb un 30% dels treballadors, i les institucions municipals de segon nivell, entre les quals es troba Diputació de Barcelona, són a l'origen de l'11% dels recursos que es destinen a la cultura, amb un 10% dels treballadors.

Tot i que les dades són força equilibrades, deixen palès que, en termes relatius, són els ajuntaments els que es troben amb una major escassetat de recursos en relació al nombre de treballadors. Ara bé, també cal tenir en compte que una part significativa dels pressupostos de les Diputacions, els Consells Comarcals i la Generalitat es destinen a finançar projectes dels municipis. Amb aquesta perspectiva, resulta lògic que als municipis hi hagi una dotació de personal més important –sempre en termes relatius– donat que finalment són els que gestionaran els recursos destinats a la cultura pels ajuntaments, però també les transferències de les Diputacions, els Consells Comarcals i la Generalitat. En un proper apartat s'analitzaran les inversions dels diferents nivells de l'Administració al territori.

Atenent a la distribució dels treballadors per sectors, i fent referència, una vegada més, a dades de l'any 2008⁸, el personal de l'Àrea de Cultura de Diputació es repartia de la següent manera entre els diversos serveis i oficines de l'Àrea: dels 449 treballadors, un 79% pertanyen a la Xarxa de Biblioteques, un 6%, un 4% a l'Oficina de Difusió Artística, un 6% al Centre d'Estudis i Recursos Culturals, un 1% al Palau Güell i un 4% s'encarregaven de la cooperació amb altres institucions, i la cultura popular i tradicional.

⁸ Dades dels pressupostos preventius de Diputació per l'any 2009. Com a aproximació metodològica, es treballa amb el supòsit que el personal que hi apareix correspon als treballadors de l'Àrea de Cultura a finals de l'any 2008.

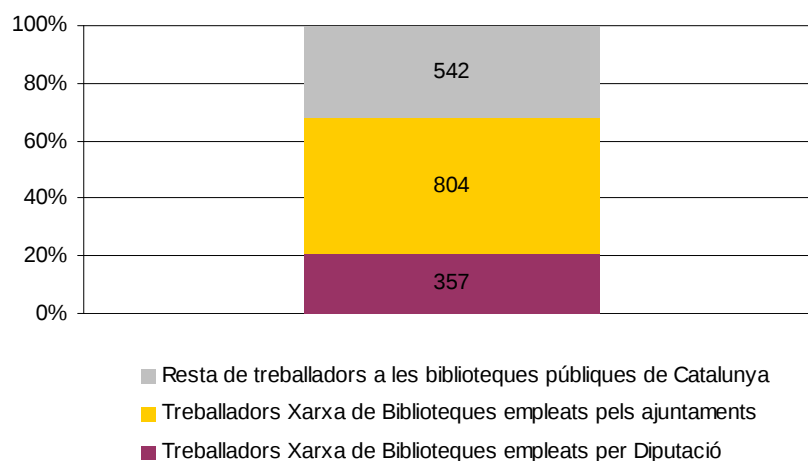
Gràfic 3: Distribució dels treballadors de l'Àrea de Cultura de Diputació. Any 2008

Així doncs, pràcticament quatre de cada cinc treballadors de l'Àrea de Cultura de Diputació pertanyen a la Gerència de Serveis de Biblioteques. La majoria són bibliotecàries i bibliotecaris que treballen a les biblioteques de la Xarxa, repartides per tot el territori de la província. Actualment la xarxa té un total de 198 biblioteques en funcionament, i una flota de nou bibliobusos que donen servei a 107 municipis de menys de 5.000 habitants. Les bibliotecàries i els bibliotecaris de Diputació representen una part molt important dels treballadors d'aquest sector dins la província, i fins i tot a nivell de Catalunya.

L'any 2008, hi havia 1703 treballadors a les biblioteques públiques de Catalunya, dels quals 357 eren empleats de Diputació de Barcelona i uns altres 804 treballaven a la Xarxa de Biblioteques de Diputació, empleats pels ajuntaments. Per tant, tal i com mostra el gràfic següent, del total de treballadors de les públiques de Catalunya l'any 2008, el conjunt dels treballadors de la Xarxa de Biblioteques de Diputació –empleats pels ajuntaments de la província o per la mateixa Diputació– representaven gairebé el 70% dels treballadors de les biblioteques públiques de Catalunya.

Gràfic 4: Treballadors de l'àmbit de la Biblioteca Pública a Catalunya. Any 2008

Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística de Catalunya, de la Gerència de Serveis de Biblioteques de Diputació de Barcelona i dels pressupostos 2009 de Diputació de Barcelona

1.2. Productes i serveis de les gerències de l'Àrea de Cultura

1.2.1. Gerència de serveis de biblioteques

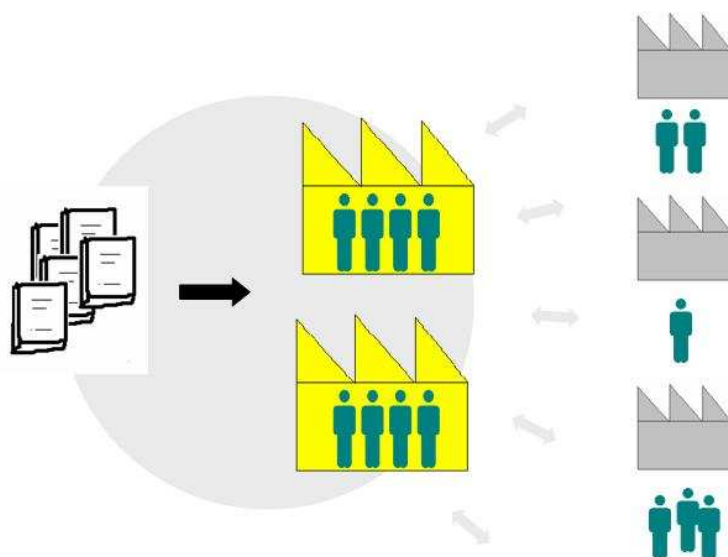
Les dades anteriors posen de manifest com l'actuació de Diputació, si és més que notòria en tots els sectors de la cultura, en l'àmbit de la biblioteca pública és essencial: a continuació apuntem algunes dades relatives a les Biblioteques de la Xarxa:

- Donen feina al 68% dels treballadors de biblioteques públiques a Catalunya (any 2008)
- Té equipaments a 126 municipis, més del 40% dels municipis de la província de Barcelona (finals de 2009).
- A aquests, cal afegir-hi uns altres 107 municipis de menys de 5.000 habitants que compten amb servei de Bibliobús (final de 2009).
- En total, les biblioteques de la Xarxa donen servei a 233 pobles i ciutats de la província, un 75% del total (final de 2009).
- Atenent una població total de 5.123.143 ciutadans, que representa el 93% dels habitants de la província i el 69% dels de Catalunya, segons dades del padró de 2009.
- L'any 2008 van fer compres de fons documental per un import total de 12 milions d'euros, dels quals 7,7 milions van ser aportats directament per Diputació de Barcelona.

Aquests 12 milions d'euros invertits en fons documental van a parar directament al sector editorial, i contribueixen al manteniment de les empreses editores, en un moment de dificultats per al sector, no només a causa de la crisi econòmica global, sinó també per l'aparició de nous formats per a la lectura i la publicació de textos.

En termes de llocs de treball, la despesa en fons documental de la xarxa de Biblioteques durant l'any 2008 permetria mantenir un total de 48 treballadors durant un any⁹.

Si tenim en compte que aquestes empreses tenen una mitjana de 22 treballadors cadascuna, les compres de la Xarxa de biblioteques haurien garantit, l'any 2008, la viabilitat de dues d'elles. Cal tenir en consideració, a més, que cada editorial genera un seguit de relacions d'interdependència amb escriptors, traductors, correctors, dissenyadors i altres professionals independents del món de la cultura, així com empreses proveïdores generalistes (subministraments d'aigua, llum, serveis de telefonia, transportistes, etc.), i especialitzades, entre les que destaquen les impremtes. Es fa molt difícil quantificar aquests efectes multiplicadors de la despesa, o impactes indirectes i induïts de la cultura, però no obstant això, hem de tenir-los en consideració.

Prenent com a exemple una petita editorial catalana, veiem que són moltes les persones que, formant part de la plantilla fixa o de manera externalitzada, hi treballen:

- Compta amb 29 treballadors en plantilla, distribuïts entre el departament editorial (10), el comercial (10), l'administratiu (3), el de marketing i comunicació (1) i la gerència (1). Normalment també trobaríem departaments de disseny i

⁹ Basant-nos en dades del Gremi d'editors de Catalunya hem estimat que cada treballador d'aquest sector té un cost anual de 251.676 euros. Dividint els imports de les compres de fons documental realitzades per Diputació de Barcelona i per la Xarxa de Biblioteques en el seu conjunt, obtenim el nombre de treballadors de la indústria editorial que es mantenen gràcies a aquests ingressos.

maquetació, amb un o dos treballadors cadascun; tanmateix, en aquest cas, en pertànyer l'editorial a un grup major (a nivell estatal) delega aquest treballs en el departament corresponent del grup. Es tracta d'un cas bastant habitual en el món editorial, amb una tendència creixent a l'absorció de les empreses petites o mitjanes per part dels grans grups editorials.

- Cada any, es nodreix del treball de prop de 200 persones que, de manera autònoma o com a treballadors d'altres empreses, porten a terme tasques fonamentals per a sector editorial. En concret, aquesta editorial, al llarg d'un any, dóna feina aproximadament a 70 autors, 10 il·lustradors, 25 correctors, 10 traductors, 7 dissenyadors, 7 maquetadors, 7 revisors tècnics i 7 lectors.
- Així mateix, recorre a proveïdors externs, entre els quals els més destacats són empreses de maquetació, estudis de disseny gràfic, agències de fotografia, impremtes o distribuïdores.

Aquestes xifres permeten fer-se una idea aproximada del volum i el dinamisme de l'activitat econòmica que genera aquest sector.

Taula 1: Nombre de treballadors d'una editorial petita al llarg d'un any

	Treballadors en plantilla	Treballadors externs
Gerents	1	
Editors	10	
Comercials	10	
Administratius	3	
Màrqueting i comunicació	1	
Dissenyadors	(2)	7
Maquetadors	(2)	7
Autors		70
Il·lustradors		50
Correctors		25
Traductors		10
Revisor tècnics		7
Lectors		7
TOTAL	29	183

1.2.2. Gerència de serveis de cultura

Tot seguit posarem en relació les actuacions directes de les Oficines de la Gerència de Serveis de Cultura de Diputació amb dades globals sobre els diversos sectors de la cultura en els quals s'insereixen aquestes accions. Tot plegat ens permetrà fer-nos una idea de la dimensió econòmica d'aquestes actuacions, i del seu impacte sobre l'economia de la cultura a la província de Barcelona i a Catalunya.

Ens centrarem en aquelles accions que tenen una dimensió econòmica quantificable i de les quals es disposa de dades.

Centre d'Estudis i Recursos Culturals

Els objectius del CERC són, a grans trets, la cooperació amb els municipis de la província en tot allò relatiu a la formació, la informació i l'assessorament en matèria de polítiques i gestió de la cultura.

Una de les línies d'actuació del CERC és el programa de Cultura i Proximitat, que es configura com una plataforma de serveis per promoure l'activitat cultural de qualitat al territori. A través d'aquest programa es desenvolupen un seguit de serveis i productes destinats a facilitar el desenvolupament i la projecció d'iniciatives vinculades al territori, entre els quals destaca un Directori d'Agents de Cultura i Proximitat –DACIP, que és una base de dades sobre agents i activitats que desenvolupen la seva tasca en l'àmbit de la proximitat. El DACIP facilita en gran mesura la contractació d'aquest tipus d'activitats per part dels ajuntaments; gràcies al DACIP, els agents culturals poden donar a conèixer la seva oferta d'activitat entre els tècnics i els programadors municipals.

A banda, una part dels tallers i les activitats formatives incloses DACIP reben suport econòmic per part de Diputació, de manera que la seva contractació resulta més econòmica per als ajuntaments.

Atenent a les dades concretes, l'any 2009 hi havia 171 agents culturals inscrits al catàleg de tallers i activitats formatives, que oferien un total de 923 activitats, 159 d'elles concertades. Es van fer un total de 143 contractacions, per a 55 activitats diferents (amb una mitjana de 2.6 contractacions per activitat). Tot plegat, va suposar uns ingressos per als agents culturals de 192.000€, pagats gairebé a parts iguals entre la Diputació i l'ajuntament contractant en cada cas. El cost mig de cada activitat contractada va ser de 1350€, i l'ingrés mig per agent cultural, en acabar l'any, va ser de gairebé 7.400€.

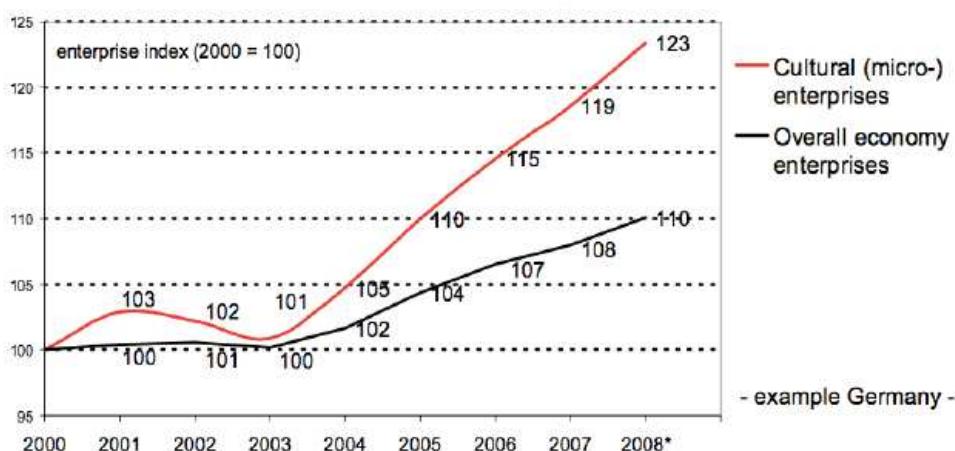
A més del programa de cultura i proximitat, el CERC desenvolupa tot un seguit d'activitats amb un component molt intensiu en coneixement, que resulta molt difícil de quantificar en termes econòmics i de creació d'ocupació. Tal i com assenyala Ezequiel Baró en la seva reflexió sobre la dimensió econòmica del sector cultural¹⁰, és justament sobre aquest tipus d'activitats que "la intervenció pública ha d'actuar de força compensadora dels desequilibri entre les activitats més dinàmiques del sector cultural i aquestes".

Ara bé, fins i tot aquestes activitats més intensives en coneixement generen activitat econòmica en un sector que, per la seva especificitat, és molt reduït. Així doncs, l'any 2009 el CERC va contractar un total de 54 professionals del món de la cultura entre consultors per a la realització de plans estratègics o bé estudis, i ponents per a alguna de les sessions del programa de formació de l'Àrea de Cultura de Diputació.

¹⁰ Ezequiel Baró, *Mesures de la dimensió econòmica del sector cultural*, a Revista Cultura núm. 2 La cultura, un motor econòmic, de juny de 2008.

Una de les característiques del sector cultural i creatiu i, concretament, de l'àmbit de la consultoria cultural, és la seva atomització: està format per petites empreses i professionals independents que, a Catalunya, es mouen al voltant de les institucions públiques, de les quals depèn la seva supervivència. El paper del CERC, com dels altres serveis de l'Àrea de Cultura és, en aquest sentit, de gran rellevància.

Gràfic 6: Comparació entre la creació de micro-empreses del sector cultural i la creació d'empreses global (exemple d'Alemanya)

Font: Michael Söndermann / Office for Culture Industries Research, 2009

Oficina de Patrimoni Cultural

L'Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) té entre els seus objectius contribuir a la millora dels serveis dels municipis relacionats amb el patrimoni cultural, així com facilitar instruments i eines per a la gestió integral del patrimoni cultural local, contribuint a la presa de decisions dels òrgans de govern dels ajuntaments.

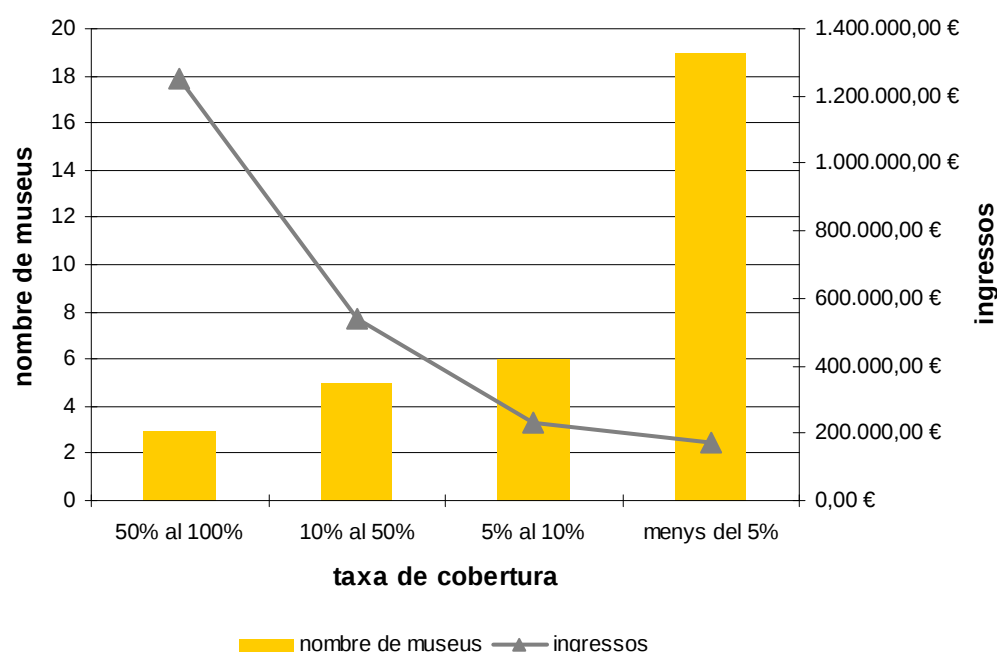
L'Oficina s'articula fonamentalment a partir de xarxes sectorials i/o territorials -Xarxa d'Arxius Municipals, Xarxa de Museus Locals- que posen a l'abast dels municipis, un conjunt de serveis i accions de suport a l'organització, gestió, conservació, tractament, difusió i comunicació del conjunt de béns patrimonials presents en el territori i, sobretot, als equipaments culturals especialitzats que actuen des de l'àmbit municipal.

L'estratègia de col·laboració i suport als museus locals de la província de Barcelona s'articula a través de la Xarxa de Museus Locals, una xarxa de serveis que formada per 64 museus que es beneficien de les economies d'escala donades per l'intercanvi de públics i

recursos tècnics entre ells. Els museus de la Xarxa donen feina¹¹ a 360 persones, un 38% dels treballadors en museus¹² –públics o privats- de Catalunya.

Dels 64 museus que conformen la xarxa, n'hi ha 34 que generen recursos propis –a través del taquillatge, la botiga del museu, la concessió de bar o restaurant en cas que n'hi hagi...-. El volum total d'ingressos obtinguts per aquests 34 museus l'any 2008 va ser de 2,2 milions d'euros¹³, un 15% de la suma dels seus pressupostos globals. Tot que el percentatge de cobertura encara és reduït -de cada 10€ invertits en el museu se'n recupera 1,5€- és interessant observar que poc a poc es va imposant la visió que aquests equipaments poden arribar a ser una font d'ingressos per als municipis. En aquest sentit, cal remarcar que la taxa de cobertura és molt desigual entre uns museus i altres –oscil·la entre el 0,3% i el 89%, i que els museus que fan una aposta ferma per aquesta orientació més “comercial” estan obtenint resultats molt positius.

Gràfic 7: Ingressos i taxa de cobertura de despeses dels museus de la Xarxa de Museus Locals

Elaboració pròpia a partir de dades de l'Oficina del Patrimoni Cultural (OPC). Dades de l'any 2008.

Al gràfic anterior s'han dividit els museus en grups en funció de la seva taxa de cobertura: els que tenen uns ingressos que representen menys d'un 5% del seu pressupost de despesa, aquells on es “recupera” entre un 5% i un 10% de la inversió realitzada, els que recuperen entre un 10% i un 50%, i, finalment, els que tenen una taxa de cobertura superior

¹¹ Font: Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de l'Àrea de Cultura de Diputació. Dades de l'any 2007.

¹² Font: Estadístiques del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya. Dades de l'any 2006.

¹³ Font: Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de l'Àrea de Cultura de Diputació. Dades de l'any 2008.

al 50%. A la columna de mà esquerra s'indica el nombre de museus que hi ha en cadascun d'aquests grups, i a la de mà dreta els ingressos totals generats pels museus de cada grup.

Atenent a les dades mostrades en columnes, veiem que només 3 dels 34 museus tenen una taxa de cobertura superior al 50%; n'hi ha 5 amb una taxa que oscil·la entre el 10% i el 50% del seu pressupost, 6 que tenen una taxa d'entre el 5% i el 10%, i una majoria, 19, amb una taxa de cobertura inferior al 5% dels seus ingressos. Tot plegat indica que encara queda un llarg camí per tal que els museus locals puguin donar una rendibilitat econòmica positiva.

Ara bé, si ens fixem en la línia que mostra els ingressos obtinguts pels museus, trobem: entre els tres museus que tenen la taxa de cobertura més elevada sumen uns ingressos de 1,2 milions d'euros, més del 50% dels ingressos obtinguts pel conjunt de museus de la xarxa. A l'altre extrem, el grup dels que tenen una taxa de cobertura inferior, que van ingressar, entre 19 museus, només un 8% del total.

Taula 2: Ingressos i taxa de cobertura de despeses dels museus de la Xarxa de Museus Locals

taxa de cobertura	Núm. de museus	ingressos	% ingressos
50% al 100%	3	1.253.186,11 €	57%
10% al 50%	5	540.692,67 €	25%
5% al 10%	6	232.964,74 €	11%
menys del 5%	19	171.272,65 €	8%

És clar que una de les vies per incrementar els ingressos dels museus és aconseguir que creixi el número de visitants. Un tècnic de l'OPC, en una reflexió publicada al seu blog¹⁴, demostra com, aparentment, la via més efectiva per aconseguir aquesta fita és posar-hi tècnics qualificats: "Un dels resultats (de la matriu que defineix els coeficients de correlació entre les variables recollides per la Xarxa de Museus Locals) que crec que és d'interès general: la correlació que hi ha entre el nombre de tècnics que treballen en un museu i el nombre de visitants. (...) No hi ha cap correlació significativa entre les xifres de visitants dels museus i el pressupost d'activitats, ni el nombre d'exposicions temporals programades, ni el pressupost que es destina a fer aquestes exposicions. Ni tan sols amb la data de l'exposició permanent, que arriba a tenir un coeficient negatiu. (...) La variable que sembla tenir més pes és la quantitat de tècnics que treballen a cada museu. La mostra permet calcular una recta de regressió que relaciona públic i quantitat de tècnics a cada museu, i que es podria resumir en la següent fórmula: *Públic d'un museu = 1504 persones + 5229 persones per cada tècnic contractat*.

La Xarxa d'Arxius Municipals s'articula en dos instruments diferenciats. D'una banda, el programa de manteniment, de suport als arxius de municipis que tenen menys de 10.000 habitants, i que, segons estableix la llei d'arxius, no tenen l'obligació legal de disposar d'un sistema únic de gestió documental. Per una altra banda, la Central de Serveis Tècnics és un

¹⁴ <http://aobg.blogspot.com/2009/12/per-augmentar-el-public-dels-museus.html>

programa adreçat als municipis amb més de 10.000 habitants. Es tracta d'una fórmula de cooperació consistent en compartir serveis entre els diferents arxius municipals de la província de Barcelona que disposen d'un responsable tècnic.

L'any 2008, formaven part de la Central de Serveis Tècnics els arxius municipals de 68 ajuntaments de la província de Barcelona (descomptant la ciutat de Barcelona, a la província hi ha 79 municipis de més de 10.000 habitants). Entre tots comptaven amb 147 empleats, entre tècnics, auxiliars d'arxiu i altres.

Els serveis oferts als municipis per l'Oficina de Patrimoni Cultural a través de la Xarxa de Museus Locals i de la Xarxa d'Arxius es complementen, per una banda, amb un bon nombre d'estudis i projectes de suport a les polítiques i estratègies dels ens locals en relació a la conservació i la dinamització dels béns patrimonials del seu territori. Per una altra banda, l'Oficina té una línia específica de suport adreçada a béns patrimonials que, per les seves característiques, no constitueixen un centre cultural especialitzat, és a dir, programes relatius al patrimoni cultural immoble, elements arquitectònics, llocs arqueològics, etc. (programa d'Estudis i Projectes del Patrimoni Cultural Local).

Jaciment arqueològic del Poblament ibèric de Puiggraciós. Figaró-Montmany.
Font: Mapes del Patrimoni Cultural Local. OPC. Diputació de Barcelona.

L'any 2009, entre els estudis realitzats per a la Xarxa d'Arxius i la de Museus i els encarregats pel programa d'Estudis i Projectes del Patrimoni, es van realitzar, des de l'Oficina del Patrimoni Cultural un total de 520 contractacions a 147 petites empreses o professionals del sector, per un import de 1.9642.544€, repartits entre la Diputació (84%) i els ajuntaments (16%). Se'n van beneficiar 165 ajuntaments.

La taula següent recull algunes dades sobre els estudis i treballs encarregats per l'OPC l'any 2009.

Taula 3: Estudis i treballs encarregats per l'OPC. Any 2009

	OPC
Nº empreses / professionals contractats	147
Nº total contractacions	520
Cost Diba	1.642.544 €
Cost Total	1.966.739 €

Elaboració pròpia a partir de dades de la Gerència de Serveis de Cultura de Diputació de Barcelona

Segons les dades del quadre anterior, l'import mitjà de cada contractació va ser de 4.000€ aproximadament, i les empreses contractades van ingressar un promig de 13.400€ cadascuna. Si tenim en compte que es tracta de petites empreses o professionals independents, i que les seves despeses es concentren de quasi exclusivament en retribucions del personal, podem considerar que els dos milions d'euros que van pagar Diputació i els ajuntaments contractants es van dedicar al manteniment de llocs de treball en el sector de les consultories culturals.

Oficina de Difusió Artística

L'Oficina de Difusió Artística, per la seva part, ha esdevingut model de referència pel que fa al suport a les programacions municipals de música, teatre i dansa a través del circuit d'espectacles professionals. Més enllà dels avantatges econòmics que comporta per als ajuntaments el fet l'ODA cobreixi una part del cost dels espectacles, el circuit ha facilitat l'entrada de programació professional d'arts escèniques a molts municipis.

L'any 2009 van participar al circuit 111 municipis, 1 de cada 3 municipis de la província. Es van contractar a través del circuit 337 espectacles de música, 317 espectacles de teatre i 74 de dansa, per als que s'han contractat 595 companyies, un 44% del catàleg de l'ODA, i es van representar 1.586 funcions, amb una mitjana de 2,2 representacions per espectacle. D'aquestes, 519 –un terç del total- van ser funcions d'espectacles en gira.

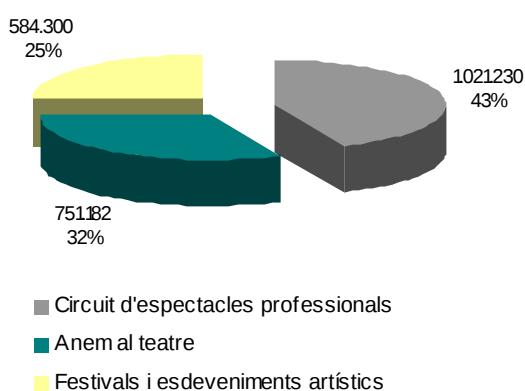
Si afegim, a les 595 companyies del circuit d'espectacles professionals contractades, les 80 que es van contractar a través del programa *Anem al teatre*, dedicat a l'acostament de les arts escèniques al públic escolar, trobem que l'Oficina de Difusió Artística va promocionar la contractació d'un total de 675 companyies de música, teatre o dansa al llarg de l'any 2009.

Segons dades proporcionades per l'ODA, a cada espectacle d'una d'aquestes companyies hi treballa una mitjana de 6 persones per companyia, entre actors, músics o ballarins i els tècnics que els acompanyen. El nombre total d'espectacles contractats pels ajuntaments entre el circuit d'espectacles professionals i el programa *Anem al teatre*, va ser, l'any 2009, de 728. D'aquesta manera, si suposem que cadascun d'aquests espectacles

mou al seu voltant una mitjana de sis treballadors, tenim s'han beneficiat de l'actuació de l'ODA en l'àmbit de les arts escèniques uns 4370 treballadors d'aquest sector.

Pel que fa a la distribució dels recursos, l'ODA va destinar 1.021.230€ al circuit d'espectacles professionals, 751.182€ al programa Anem al teatre i 584.300€ a festivals.

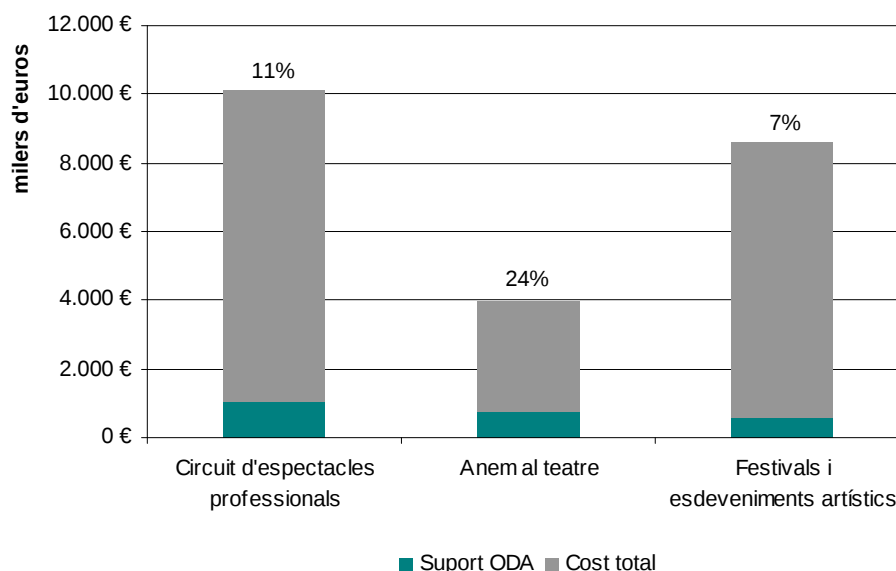
Gràfic 7: Distribució del suport de l'ODA per programes

Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Cultura de Diputació

En relació a l'import total de les contractacions, el suport de l'ODA suport va ser d'un 11% de mitjana en els espectacles del circuit, d'un 24% en el marc del programa *Anem al teatre*, i d'un 7% en el cas de festivals i altres esdeveniments artístics.

Gràfic 8: Contractació de companyies a través dels programes de l'ODA. Any 2009

Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Cultura de Diputació

Tot plegat ha representat una despesa de 2,3 milions d'euros per l'ODA, i uns ingressos totals per a les companyies contractades de més de 20 milions d'euros. Dit d'una altra manera, el suport mitjà de l'ODA als ajuntaments per a la contractació d'espectacles va ser del 12% del seu cost total. A més del suport de l'Oficina de Difusió Artística, una part important dels espectacles contractats pels programadors locals compten amb algun tipus de suport addicional. D'aquesta manera, la despesa es distribueix entre diverses institucions.

Això fa que, tot i que, a Catalunya, les arts escèniques estan lluny de ser autostenibles econòmicament, l'esforç econòmic per als ajuntaments es suavitzi considerablement. L'any 2009, el percentatge de cobertura dels espectacles del circuit de l'ODA va ser del 39%: Dels 9.111.394€ invertits (despesa en catxets al circuit d'espectacles professionals), els ajuntaments van recuperar, a través del taquillaatge, 3.534.604 €.

Si afegim, a les contractacions realitzades mitjançant el circuit d'espectacles professionals, les que es van realitzar als ajuntaments al programa *Anem al teatre* i a d'altres festivals i esdeveniments artístics, trobem que els ajuntaments de la província de Barcelona van destinar a les arts escèniques un total de 20.344.594€ a través dels programes que impulsa l'Oficina de Difusió Artística.

El paper de l'Oficina de Difusió Artística i, més concretament, del circuit d'espectacles professionals i del programa *Anem al teatre*, té un impacte especialment positiu en un sector –el de les companyies de teatre, música i dansa– acostumat a la inestabilitat i la incertesa. El fet d'estar presents al catàleg de l'ODA, facilita en gran mesura una certa rendibilitat dels espectacles, amb uns costos de preparació molt elevats en relació als costos de "reproducció". Aquest efecte és encara més acusat en el cas dels espectacles en gira.

Daniel Martínez, director del Grup Focus, afirmava en unes declaracions recents¹⁵ que les gires representen uns ingressos segurs per les companyies que, a més, en tenir les representacions més concentrades en el temps del que és habitual, poden reduir costos, arribant, en els casos òptims, a contractar el personal per un mes o una temporada sencera en lloc de pagar-los per cada actuació.

2. Transferències corrents realitzades per l'Àrea de Cultura

Les transferències directes que la Diputació realitza a través del capítol IV del seu pressupost als ajuntaments i a d'altres ens públics constituïran l'objecte d'anàlisi del present apartat. Aquestes transferències constitueixen una part molt rellevant del pressupost de l'Àrea de Cultura de Diputació, així com de molts municipis que, gràcies a aquests recursos, poden tirar endavant serveis, projectes i accions que, sense el suport de Diputació, tindrien moltes dificultats per finançar.

Al llarg de l'any 2008 la Diputació va destinar 78.800.050€ a la cultura, dels quals 27.104.940€ corresponen a transferències corrents a municipis i d'altres organismes per tal de possibilitar i facilitar la realització d'activitats de caire cultural.

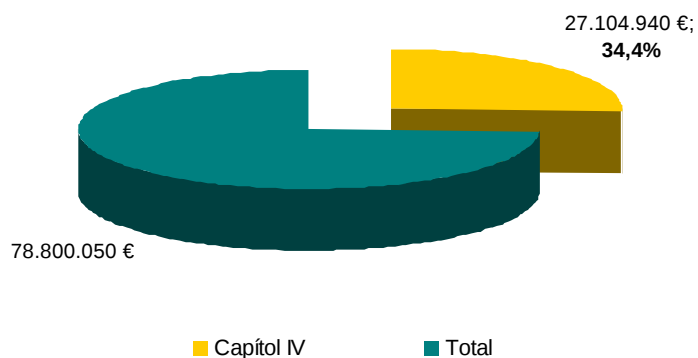
2.1. Transferències corrents per a la realització d'activitats culturals de les diferents Administracions públiques

Si ens fixem en la distribució per capítols de la despesa en cultura de la Diputació de l'any 2008 comprovem que, efectivament, el IV és el que representa un percentatge més significatiu respecte al total de la despesa. Aquest, amb un 34,40%, supera en volum de pressupost la resta de capítols de despesa. Li segueixen el capítol I, destinat a la despesa de personal, amb un 26,19% i el capítol VII, dedicat a les transferències de capital¹⁶, les quals suposen el 15,95% del pressupost. Si sumem, doncs, totes les transferències, veiem que ocupen més de la meitat del pressupost de Cultura.

¹⁵ Paraules de Daniel Martínez en una conferència realitzada davant dels Fòrum de Regidors i Regidores de Cultura de la Diputació de Barcelona el 25 de febrer de 2010.

¹⁶ Aquesta mena de transferències, a diferència de les que estem analitzant en aquest capítol, no es destinen al finançament d'activitats sinó que és emprada pels municipis en inversió: construcció i renovació d'equipaments culturals. Realitzarem una anàlisi pormenoritzada de les implicacions d'aquesta despesa al proper apartat.

Gràfic 9: Pressupost liquidat de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona: capítol IV respecte al total. Any 2008

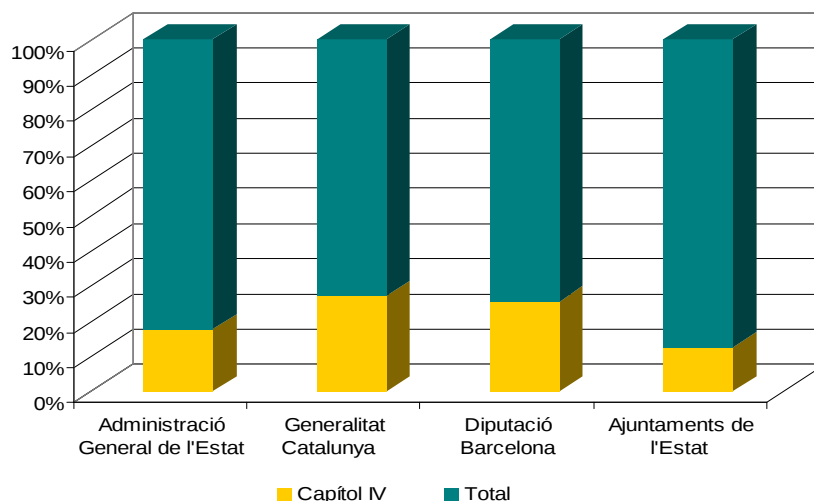

Elaboració pròpia a partir de les dades de les estadístiques del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació

La comparació entre el pressupost destinat a transferències corrents dels diferents nivells de l'Administració Pública a Catalunya ens permet fer-nos una idea dels fluxos de recursos que passen d'unes a altres i cap als agents socials i culturals.

El gràfic següent mostra el volum de subvencions concedit els anys 2007 i 2008 per l'Àrea de Cultura de la Diputació, i les d'altres administracions públiques com ara el govern central, la Generalitat de Catalunya o els mateixos municipis. Mentre els beneficiaris directes de les transferències de les grans administracions són, bàsicament, les grans institucions culturals i els municipis, les subvencions que donen els mateixos municipis reverteixen fonamentalment en les entitats locals per a la programació i organització d'activitats. Són aquestes entitats les que reben el gruix de les subvencions municipals ja que, en moltes ocasions, treballen colze a colze amb els ajuntament, assumint una part important de la generació i promoció de la cultura local.

Gràfic 10: Percentatge de subvencions (capítol IV) del pressupost de diferents Administracions Públiques. Anys 2007 i 2008

Elaboració pròpia a partir de les dades de les estadístiques del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (2008), del Ministeri de Cultura (2007) i del Ministeri d'Economia i Hisenda (2007).

Tal com mostra el gràfic, l'Administració Pública que destina una major quantitat de recursos econòmics a la dotació de subvencions, en termes relatius, és la el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya. Aquest organisme, segons dades del Ministeri de Cultura, va comptar el 2007 amb un pressupost aproximat de 388.312.000 €, dels quals vora de 144 milions es van dedicar a la subvenció per a l'activitat cultural d'ens locals i dels grans equipaments nacionals de Catalunya. Aquesta xifra representa un 37% de la seva despesa total. Molt de prop, pel fa al percentatge de transferències corrents sobre el pressupost total, li segueix la Diputació de Barcelona que, com hem vist, hi va dedicar un 34,4% del seu pressupost. Finalment, a l'Administració General de l'Estat aquest percentatge es redueix considerablement fins a arribar a un 21,25% del pressupost de cultura (210 milions dels gairebé 991 dels què disposava).

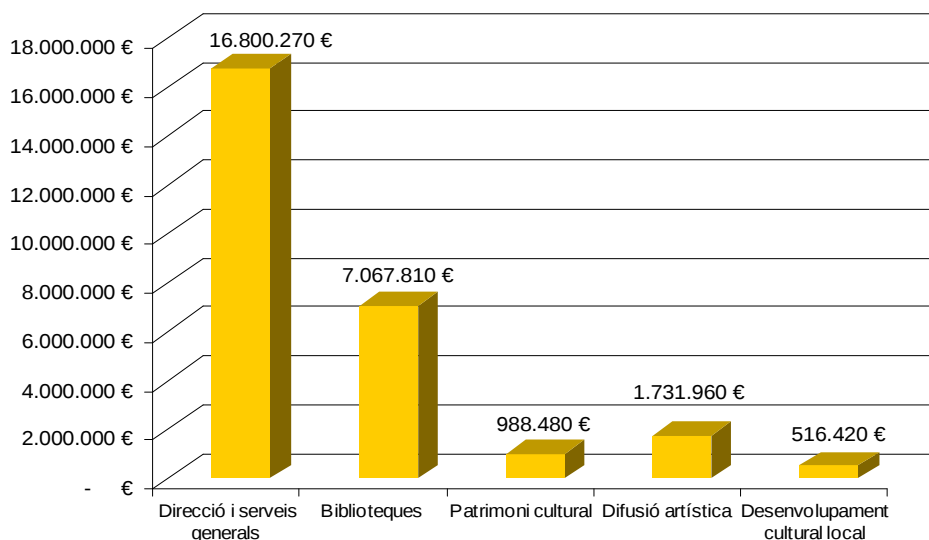
Per la seva banda, el conjunt de municipis de l'Estat Espanyol va dedicar una mitjana del **14,35%** (gairebé 411 milions d'euros) de la seva despesa a subvencionar activitats d'associacions i agrupacions municipals. És precís assenyalar que, en el cas de municipis, la proporció de la despesa distribuïda per capítols pateix variacions importants respecte a la resta d'administracions: aquí ja no és el capítol IV el que comprèn el gruix de la despesa, sinó el capítol II, amb un 43'44%, capítol en què es recull precisament la despesa en programació i organització d'activitats culturals. Recordem que aquest capítol es nodreix en gran part de les subvencions transferides a través del capítol IV dels organismes majors, dada que posa de manifest la crucial importància de les transferències corrents per als municipis.

Ara bé, caldria conèixer la composició exacta de les transferències corrents d'aquestes grans administracions per a saber quin és el volum de recursos que va a parar als municipis a través d'elles, ja que tal i com s'ha esmentat al llarg d'aquest apartat, una part molt important d'aquesta despesa es destina a les grans institucions culturals, com ara museus nacionals, centres d'art, grans equipaments escènics, etc. Al proper apartat es fa una anàlisi detallada del destí de les transferències corrents realitzades pels serveis de cultura de la Diputació de Barcelona.

2.2. Transferències corrents dels serveis de l'Àrea de Cultura

Dins de la mateixa Àrea de Cultura els recursos es reparteixen de manera diversa entre els diferents programes. Tot seguit ens fixarem, doncs, en la rellevància de cadascun tant a nivell quantitatiu (percentatge de transferències corrents que cada programa assumeix) com qualitatiu (receptors i objectius de les respectives subvencions). Si desglossem el capítol IV del pressupost de cultura de 2008 entre els cinc programes fonamentals de l'àrea de cultura, trobem la següent distribució:

Gràfic 11: Distribució per programes del capítol IV del pressupost liquidat de la Diputació de Barcelona. Any 2008.

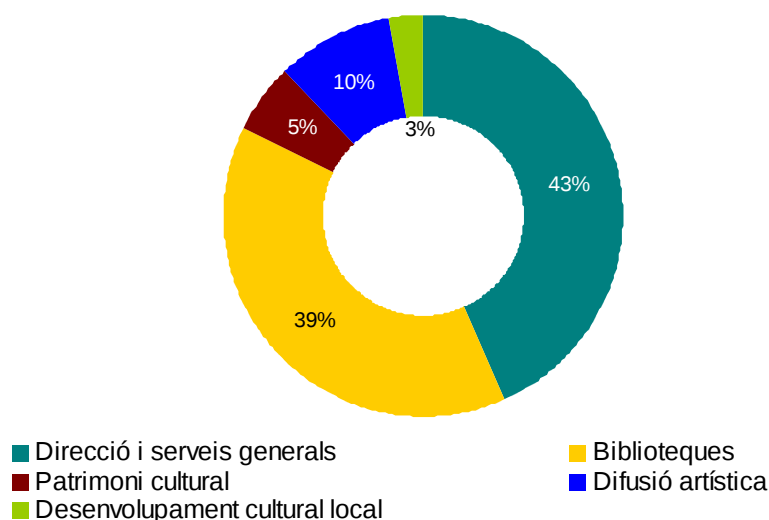
Elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea de Cultura de Diputació

Com veiem, la distribució presenta una gran variabilitat de despesa entre les diferents oficines i serveis, essent la Direcció i serveis generals de l'Àrea de Cultura el programa que més recursos aporta, un 62% del total de les transferències, superant així amb escreix el percentatge de la resta d'organismes. Tanmateix, del gran volum de subvencions que realitza, una part molt significativa es destina fonamentalment a la posada en marxa d'activitats culturals per part de diferents consorcis i institucions culturals de gran

impacte econòmic i sociològic en el territori: el Palau de la Música, el Centre de Cultura Contemporània, la Fundació del Liceu, la del Teatre Lliure o el Institut d'Estudis catalans són algunes de les més beneficiades. En total, aquestes grans institucions reben el 53% de les transferències realitzades per la Direcció i els Serveis Generals de l'Àrea de Cultura, mentre que 47% restant va a parar als ajuntaments i algunes entitats culturals, entre les que destaquen entitats dedicades a la promoció de la cultura popular i tradicional.

Aleshores, si considerem de les subvencions atribuïbles a la Direcció i serveis generals únicament la part destinada als municipis i a les entitats, la distribució del pressupost canvia, tal com mostra el gràfic 12, realitzant la Direcció de l'àrea un 43% de les subvencions. De les dues gerències de l'àrea, la de serveis culturals i la biblioteques, és aquesta última la que destaca en volum de transferències corrents, amb un 39% del total front al 18% de la gerència de serveis culturals. Aquest percentatge es divideix entre les seves tres oficines: més de la meitat correspon a l'ODA, una tercera part a l'OPC i la resta al CERC.

Gràfic 12: Distribució per programes del percentatges destinats als municipis del capítol IV del pressupost liquidat de la Diputació de Barcelona. Any 2008.

Elaboració pròpia a partir de les dades de les estadístiques del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació

De cara a considerar la dimensió qualitativa d'aquestes aportacions econòmiques, cal analitzar les tipologies de projectes subvencionats, els àmbits de la cultura que en resulten més beneficiats, de què manera contribueix cadascun dels programes a la realització d'activitats culturals locals, etc. A continuació veurem, doncs, a què es destinen les diferents subvencions de cada oficina i/o programa de l'Àrea de Cultura.

Pel que fa al servei de biblioteques, el següent en volum de subvencions, un 39%, fonamentalment dóna suport, a través d'aquestes transferències, al Consorci de Biblioteques

de Barcelona i, en menor mesura, a ajuntaments de la província. Cal remarcar que la part més substancial del suport de Diputació a les Biblioteques de la Xarxa no es comptabilitza com a subvenció sinó que entra dins dels pressupostos de personal (capítol I) i d'activitat (capítol II) de la Gerència de Serveis de Biblioteques.

Un 18% de les transferències analitzades corresponen a les oficines de la Gerència de Serveis de Cultura. Internament, aquests recursos tenen orígens diversos:

- Més de la meitat s'atribueixen al suport a les polítiques locals de la difusió artística: els programes de subvencions que l'ODA posa a disposició dels municipis estan orientats principalment a la difusió d'arts escèniques i música i, en segon terme, a les arts visuals i als festivals i esdeveniments artístics.
- El foment del patrimoni cultural compta amb un 31% de les transferències de la gerència, percentatge es reparteix entre quatre línies de subvencions: les que donen suport a les activitats dels museus de la Xarxa de Museus Locals, a les dels arxius de la Xarxa d'Arxius Municipals, a la promoció i recerca del patrimoni cultural local i a la museïtzació del patrimoni cultural.
- Pel que fa al desenvolupament cultural local, promocionat des del CERC, s'hi destina un 16% del total de les subvencions transferides per aquesta gerència. Els recursos es dediquen a projectes relacionats amb l'actuació municipal de desenvolupament local: Dins les actuacions objecte de suport l'any 2008, destaquen les corresponents a les festes locals, que representen un 20% del total aproximadament. També trobem accions de suport a les entitats, a mitjans de comunicació de caire cultural o a diverses activitats artístiques dels municipis.

Imatge d'una actuació dels Diables de Sant Cugat del Vallès
Font: <http://www.cugat.cat/fotos/diablesfestivalteatremitrasol7.jpg>

Cal remarcar el gran impacte social, cultural i econòmic que té l'activitat dels agents beneficiaris de les transferències corrents de Diputació. Tots ells constitueixen un exemple clar del que es coneix com els impactes indirectes i induïts de la cultura: més enllà dels seus pressupostos, organismes com el Palau de la Música, el Centre de Cultura Contemporània, la Fundació del Liceu o, per una altra banda, les festes locals, tenen un gran efecte multiplicador al territori: se'n beneficien els proveïdors habituals d'aquests organismes, però també bars, llibreries i el comerç local en general, gràcies al moviment de persones que generen al seu voltant.

3. Transferències de capital realitzades per l'Àrea de Cultura

Al llarg del present apartat analitzarem la inversió dels ajuntaments en cultura generada per les transferències de capital que realitza la Diputació de Barcelona a través del capítol VII del seu pressupost i el paper que l'Àrea de Cultura¹⁷ de la Diputació, amb aquesta mena de subvencions, juga en la construcció i renovació d'equipaments culturals.

Concretament, ens fixarem en les transferències de capital de l'Àrea de Cultura que han tingut com a beneficiaris els municipis de la província, realitzades en el marc del programa Xarxa Barcelona Municipis de Qualitat 2008-2011 (XBMQ). És precís matisar que es tracta de dades plurianuals, per la qual cosa es fa difícil establir comparacions amb els pressupostos, de periodicitat anual.

Analitzarem, per tant, les inversions de la xarxa XBMQ concertades per al període 2008-2011 per les tres oficines de la Gerència de Serveis de Cultura i executades fins al març de 2010.

3.1. Inversions de la Gerència de Serveis de Cultura

Els municipis han executat, dins d'aquest període, 13.134.434,22€, que els han estat transferits directament per la Diputació de Barcelona dins del programa d'inversions de la Xarxa Barcelona Municipis de Qualitat.

L'aportació de Diputació s'afegeix a les contribucions d'altres institucions i del mateix ajuntament a la construcció i renovació d'equipaments culturals. Així doncs, la inversió total

¹⁷ En concret, la gerència de serveis de cultura (composta pel Centre d'Estudis i Recursos Culturals -CERC-, l'Oficina de Difusió Artística -ODA- i l'Oficina de Patrimoni Cultural -OPC-).

del període indicat es xifra en gairebé 61 milions d'euros: a més de les aportacions de Diputació, els municipis han comptat amb les aportacions d'altres administracions públiques, fonamentalment la Generalitat de Catalunya i el Ministeri de Cultura. Per al període i els projectes analitzats, la Generalitat va aportar més de 4 milions d'euros i el Ministeri de Cultura vora d'1.400.000 euros. Uns altres 8,6 milions van ser aportats per altres organismes públics com mancomunitats de municipis, consells comarcals, etc. La resta, 33.600.000 euros aproximadament, van sortir dels pressupostos dels mateixos municipis.

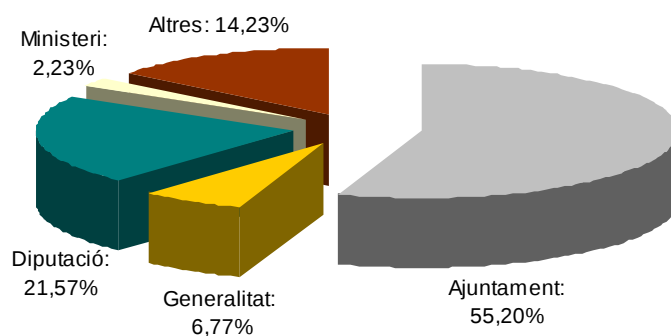
Taula 4: Inversions XBMQ concertades per al període 2008-2011 executades fins al març de 2010

	Inversions de la Xarxa XBMQ
Ajuntament	33.620.309,20 €
Generalitat	4.124.756,45 €
Diputació	13.134.434,22 €
Ministeri	1.357.459,28 €
Altres	8.668.410,11 €
Total	60.905.369,26 €

Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Àrea de Cultura de Diputació de Barcelona

Així doncs, més de la meitat de la inversió realitzada en cultura als municipis ha estat assumida pels mateixos ajuntaments. El següent organisme, en volum de despesa, és la Diputació de Barcelona, la qual, amb una participació del 21,57%, que supera en escreix el percentatge d'inversió de la resta d'institucions: el volum de transferències de capital de la Generalitat se situa en un 6,77% respecte al total de la inversió i el del Ministeri de Cultura en un 2,23%.

Gràfic 14: Inversions XBMQ concertades per al període 2008-2011 executades fins al març de 2010 (percentatges)

Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Àrea de Cultura de Diputació de Barcelona

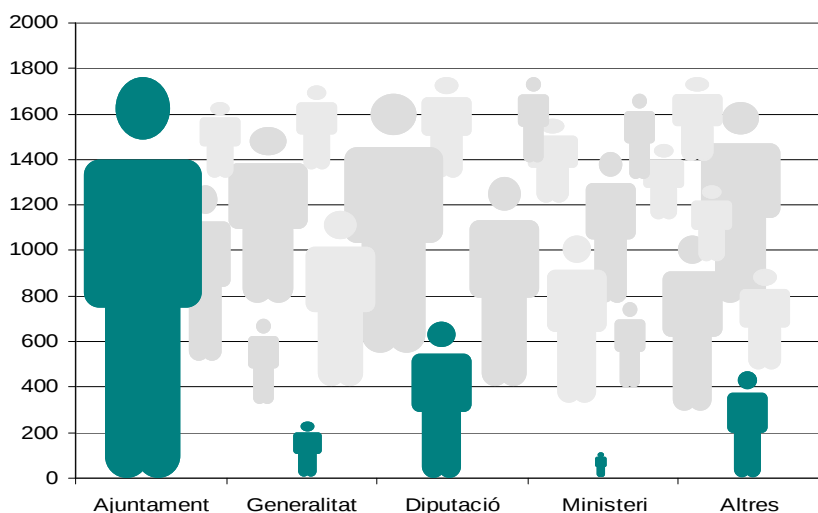
Si considerem l'efecte multiplicador que presenten cadascuna de les inversions, podríem dir que cada euro invertit per Diputació ha generat una despesa de 4,64 euros en construcció i millora d'equipaments culturals dels municipis de la província de Barcelona.

3.2. Ocupació generada per les inversions

Passem ara, a partir de les dades ja mostrades, a realitzar una anàlisi de la importància que les quantitats invertides per part dels ajuntaments, en general, i de la Diputació, en concret, tenen per a la generació d'ocupació. Cal aclarir que, com que es tracta d'inversions destinades a la construcció, renovació i millora d'equipaments culturals, les ocupacions que hi predominen són les pròpies del sector de la construcció.

Prenent com a referència les xifres del Fons Estatal d'Inversió Local (FEIL) de l'any 2009, el cost de la creació d'un lloc de treball (anual) en el sector de la construcció és de 18.800 euros¹⁸. Si tenim en compte que els municipis de la província han invertit prop de 61 milions d'euros, això ens donarà com a resultat la creació de una xifra de **3.238 llocs de treball**, dels quals **698** serien atribuïbles a les transferències realitzades per l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona a través del seu capítol VII.

Gràfic 15: Ocupació generada per la inversió en cultura als municipis realitzada a través de XBMQ. Participació de les diferents administracions.

Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Àrea de Cultura de Diputació de Barcelona

¹⁸ El càlcul ha estat el següent: Segons fonts del Ministeri de Política Territorial, el FEIL ha destinat de 5.229.000.000€ a la creació de 278.000 llocs de treball. Per tant, cada lloc de treball té un cost exacte de 18.809,35€.

Si bé aquestes xifres són hipotètiques, donen una idea del volum d'ocupació que es genera gràcies a la inversió dels en cultura realitzada i/o suportada per Diputació de Barcelona. En apartats anteriors d'aquest treball hem vist com l'actuació directa de Diputació té efectes positius en la creació de llocs de treball en el sector de la cultura, com ara el gremi d'actors, el sector editorial, o fins i tot les petites empreses o treballadors autònoms que es dediquen a la consultoria cultural. A aquests, cal afegir-hi l'impacte en el sector de la construcció donat per les inversions en equipaments culturals.

Conclusions

Les dades analitzades ens permeten concloure que, tot i que els objectius de l'Àrea de Cultura de Diputació, així com les àrees de cultura dels ajuntaments, estan centrats en la provisió d'uns serveis que garanteixin els drets culturals de la ciutadania, i no pas en generar rendibilitat econòmica o en la creació d'ocupació, no podem menystenir els seus efectes positius en aquest àmbit. Tal com hem vist, les biblioteques de la Xarxa donen feina al 68% dels treballadors de biblioteques públiques de Catalunya, i contribueixen positivament al manteniment del sector editorial; als museus de la Xarxa de Museus Locals impulsada per l'OPC hi treballa un 38% dels empleats del sector museístic de Catalunya, la contractació d'espectacles a través del circuit d'espectacles professionals continua la seva trajectòria ascendent, etc.

Una part important d'aquestes activitats, a més, generen uns ingressos que sovint són obviats pels mateixos municipis pel fet que, en molts casos, s'ingressen a la caixa única de l'ajuntament, de manera que queden totalment deslligats del servei o l'activitat que els ha originat. És important, en aquest sentit, crear mecanismes per tal que cadascun dels serveis que ofereixen els municipis pugui prendre consciència dels ingressos que genera i, per tant, del grau de cobertura de les despeses, del dèficit que comporta per les arques municipals, etc. Tot plegat és un exercici de transparència i al mateix temps pot esdevenir un incentiu per a l'increment de l'eficiència de determinats serveis públics.

El fet de disposar de dades sobre els efectes de les actuacions de l'Àrea de Cultura en l'economia local, bé sigui a través d'estudis d'impacte econòmic, d'indicadors o d'altres mitjans, ens ha de servir per tenir una visió més completa de l'actuació de Diputació de Barcelona al territori. Aquestes dades, juntament amb d'altres sobre els efectes socials i personals d'aquesta actuació, permetran als responsables valorar l'eficiència i l'eficàcia dels serveis prestats, els beneficis que se'n deriven, les dificultats que es troben i, en definitiva, la seva contribució al benestar de la societat. Tot plegat facilitarà la presa de decisions de cara a la planificació de les línies de treball i les estratègies futures en matèria de cultura.

Cal no perdre de vista que, a més de ser una peça important en el desenvolupament econòmic dels pobles i les ciutats, la cultura comporta uns beneficis directes per als ciutadans en termes de valors personals i col·lectius: la raó, el coneixement, la visió crítica, d'una banda, i aspectes com la identificació amb el territori, la cohesió o la creativitat social,

continuen sent la raó de ser de les polítiques culturals. Tot plegat fa que sovint, tot i que determinats àmbits de la cultura siguin deficitaris en termes estrictament econòmics, els seus beneficis socials justifiquin plenament la inversió. I és justament en aquest context on les institucions públiques, i encara més les institucions de segon nivell com Diputació de Barcelona, tenen un paper més rellevant.

Ezequiel Baró, en un article titulat “Mesures de la dimensió econòmica del sector cultural”¹⁹ afirma que els béns culturals tenen tres característiques que justifiquen la intervenció dels poders públics per tal de regular o matissar les tendències del mercat: són béns públics, béns preferents, i generen externalitats positives:

Atenent a la manera en què els beneficis de la cultura i les arts afecten les persones, els productes culturals tenen, en una mesura desigual, unes característiques de “bé públic”: (...) un valor que no es limita, exclusivament, al seu hipotètic valor de mercat; aquests productes tenen, a més, un valor d'existència, un valor de prestigi (o simbòlic), un valor d'opció, un valor de llegat (a les properes generacions) i un valor d'educació.

Així mateix, els productes culturals —com és el cas d'altres béns econòmics— generen externalitats positives. Això vol dir que, a més de les persones que se'n beneficien directament (del seu consum i gaudi), moltes altres persones se'n poden beneficiar també d'una manera indirecta (en la majoria de casos, de manera no premeditada, i sense assumir-ne cap cost). En aquest sentit, la cultura contribueix a augmentar el “capital social” de la societat.

Finalment, en la pròpia naturalesa dels productes culturals està també la característica de ser “béns preferents” (*merit goods*), béns el consum dels quals cal salvaguardar mitjançant la intervenció dels poders públics en aquest àmbit.

Molts d'aquests paràmetres queden fora dels estudis d'impacte econòmic. Ara bé, anàlisis realitzats en d'altres països²⁰ han demostrat que, per norma general, les activitats que generen un gran dinamisme econòmic també contribueixen positivament al benestar social. És per això que, tot i les seves limitacions formals, els estudis d'impacte econòmic resulten molt orientatius a l'hora de valorar el grau d'imbricació de les diverses actuacions i polítiques culturals al territori: és clar, per exemple, que un teatre que aconsegueix crear una dinàmica positiva amb la ciutadania no només vendrà més entrades, sinó que acabarà afavorint la creació d'una xarxa de serveis al seu voltant (restauració, aparcament...), donarà vida a la zona on s'ubiqui, i, possiblement, contribuirà a millorar la imatge d'aquell barri i fins i tot del municipi.

La dimensió social i ciutadana de la cultura és, per tant, indissociable de la seva dimensió econòmica. Una ullada al territori mostra com els serveis de l'Àrea de Cultura de la Diputació estan, a hores d'ara, totalment integrats en les dinàmiques culturals territorials. Tal com s'ha assenyalat al començament d'aquest treball, a dia d'avui, instruments com la Xarxa de Biblioteques, la Xarxa de Museus Locals, la Xarxa d'Arxius, el Circuit d'Espectacles Professionals, o els plans estratègics de cultura realitzats des del CERC, estan a la base de l'acció cultural local a la província de Barcelona. Podríem dir que formen part de l'esquelet de les polítiques locals de cultura.

¹⁹ Vegeu núm. 2 de la revista Cultura, del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya (juny 2008). <http://cultura2.gencat.cat/revistacultura/article.php?id=17> (consulta 18 de maig de 2010).

²⁰ Als països anglosaxons tenen una llarga tradició en la mesura dels impactes econòmics de la cultura a través d'estudis d'impacte econòmic i d'altres més amplis com anàlisis cost-benefici o estudis basats en la valoració contingent. Per a més informació sobre aquest tipus de treballs, vegeu Michelle Reeves, 2002, *Mesuring the economic and social impact of the arts: a review* (<http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/documents/publications/340.pdf> consulta maig 2010)

Capítol 2: Sumari executiu

- L'any 2008, a l'Àrea de Cultura de Diputació de Barcelona hi treballaven 449 persones, que representaven vora d'un 8% dels treballadors en cultura de les diferents administracions públiques catalanes i un 1,2% dels del sector cultural de Catalunya, comptant els ens públics i les empreses privades.
- El gruix dels treballadors en cultura dels organismes públics es concentra a l'Administració Local, que entre municipis, diputacions i consells comarcals ocupava, l'any 2006, el 70% dels treballadors en cultura al sector públic.
- L'any 2008 hi havia 1703 treballadors a les biblioteques públiques de Catalunya, dels quals 357 eren empleats de Diputació de Barcelona i uns altres 804 treballaven a la Xarxa de Biblioteques de Diputació, empleats pels ajuntaments: un total del 70% dels treballadors de les biblioteques públiques de Catalunya pertanyen a aquesta Xarxa.
- Aquest mateix any les biblioteques van fer compres de fons documental per un import de 12 milions d'euros, dels quals 7,7 van ser aportats directament per Diputació, xifres que mostren com Diputació i la Xarxa de Biblioteques contribueixen al manteniment de les empreses editores, en un moment de dificultats per al sector. Aquesta despesa de la Xarxa durant l'any 2008 permetria mantenir un total de 48 treballadors durant un any, i la de l'Àrea de Cultura, 31.
- Atenent a les línies d'actuació del CERC, del programa de Cultura i Proximitat destaca el DACIP, base de dades sobre agents i activitats que desenvolupen la seva tasca en l'àmbit de la proximitat. L'any 2009 hi havia 171 agents culturals inscrits al catàleg de tallers i activitats formatives, que oferien un total de 923 activitats. Es van fer un total de 143 contractacions, que van suposar uns ingressos per als agents culturals de 192.000€, pagats gairebé a parts iguals entre la Diputació i l'ajuntament contractant en cada cas.
- La Xarxa de Museus Locals està formada per 64 museus, dóna feina a 360 persones, un 38% dels treballadors en museus de Catalunya. D'aquests, només 34 generen recursos propis: el 2008 el volum total d'ingressos va ser de 2,2 milions d'euros, un 15% de la suma dels seus pressupostos globals.
- La taxa de cobertura dels museus és molt desigual entre els museus, oscil·lant entre el 0,3% i el 89%. La majoria té una taxa de cobertura inferior al 5% dels seus ingressos.
- La Xarxa d'arxius s'articula en dos instruments: el programa de manteniment i la Central de Serveis Tècnics, de la qual, l'any 2008, en formaven part els arxius municipals de 68 ajuntaments de la província de Barcelona. Entre tots comptaven amb 147 empleats.
- L'any 2009, es van realitzar, des de l'Oficina del Patrimoni Cultural, un total de 520 contractacions a 147 petites empreses o professionals, per un import de 1.9642.544€, repartits entre la Diputació (84%) i els ajuntaments (16%). Se'n van beneficiar 165 municipis.
- De l'ODA destaca el seu circuit d'espectacles professionals, en el qual, l'any 2009, van participar 111 municipis, que concentren el 82% de la població de la província. Es van contractar a través del circuit 337 espectacles de música, 317 de teatre i 74 de dansa, i 595 companyies, un 44% del catàleg de l'ODA. A més, a través del programa *Anem al teatre*, es van contractar 80 companyies.
- Pel que fa a la distribució dels recursos, l'ODA va destinar 1.021.230€ al circuit d'espectacles professionals, 751.182€ al programa *Anem al teatre* i 584.300€ a festivals. Tot plegat ha representat una despesa de 2,3 milions d'euros per l'ODA, i uns ingressos totals per a les

companyies contractades de més de 20 milions d'euros.

- Dels 9.111.394€ invertits (despesa en catxets), els ajuntaments van recuperar, a través del taquillatge, 3.534.604 €
- Les despeses totals de l'Àrea de Cultura van ser, l'any 2008, de 78.800.050 €. D'aquests, 27 milions –un 34,40%- corresponen a transferències corrents a municipis i d'altres organismes perquè realitzin activitats culturals. Si sumem la despesa de l'Àrea en transferències corrents (cap. IV) i de capital (VII) veiem que aquestes representen més del 50% del seu pressupost.
- La transferències corrents de l'Àrea de Cultura es reparteixen de la següent manera entre els programes: Direcció i serveis generals aporta el 43%, la gerència del servei de biblioteques el 39% i la de serveis culturals el 18%.
- Les transferències de capital de la Gerència de Serveis de Cultura de la Diputació que han tingut com a beneficiaris els municipis de la província, realitzades en el marc del programa Xarxa Barcelona Municipis de Qualitat 2008-2011 (XBMQ) i executades fins al març de 2010, ascendeixen a 13.134.434,22 €.
- Aquestes inversions destinades la construcció i renovació dels equipaments culturals dels municipis es realitzen entre diverses institucions. Fins al moment, s'hi ha invertit un total de 60.905.369,26€, dels quals més de la meitat corresponen als mateixos ajuntaments, un 21,57% a Diputació de Barcelona, un 6,77% a la Generalitat de Catalunya i un 2,23% al Ministeri de Cultura.
- Aquesta xifra equival a la creació d' aproximadament 3.238 llocs de treball, dels quals 698 serien atribuïbles a les inversions de l'Àrea de Cultura de la Diputació.
- Si considerem l'efecte multiplicador que presenten cadascuna de les inversions, podríem dir que cada euro invertit per Diputació ha generat una despesa de 4,64 € en construcció i millora d'equipaments culturals dels municipis de la província.

Capítol 3

IMPACTES DE L'ACTUACIÓ EN CULTURA DELS MUNICIPIS

Introducció

Aquest tercer capítol es centrarà en l'anàlisi dels impactes generats pels serveis i equipaments culturals dels municipis sobre el territori.

Després de fixar-nos, en capítols anteriors, en els pressupostos de cultura del conjunt dels ajuntaments de la província, i en els impactes directes de l'actuació de l'Àrea de Cultura de Diputació al territori, en aquesta ocasió ens fixarem en una mostra formada per set municipis de la província per intentar analitzar com afecta l'acció dels serveis locals de cultura al conjunt de les economies locals. Concretament, intentarem identificar i, sempre que puguem, quantificar, els efectes directes, directes i induïts d'aquest conjunt d'actuacions sobre el seu entorn més immediat, el del món local.

La mostra està formada pels municipis següents:

Taula 1: Mostra de municipis

Municipi	Comarca	Habitants
Arenys de Mar	Maresme	14.449
Igualada	Anoia	38.164
Manresa	Bages	75.053
Mollet del Vallès	Vallès Oriental	51.912
Terrassa	Vallès Occidental	206.245
Torelló	Osona	13.680
Viladecans	Baix Llobregat	62.573

S'ha procurat, a l'hora de triar els municipis per a la mostra, que hi hagués una presència equilibrada de les diverses comarques que conformen la província de Barcelona - tot i que no totes hi són representades- així com incloure-hi municipis petits, mitjans i grans pel que fa al nombre d'habitants, sempre a partir de la franja dels 10.000. Per sota d'aquesta grandària, no sempre trobem àrees de cultura estructurades amb treballadors que hi dediquin la totalitat de la seva jornada, de manera que una anàlisi específica de l'actuació municipal en cultura hauria estat molt complicada.

Altres criteris han estat l'extensió territorial dels municipis, el seu nivell d'activitat cultural i econòmica, i la presència o no d'algun element singular en la seva programació.

Les dades que es mostrin seran el resultat d'agregar la informació proveïda pels responsables de cultura d'aquests set municipis a partir d'uns qüestionaris estandarditzats i d'entrevistes personals. El fet que la mostra es composi únicament de set municipis fa que la seva representativitat, en termes estadístics, sigui molt reduïda. Pel mateix motiu, les comparacions amb d'altres nivells territorials –català, espanyol- tenen poc o nul sentit. En canvi, el fet d'haver-nos centrat en un nombre limitat de municipis –i d'interlocutors- ens ha

permès arribar a un nivell d'anàlisi bastant detallat. Així doncs, creiem que les dades que es presentaran a continuació poden resultar de gran utilitat per fer-nos una idea global sobre les tendències dominants en la relació entre els sectors públic i privat en l'àmbit de l'actuació local en cultura, i sobre com es tradueix això en termes de creació de llocs de treball.

En alguns casos, les dades ens permeten fer una aproximació al nombre de treballadors que es beneficien de l'actuació dels ajuntaments en cultura, és a dir, a la contribució dels mateixos a la creació d'ocupació. No obstant això, la major part de les vegades ens hem hagut de limitar a mesurar el volum de contractació a determinades empreses o a certs sectors de l'economia, sense valorar el nombre de treballadors afectats positivament per aquestes contractacions. Encara no disposem, a Catalunya, de sistemes d'informació que proveeixin de dades fiables ni sistemàtiques sobre les empreses i els treballadors dels àmbits cultural i creatiu, i encara menys sobre les retribucions mitjanes d'aquests treballadors.

Concretament, s'analitzaran els aspectes següents, relatius als efectes sobre l'economia local de l'actuació en cultura dels municipis:

1. **Efectes directes de l'actuació en cultura:** Entenem per "efectes directes" la creació directa d'ocupació, és a dir, la contractació, per part de l'ajuntament o de les empreses que gestionen els equipaments, de personal per a fer-se càrrec dels conjunt de serveis i activitats oferts per l'Àrea de Cultura.
2. **Efectes indirectes de l'actuació en cultura:** Per efectes indirectes entenem la creació indirecta d'ocupació gràcies a l'activitat de les àrees de cultura dels ajuntaments, és a dir, gràcies a la contractació de serveis a empreses i agents privats, tant de l'àmbit de la cultura com d'altres àmbits. Tal i com acabem de comentar, hem tingut accés a dades sobre el volum de contractació d'aquest tipus de serveis a empreses, però no sobre el nombre de treballadors que se n'han beneficiat a cadascuna d'aquestes empreses.

Dins d'aquest àmbit, ens hem centrat en les dades relatives a:

- *Contractació de serveis* necessaris per al funcionament diari de serveis i equipaments, així com la programació cultural.
 - *Transferències corrents* realitzades des de les àrees de cultura dels ajuntaments de la mostra, generalment adreçades a entitats o altres institucions.
 - *Inversió* realitzada per les àrees de cultura, centrada principalment en el sector de la construcció.
3. **Efectes induïts de l'actuació en cultura** Es tracta, d'una banda, de les despeses realitzades pels usuaris dels serveis i equipaments culturals locals, associades a l'activitat d'aquests (per exemple, els llibres que es compren arrel d'una xerrada organitzada per la biblioteca, el sopar o les copes de després de teatre, etc.). Per una altra banda, són efectes induïts aquells derivats de les despeses al municipi amb els salaris guanyats pels empleats directes i

indirectes dels serveis culturals locals (cadena de despeses consecutives que generen un creixement o multiplicació de l'economia).

Per tal de treballar a partir de pressupostos consolidats, s'ha treballat, en tots els casos, amb dades relatives a l'any 2008. Cal remarcar que es tracta de dades prèvies a la crisi econòmica que afecta la província, Europa i el conjunt del món globalitzat des de l'any 2009. Per tant és molt probable que, a dia d'avui, els nivells d'activitat siguin inferiors als que reflecteixen les dades que es presenten a continuació.

1. Efectes directes de l'actuació en cultura dels ajuntaments

Per "efectes directes de l'actuació en cultura" entenem la contractació de personal per part dels ajuntaments relacionada directament amb les seves actuacions en matèria de cultura. Es tracta del personal de les àrees de cultura o dels organismes autònoms en aquells que en tenen, dels equipaments culturals i, en algun cas, d'esdeveniments singulars que generen ocupació per sí mateixos.

Al conjunt de Catalunya, hi ha un total de 5.568 treballadors públics en cultura, segons dades del departament de Cultura i Mitjans de Comunicació referents a l'any 2006. Aquell mateix any, el nombre total de treballadors culturals, comptant els sectors públic i privat, era de 40.749²¹. Aquesta xifra representa un 1,2% de la població ocupada a Catalunya l'any 2006.

En el cas que ens ocupa, hem tingut en compte tant els treballadors contractats directament pels ajuntaments com aquells que pertanyen a les empreses que gestionen equipaments culturals dels quals s'externalitza la gestió. Tot i que formalment podríem haver considerat que aquests treballadors corresponen a "creació indirecta d'ocupació", donat que l'ajuntament contracta un servei a una empresa que, al seu torn, contracta treballadors, l'observació directa de la realitat als municipis ens ha permès copsar que, més enllà d'aquestes consideracions formals, els treballadors de tots els equipaments culturals formen part dels treballadors en cultura de l'ajuntament. En molts casos es fa difícil diferenciar entre uns i altres, donat que comparteixen espais i fins i tot tasques. Així doncs, s'ha optat per considerar que, si bé les condicions laborals són diferents, en tots dos casos es tracta de creació directa de llocs de treball en cultura per part de l'ajuntament.

Aquest esforç econòmic es veu reflectit, a nivell pressupostari, en la despesa en remuneracions del personal, recollida al capítol 1 de la subfunció 451 dels pressupostos municipals, o bé en el capítol 2 (despeses en béns corrents i serveis), en el cas dels serveis o equipaments externalitzats. Si analitzem les dades de la mostra de municipis utilitzada per

²¹ Font: Xifres culturals de Catalunya 2008. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya. http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/Arxiu%20GT/Xifres_Culturals_CAT.pdf (consulta setembre de 2010).

aquest estudi, trobem que el total d'aquesta despesa va ser, durant l'any 2008, de **7.162.352** euros, distribuïts entre un total de **296,25**²² treballadors.

Tal i com veurem a continuació, la quantitat de treballadors varia molt d'uns ajuntaments a uns altres. En primera instància, aquesta xifra ve determinada per la grandària del municipi. Entre els municipis de la mostra, la mitjana és d'un treballador en cultura per cada 1.500 habitants aproximadament, però la xifra oscil·la entre 1 treballador per cada 800 habitants en el municipi amb una millor dotació en termes relatius, fins a 1 treballador per cada 1.950 habitants en el cas del municipi que en té menys.

Així doncs, hi ha altres factors que contribueixen a la disparitat entre municipis de la quantitat de treballadors en cultura. Qüestions com ara una major menor tendència de l'ajuntament a externalitzar els serveis culturals, una participació més o menys important les entitats en la programació cultural, o, com és obvi, el volum del pressupost de cultura –reflex de la importància que es dóna a la mateixa– també són rellevants a l'hora de definir la quantitat de personal que es contracta directament per part dels serveis culturals de cada ajuntament.

Cal remarcar, pel que fa a l'externalització de serveis que, tot i que, tal i com s'ha indicat, hem comptabilitzat els treballadors de les empreses externes com a creació directa d'ocupació, sí que és cert que, comparativament, als equipaments on la gestió està externalitzada sovint hi ha una quantitat inferior de personal que en equipaments similars on la gestió és assumida directament per l'ajuntament. Per tal de poder treure conclusions sobre la major o menor eficiència d'una i altra opció caldria veure de quina manera repercuteix la dotació de personal en la qualitat dels serveis prestats.

Atenent a la distribució dels empleats segon categories laborals, les disparitats s'accentuen encara més: lluny de respondre a uns criteris homogenis, l'escalat dels treballadors en categories respon a les dinàmiques internes de cada ajuntament: hi ha ajuntaments on els caps dels equipaments culturals tenen càrrec de comandament, d'altres on aquesta categoria només es reserva al cap de cultura, o d'altres on no hi ha càrrec de comandament, conservant el cap de cultura la seva categoria de tècnic superior o fins i tot inferior.

Succeeix una cosa similar en la distinció entre tècnics mitjans o superiors i tècnics auxiliars: mentre a determinats municipis el pes de la programació recau en mans de tècnics mitjans, en d'altres aquesta funció es reserva als tècnics auxiliars. En la majoria d'aquests casos el que acabem trobant és que hi ha persones fent les funcions de tècnic mitjà, o fins i tot tècnic superior, però amb categoria de tècnic auxiliar. En el mateix sentit, crida l'atenció el cas d'un municipi amb un volum molt important de personal dels grups D i E. De fet, en alguns dels equipaments culturals només hi tenen personal d'aquestes categories.

Sovint, aquest tipus de situacions s'expliquen per una tendència dels ajuntaments a contractar persones amb categories inferiors a les seves atribucions reals. Altres vegades,

²² El recompte s'ha fet tenint en compte la jornada laboral i no la persona física, de tal manera que "1 treballador" equival a una jornada laboral completa, encara que la feina la realitzin varies persones amb jornades parcials. Per tant, si hi ha un lloc de treball que només requereix mitja jornada laboral, s'ha comptat "0,5". Així doncs, s'hauran beneficiat de l'ocupació a les àrees de cultura més de 300 persones.

en canvi, el que succeeix és que els mateixos treballadors no tenen la titulació necessària per accedir a la plaça que es correspondria amb les seves funcions. En aquests casos, s'intenta compensar aquesta situació augmentant el sou d'aquestes persones a base d'incrementar-los el complement, donat que no els poden modificar el nivell professional. Cal esperar que aquest fenomen vagi a la baixa, atès que cada vegada més els joves que s'incorporen al sector cultural estan més ben preparats, comptant, generalment, amb formació específica sobre els àmbits cultural i/o artístic.

Tot plegat s'acompanya, a més, d'una disparitat salarial important, sobretot pel que fa a les categories superiors. A la taula següent apareixen les remuneracions mitjanes per categoria, les remuneracions màximes i les mínimes, sempre amb dades de la mostra de municipis.

Taula 2: Remuneracions dels treballadors en cultural per categories. Mitjana, màxims i mínims

	Remuneració mitjana €	màxim €	mínim €
Comandament	39.735	52.815	28.411
T. Superior	37.834	55.982	30.403
T. Mitjà	27.151	40.816	20.860
T. Auxiliar	26.763	38.222	19.728
Administratiu	24.852	33.581	16.259
Auxi. Adm. i altres D	18.633	30.760	17.280
Altres grup E	15.838	23.321	12.390
Promig	24.537,49		

Nota: El màxims i els mínims s'han calculat sobre les remuneracions mitjanes per categoria de cada municipi

Atenent a les remuneracions mitjanes, es dona un escalat lògic: els salaris més alts corresponen a la categoria superior –els comandaments- i els més baixos a la del personal del grup E. Ara bé, criden l'atenció alguns dels salts entre categories. Per exemple, hi ha molt poca diferència entre la remuneració mitjana dels comandaments -39.735€- i la dels tècnics superiors -37.834€-. Això s'explica, probablement, pel fet que, en molts casos, la categoria professional dels caps dels equipaments o de les mateixes àrees de cultura és la de tècnic superior. Tal i com hem vist, en aquests casos és habitual que a aquestes persones se'ls compensi el sou amb complements per tal de retribuir les responsabilitats que assumeixen com a comandaments.

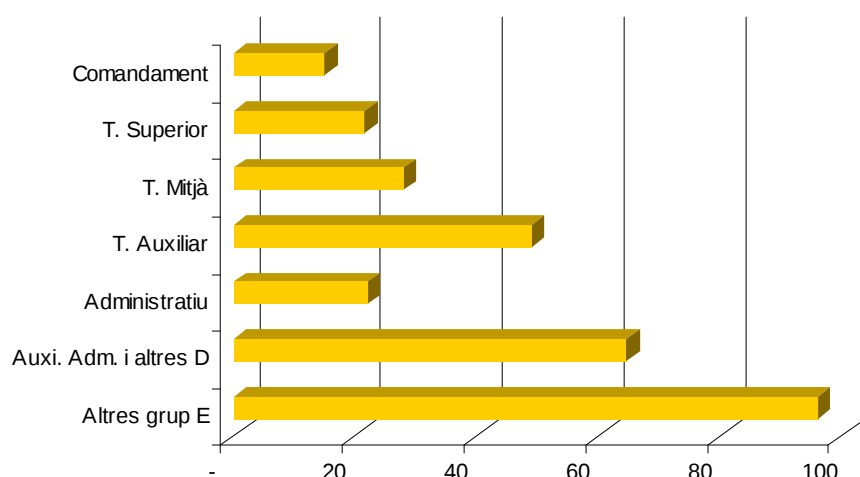
Pel contrari, hi ha una diferència de més de 10.000 euros entre les remuneracions mitjanes dels tècnics superiors i les dels tècnics mitjans, a causa, probablement, de la pràctica que acabem de comentar. De la mateixa manera, el fet que el salari dels tècnics auxiliars sigui, de promig, gairebé igual que els dels tècnics mitjans s'explica pel fet que en alguns municipis els tècnics auxiliars tenen salaris molt elevats, probablement per

compensar el fet que a la pràctica estiguin exercint funcions que impliquen una complexitat i una responsabilitat més elevades que les de la categoria laboral amb la qual van ser contractats. En canvi el salari dels auxiliars administratius, així com la resta de personal del grup D i el del grup E, és considerablement inferior. Cal tenir en consideració que les persones d'aquestes categories laboral no cobren complements especials.

Si ens fixem en el volum de treballadors de cada categoria, es dona una relació inversa entre el nivell salarial i el nombre de treballadors de cadascuna, amb la sola excepció del personal administratiu, molt escàs. Tal i com mostra el gràfic següent, es segueix una estructura gairebé piramidal.

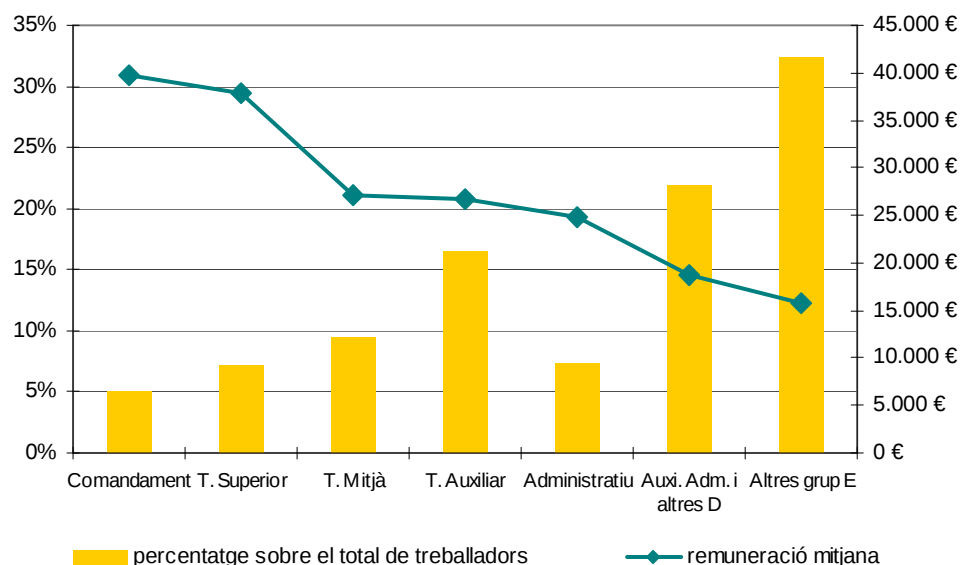
Pel que fa a l'única irregularitat de la piràmide, que afecta al personal administratiu, l'observació directa de la realitat als municipis de la mostra ens permet afirmar que, sovint, les tasques administratives de les àrees de cultura són assumides pel personal administratiu de l'ajuntament, que, en no tenir una adscripció específica a cultura –ni tampoc una dedicació exclusiva- no apareix en aquest recompte de dades. També és cert que en nombroses ocasions és el personal tècnic, o bé el de categories inferiors, el que es fa càrrec de les qüestions administratives.

Gràfic 1: Treballadors en cultura per categories

El gràfic següent mostra aquestes mateixes dades, en percentatges sobre el total de treballadors, als quals posa en relació amb les remuneracions mitjanes de cada categoria. La creu resultant entre les barres que mostren la quantitat de treballadors i la línia que indica la seva remuneració mitjana és la prova gràfica d'aquesta relació inversa entre la quantitat de personal de cada categoria i l'escala retributiva de la mateixa.

Gràfic 2: Treballadors en cultura i remuneracions mitjanes per categories

Cal precisar que el fet que hi hagi, o no, serveis externalitzats, constitueix una altra variable important a l'hora de considerar el salari dels treballadors. A la taula següent podem veure una comparació entre les remuneracions mitjanes dels treballadors segons si són contractats directament per l'ajuntament o si pertanyen a una empresa externa²³. En la majoria de casos, els salaris percebuts pels treballadors públics són més elevats que no pas els d'aquells que, treballant per una empresa privada, desenvolupen unes funcions equivalents. En dades com aquestes es recolzen els arguments d'aquells que afirmen que, amb la tendència creixent a l'externalització de serveis, els ajuntaments, com les altres administracions públiques, contribueixen a la precarització del mercat laboral català i espanyol.

Tal i com mostra la taula, les diferències retributives són més acusades per a les categories laborals intermèdies –tècnics mitjans i tècnics auxiliars- i no tant per a les categories dels extrems superior i inferior de l'escala salarial.

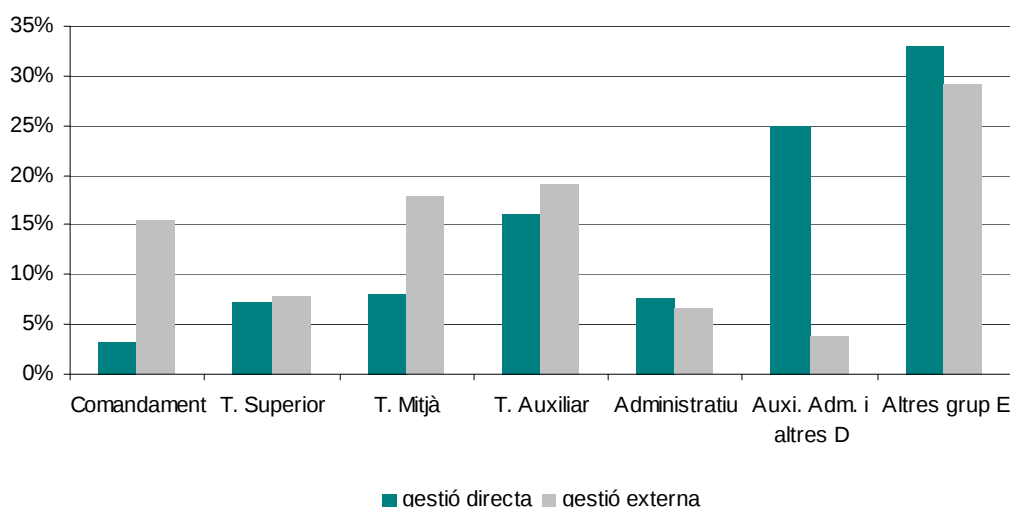
²³ En el cas dels treballadors d'empreses externes s'han establert les categories per la seva equivalència amb les funcions, donat que no tenen la mateixa codificació que s'utilitza a l'Administració Pública.

Taula 3: Remuneracions mitjanes dels treballadors en cultural per categories. Comparació gestió directa / gestió externalitzada

	Gestió directa €	Gestió externa €
Comandament	45.376,54	38.751,35
T. Superior	40.451,84	40.652,16
T. Mitjà	37.903,71	22.474,62
T. Auxiliar	28.956,36	18.763,46
Administratiu	28.275,38	23.554,52
Auxi. Adm. i altres D	21.291,76	18.314,88
Altres grup E	14.706,64	21.721,75
Promig	30.994,60	26.318,96

Ara bé, tal i com mostra el gràfic següent, les empreses privades mostren una major tendència que no pas els ajuntaments a contractar persones de les categories laborals superiors –comandaments i tècnics- i no tants administratius o personal del grup D. Tot plegat indica que, a diferència dels ajuntaments, aquestes procuren contractar les persones amb la categoria professional –i el salari- que correspon a les seves funcions. En poder contractar les persones segons les funcions que hauran de desenvolupar, les empreses privades poden ajustar més els perfils professionals a aquestes funcions. Tot i que també cal tenir en compte que, sovint, tot i que s'externalitzi la gestió dels equipaments, les funcions administratives, de manteniment i de neteja s'assumeixen des dels serveis municipals, de manera que les empreses no necessiten contractar aquest tipus de treballadors. Aquesta situació explicaria, en part, la presència més limitada de treballadors de les categories inferiors a aquestes empreses.

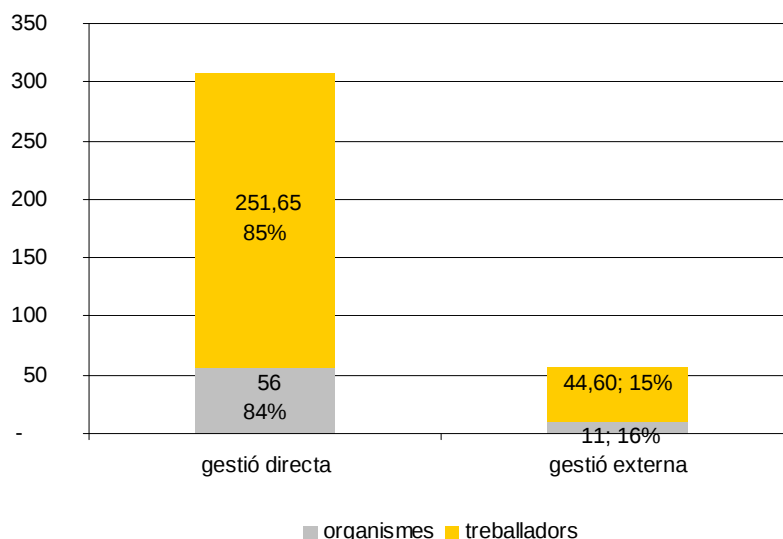
Gràfic 3: Comparació entre la distribució dels treballadors per categories en els serveis culturals de gestió directa i de gestió externa. Mostra de municipis 2008

Així doncs, el gruix dels treballadors de les empreses externes es situa a les categories superiors –comandaments i tècnics- i en les inferiors –grup E-. Només un 4% pertany a la categoria D, categoria a qual s'adscriu un 25% dels treballadors públics en cultura. Per la banda alta, crida l'atenció com només un 3% dels empleats municipals apareixen com a comandament front al 15% dels serveis de gestió externa. Probablement, l'explicació rau en el fet que, mentre que les empreses privades poden contractar persones com a gestors, és a dir, amb càrrec de comandament, aquesta categoria no existeix a l'administració pública, més que com a complement que s'afegeix a la categoria laboral, generalment de tècnic superior, que tenen aquestes persones. Per aquest motiu, és molt possible que, a l'hora d'omplir el qüestionari, alguns d'aquells que, als ajuntaments, exerceixen de cap, s'hagin comptat a sí mateixos com a tècnics, ajustant-se estrictament a la categoria de la seva plaça com a funcionaris.

Cal remarcar que, dels 67 organismes analitzats –entre departaments de cultura, organismes autònoms, equipaments culturals i programacions singulars- n'hi ha 56 gestionats directament pels ajuntaments i només 11 d'externalitzats. En termes de treballadors, aquestes xifres es tradueixen en 251,6 empleats municipals i 44,6 empleats d'empreses privades²⁴. La proporció entre organismes de gestió directa o externalitzada i el volum de treballadors es manté gairebé constant: els organismes gestionats directament pels ajuntaments, que representen el 84% del total d'organismes analitzats, contracten un 85% dels treballadors, mentre que el 16% d'organismes restant, de gestió privada, compta amb un 15% dels treballadors municipals en cultura.

Gràfic 4: Organismes municipals de gestió directa i de gestió externalitzada

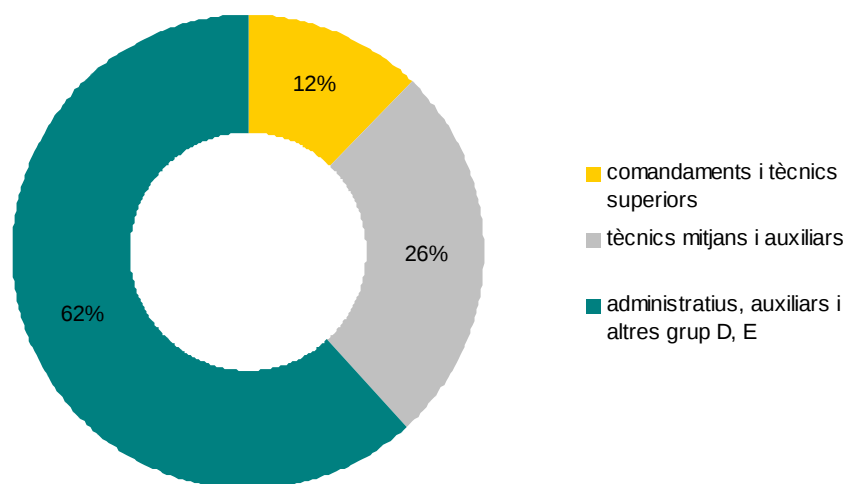

²⁴ En tots dos casos fem referència a jornades laborals completes, no al número de persones físiques que treballen, que seria superior atès que n'hi ha alguns que treballen a temps parcial.

Si agreguem les dades dels serveis de gestió directa i els de gestió externa i agrupem les categories professionals en tres grups (comandaments i tècnics superiors²⁵, resta de tècnics, i personal administratiu i dels grups D i E), trobem que el gruix dels treballadors –un 62%– es concentra al tercer grup, un 26% fa funcions tècniques i 12% pertany a les categories superiors. Més de la meitat dels treballadors en cultura, per tant, estarien cobrant un salari inferior als 19.000€ anuals de mitjana.

Tot i això, el primer informe anual sobre l'estat de la cultura i de les arts a Catalunya²⁶, publicat pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts el darrer mes de juny, destaca la qualitat dels llocs de treball generats pel sector cultural, centrant-se en el seu Valor Afegit Brut (VAB). Segons aquest informe, el VAB d'un treballador cultural va ser, l'any 2007, de 48.895€, front als 41.462€ i els 32.783€ de la construcció o l'agricultura respectivament. Dins l'àmbit de la cultura, els sectors que generen un major valor afegit són el sector audiovisual i les arts plàstiques.

Gràfic 5: Agrupació dels treballadors en cultura dels municipis per categories

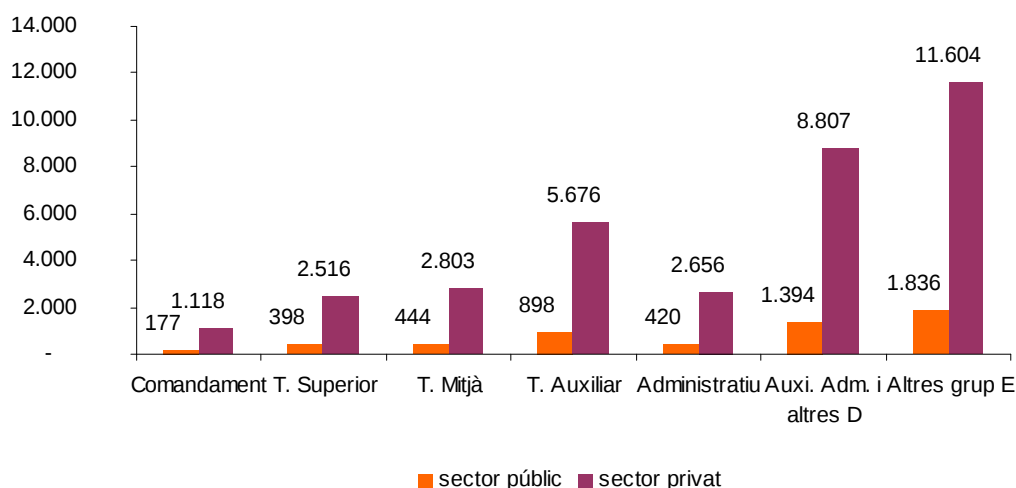

Tal i com hem indicat al començament d'aquest apartat, el nombre total de treballadors públics en cultura a Catalunya, l'any 2006, era de 5.568. Fent una extrapolació agosarada, podem suposar que la distribució d'aquests treballadors per categories s'aproxima a la que hem trobat per als empleats públics en cultura dels municipis de la mostra analitzada. Paral·lelament, i essent encara més agosarats, podem plantejar aquesta mateixa correspondència entre la distribució per categories dels treballadors de les empreses de gestió de la mostra i els treballadors cultural del sector privat català. Així doncs, trobaríem, per al conjunt dels treballadors culturals Catalunya, la següent distribució per categories:

²⁵ Agrupem tècnics superiors i comandaments partint de la constatació que, a molts municipis, tècnics superiors exerceixen funcions de gestió i coordinació.

²⁶ Trobareu l'informe complet a: http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/CNCA/documents/arxiu/Informe_Anual_CoNCA_2010.pdf (consulta juliol 2010)

Gràfic 6: Comparació entre la distribució dels treballadors per categories en els serveis culturals de gestió directa i de gestió externa. Catalunya 2006

En total, hi hauria 1.295 treballadors culturals fent funcions de comandament, 2.915 tècnics superiors o equivalents, 3.247 tècnics mitjans, 6.574 tècnics auxiliars, 3.077 administratius, 10.201 auxiliars administratius o grup D, i 13.440 treballadors del grup E o el seu equivalent en el sector privat.

Pel que fa a les remuneracions d'aquests treballadors, prenent com a referència les remuneracions mitjanes obtingudes per al sector públic i el sector privat, tindríem que, els 40.749 treballadors en cultura que hi havia a Catalunya l'any 2006, haurien rebut, en conjunt, salaris per valor de 953 milions d'euros, dels quals 135,5 milions haurien anat a parar a empleats públics i 817,5 milions haurien retribuint la feina dels 35.181 treballadors del sector privat²⁷.

Xifres com aquestes posen de manifest com, més enllà dels seus impactes sobre el benestar de les persones i les societats, la cultura té una rellevància creixent en l'economia del país. No només pel volum de recursos que manega i l'ocupació que pot arribar a generar, sinó perquè, tal i com s'ha mencionat anteriorment, la cultura porta associada una creació d'ocupació de qualitat, amb la qual contribueix a un creixement econòmic sostenible. Mostra d'això és, per exemple, que, mentre el salari mitjà dels treballadors culturals dels municipis que conformen la mostra analitzada es situa per damunt dels 24.500 euros anuals, el salari brut anual a Catalunya, aquell mateix any 2008, era de 23.376€.

²⁷ Nota: En tractar-se en tots els casos d'estimacions aproximatives, no s'ha tingut en compte els increments salarials que pugui haver-hi hagut entre els anys 2006 i 2008.

2. Efectes indirectes de l'actuació dels serveis de cultura dels ajuntaments

A més dels efectes directes –en termes de creació d'ocupació– que comporta l'actuació en cultura dels ajuntaments analitzats, hi ha altres persones i sectors empresarials que se'n veuen beneficiats. L'activitat dels serveis i equipaments culturals requereix una relació continuada amb tot un entorn social i econòmic que inclou, a més del propi sector de la cultura, el de la construcció, el manteniment d'infraestructures, o un ampli ventall d'agents del sector serveis. Amb aquestes inversions, els ajuntaments contribueixen a la creació de llocs de treball en el seu entorn més immediat: el món local. Entenen per efectes indirectes de l'actuació dels serveis culturals dels ajuntaments aquesta creació de llocs de treball gràcies a les contractacions de serveis a empreses i agents privats, les transferències corrents a institucions i entitats locals, i la inversió en equipaments i infraestructures.

2.1 Contractació de serveis

En primera instància, analitzarem els serveis contractats per a l'actuació diària dels serveis de cultura, que van des de les companyies que actuen a la programació dels teatres municipals fins a les empreses de subministrament de l'aigua, la llum i el gas que consumeixen els equipaments..

Alguns d'aquests proveïdors són empreses culturals, d'altres no, i d'altres es troben en aquella franja incerta, al límit del que podríem considerar indústria o empresa “cultural” i el que no. Per a poder fer una anàlisi acurada de les dades, s'ha dividit el conjunt de proveïdors en diversos sectors.

La definició d'aquests sectors ha estat una dificultat afegida, donada l'heterogeneïtat de les empreses objecte de la anàlisi. Finalment han estat agrupades en funció del tipus de servei que ofereixen als ajuntaments. Per qüestions metodològiques, en algunes ocasions s'han dividit aquests sectors en subsectors.

A continuació s'enumeren els sis grans sectors definits; el llistat complet de sectors i subsectors es pot consultar a l'annex número 2 d'aquest treball.

- Sector de la programació cultural
- Sector d'estudis, consultoria i formació
- Sector de la comunicació
- Sector de manteniment i infraestructures
- Sector del transport, la restauració i l'allotjament
- Altres (empreses i professionals d'altres sectors)

Dins d'aquests sectors, també “conviu” empreses que pertanyen pròpiament al sector cultural amb empreses d'altres àmbits de l'economia. Tot i això, hi ha sectors que estan formats majoritàriament pel que podem considerar empreses i professionals de la cultura –sectors de la programació cultural i d'estudis i formació- mentre que d'altres pertanyen clarament a altres àmbits –sector de manteniment i infraestructures, restauració i allotjament...

La major part de la despesa que es dedica a la contractació de serveis queda recollida en el capítol II dels pressupostos municipals de cultura (despesa en béns corrents i serveis). Així doncs, l'elaboració d'aquest apartat del treball es nodreix d'una anàlisi detallada del capítol II dels pressupostos de cultura dels municipis de la mostra, complementada amb altres dades relatives als serveis contractats. Es compta amb xifres econòmiques relatives a l'any 2008 –volum de contractació- i informació sobre el tipus d'empreses i agents privats contractats. No disposem, en canvi, de dades sobre la composició de cadascuna d'aquestes empreses –nombre de treballadors, categories laborals, etc.

Tal i com s'ha assenyalat a la anteriorment, donada la dificultat que hauria suposat l'estimació del nombre treballadors beneficiats per aquestes contractacions, així com la poca fiabilitat de les conclusions que se'n poguessin obtenir, hem optat per fer referència al nombre d'empreses proveïdores de serveis, agrupades per sectors, sense intentar esbrinar el nombre de treballadors vinculats a aquestes empreses.

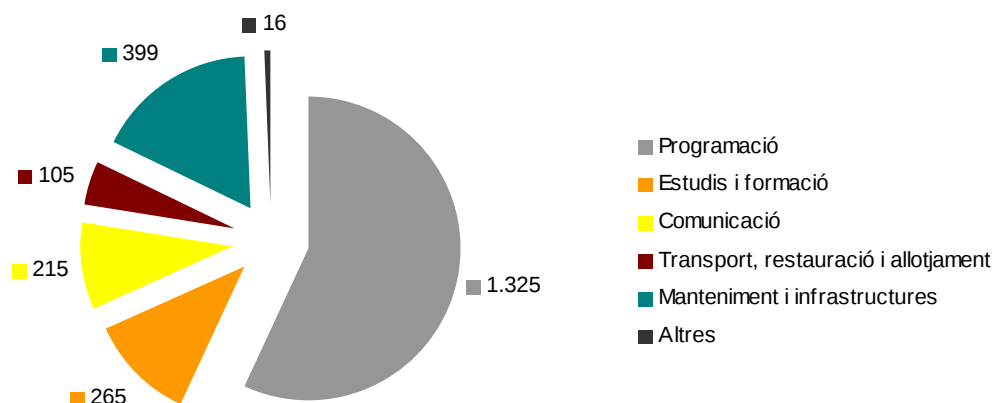
Cal remarcar que, sobretot en els sectors i subsectors més específicament culturals – arts visuals i escèniques, formació, consultories culturals, disseny gràfic i publicitat, etc.- hi ha una gran quantitat de microempreses; es tracta d'un sector molt atomitzat. Segons dades de l'informe anual del CoNCA mencionat anteriorment, i fent referència a dades per al conjunt de l'Estat Espanyol, el 40,3 % dels empleats de les empreses culturals són autònoms, el 14,6 % són persones jurídiques (empreses) sense treballadors contractats, el 43,8 % tenen menys de 50 treballadors, l'1,2 % tenen entre 50 i 499 treballador i només 59 empreses, un 0,1 % de totes les que hi ha registrades, tenen més de 500 treballadors.

Hem de tenir en consideració, per tant, que en els sectors de la programació cultural, el dels estudis i la formació o el de la comunicació, quan fem referència a empreses no sempre estem parlant de grans companyies, ni tan sols d'empreses mitjanes; sovint ens referim a empreses formades per menys de deu persones, o fins i tot dues persones o una sola.

En canvi, en d'altres sectors, com el de les grans empreses de subministraments, la construcció, o el manteniment d'infraestructures, la grandària habitual de les empreses és molt superior, de manera que podem suposar que les contractacions realitzades pels ajuntaments no afecten directament cap treballador en concret sinó que es dilueixen entre la globalitat dels ingressos d'aquestes empreses.

En termes globals, i entrant a analitzar les xifres obtingudes de la mostra de municipis, l'any 2008, aquests set municipis van contractar, en conjunt, un total de **2.325** empreses diferents, amb una despesa global per als ajuntaments de **13.045.713** euros, prop del doble de la seva pròpia despesa en personal.

Gràfic 7: Empreses contractades per sector

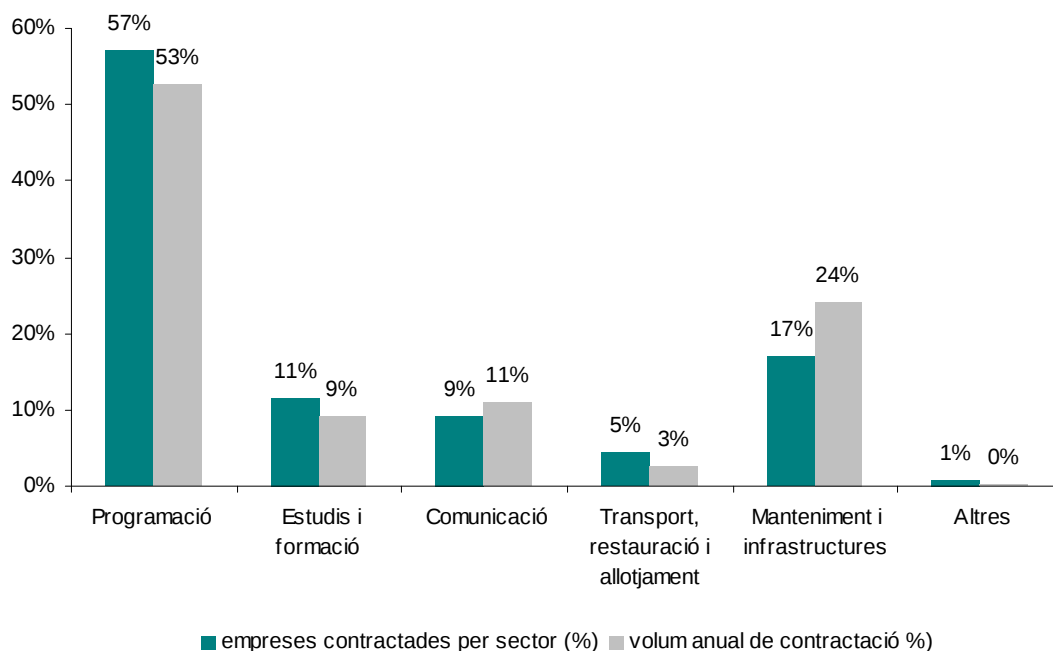

Més d'un miler de les 2.325 empreses contractades –un 57%- pertany a l'àmbit de la programació d'activitats i espectacles culturals. Es tracta d'empreses i companyies d'arts escèniques, artistes, empreses de l'àmbit de les arts visuals i audiovisuals, del món expositiu –inclòs muntatge i desmuntatge d'escenaris, d'exposicions, serveis de sonorització, etc.-, o bé organitzacions relacionades amb les festes i la cultura popular. El següent sector per nombre d'empreses contractades és el de manteniment i infraestructures, que inclou tots aquells serveis necessaris per al funcionament ordinari dels equipaments culturals i d'una gran part de la programació que es desenvolupa a l'exterior: empreses de manteniment, de subministraments, de serveis informàtics, de vigilància, sanitaris, de neteja, assegurances, etc.

Els professionals i empreses que proveeixen serveis relacionats amb la formació, la consultoria cultural i altres serveis especialitzats es situen en tercera posició pel que fa al nombre de contractacions anuals, seguides de les empreses del món editorial i de la comunicació (publicitat, edició, impremta), que es van beneficiar, l'any 2008, de 215 contractacions, al voltant d'un 9% del total. Al capdavant trobem les empreses de transport, allotjament i restauració, amb una relació més aviat tangencial amb els departaments de cultura dels ajuntaments.

La quantitat d'empreses contractades per sector guarda una correspondència important amb el volum de facturació de cadascun d'aquests sectors. El gràfic següent posa en relació aquests dos paràmetres.

Gràfic 8: Comparació entre el nombre d'empreses contractades i el volum de facturació per sector

Tal i com mostra el gràfic, les empreses i professionals de suport a la programació cultural dels municipis concentren més de la meitat de les contractacions i també de la facturació, amb uns percentatges del 57% i el 53% respectivament. Tot plegat va suposar per al conjunt d'aquestes empreses uns ingressos de 6,9 milions d'euros, l'any 2008. Les empreses de manteniment, per la seva banda, van ser objecte d'un 17% de les contractacions i en canvi van generar el 24% de la facturació (3,1 milions d'euros); és a dir, que la facturació mitjana per empresa en aquest sector és superior a la del sector de la programació. Per a la resta de sectors, el número d'empreses contractades es correspon aproximadament amb el volum de facturació. Únicament en el cas de les empreses del sector de la comunicació, la facturació –un 11%– supera lleugerament en percentatge al nombre d'empreses contractades en relació al total –un 9%.

A la taula següent apareixen les xifres concretes relatives a la contractació de serveis de cadascun dels sectors esmentats al llarg d'aquest apartat. S'hi ha afegit, a més, la facturació mitjana de cadascuna de les empreses dels diversos sectors. En termes globals, cada empresa va facturar una mitjana de **5.611** euros. Ara bé, aquesta quantitat varia enormement en funció del sector al qual pertany cadascuna d'elles.

Taula 4: Empreses contractades per sector, volum anual de contractació i facturació mitjana per empresa. Any 2008, mostra de municipis

	Empreses contractades per sector	Empreses contractades per sector (%)	Volum anual de contractació	Volum anual de contractació (%)	facturació mitjana per empresa
Programació	1.325	57,0%	6.882.856,29 €	52,8%	5.194,61 €
Estudis i formació	265	11,4%	1.191.922,08 €	9,1%	4.497,82 €
Comunicació	215	9,2%	1.436.269,34 €	11,0%	6.680,32 €
Restauració,	105	4,5%	357.481,75 €	2,7%	3.404,59 €
Manteniment i	399	17,2%	3.137.719,79 €	24,1%	7.863,96 €
Altres	16	0,7%	39.463,90 €	0,3%	2.466,49 €
	2.325	100,0%	13.045.713,15 €	100,0%	5.611,06 €

La xifra més elevada per aquest paràmetre -7.864€- correspon a les empreses de manteniment i infraestructures. Tal i com veurem més endavant, trobem diferències considerables dins del mateix sector, on hi ha les grans empreses proveïdores de subministraments, que concentren la major part dels ingressos, i d'altres més petites, sovint locals, dedicades al manteniment ordinari d'espais i equipaments, amb una facturació inferior.

Les empreses del sector de la comunicació, que inclou les editorials, les impremtes i les empreses i professionals del món del disseny gràfic i la publicitat, van obtenir una mitjana de 6.680€ anuals per empresa; aquelles vinculades a la programació –companyies de teatre i dansa, grups musicals, artistes visuals i audiovisuals, productores, empreses de muntatge i desmuntatge d'escenaris, tècnics de llums i so, etc- van ingressar 5.195€ de mitjana, i prop de 4.500€ es van destinar, en promig, a cadascuna de les empreses i professionals dedicats a la formació, la recerca, i la consultoria cultural.

Aquests tres sectors, que són els que podem considerar més pròpiament culturals, es caracteritzen, tal i com s'ha vist, per una gran atomització, és a dir, per comptar amb una quantitat molt important de petites empreses i professionals independents. En una gran part de les ocasions, els volums de facturació mitjans no responen a un únic encàrrec per empresa, sinó a diversos serveis prestats al llarg de l'any. A la major part dels municipis, els ajuntaments compten amb un nombre limitat d'aquest tipus d'empreses que són de la seva confiança, amb les que es posen en contacte cada vegada que necessiten serveis de formació, de consultoria, de premsa...

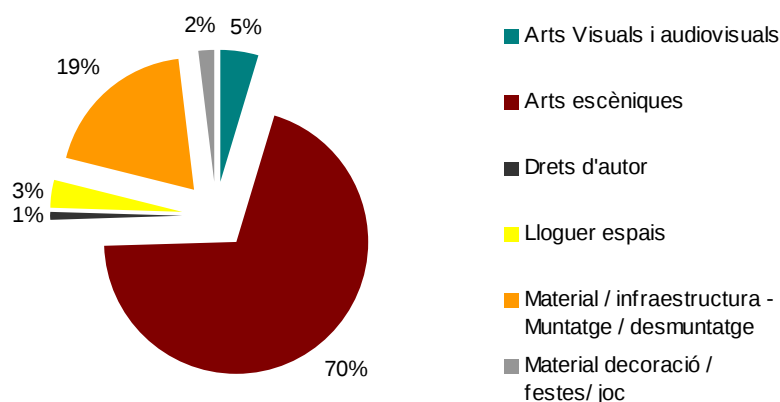
Finalment, el sector de la restauració, l'allotjament i els transport va tenir uns ingressos mitjans de 3.405€ per empresa.

A continuació analitzarem les dades de cadascun dels sectors per separat: programació d'activitats, estudis i formació, comunicació, manteniment i infraestructures, restauració i allotjament, i d'altres.

Sector de la programació cultural

El sector de les empreses que es mouen a l'entorn de la programació cultural dels ajuntaments està format per les empreses, companyies i professionals de les arts escèniques, visuals i audiovisuals, les empreses proveïdores de material de decoració i festes, les de joguines i jocs infantils, les que proveeixen les infraestructures necessàries per a la programació cultural i festiva, així com els serveis tècnics associats (muntatge i desmuntatge, llums, so, etc.), i les empreses que gestionen drets d'autor i propietat intel·lectual (SGAE, VeGaP, editorials, empreses de producció d'espectacles). També s'ha inclòs en aquest sector els recursos destinats al lloguer d'espais per a la programació cultural.

Gràfic 9: Sector de la programació cultural. Percentatge d'empreses contractades per subsector

L'any 2008, els municipis de la mostra van contractar un total de 1.325 empreses d'aquest sector, amb un volum de contractació proper als 7 milions d'euros. Més de dues terceres parts d'aquestes van ser empreses del sector de les arts escèniques: companyies, productores i actors i actrius individuals. Segueixen, per nombre d'empreses i per volum de contractació, les empreses proveïdores de material, infraestructures i serveis tècnics, sovint associades, igualment, al sector de les arts escèniques (muntatge i desmuntatge d'escenari, tècnics de llum i so, etc.).

Cal remarcar que dins de les arts escèniques s'inclou la música, la dansa, el teatre, una part molt important de les manifestacions de la cultura tradicional i popular –actuacions castelleres, correfocs, balls i danses, actuacions musicals...- i també el gruix de la

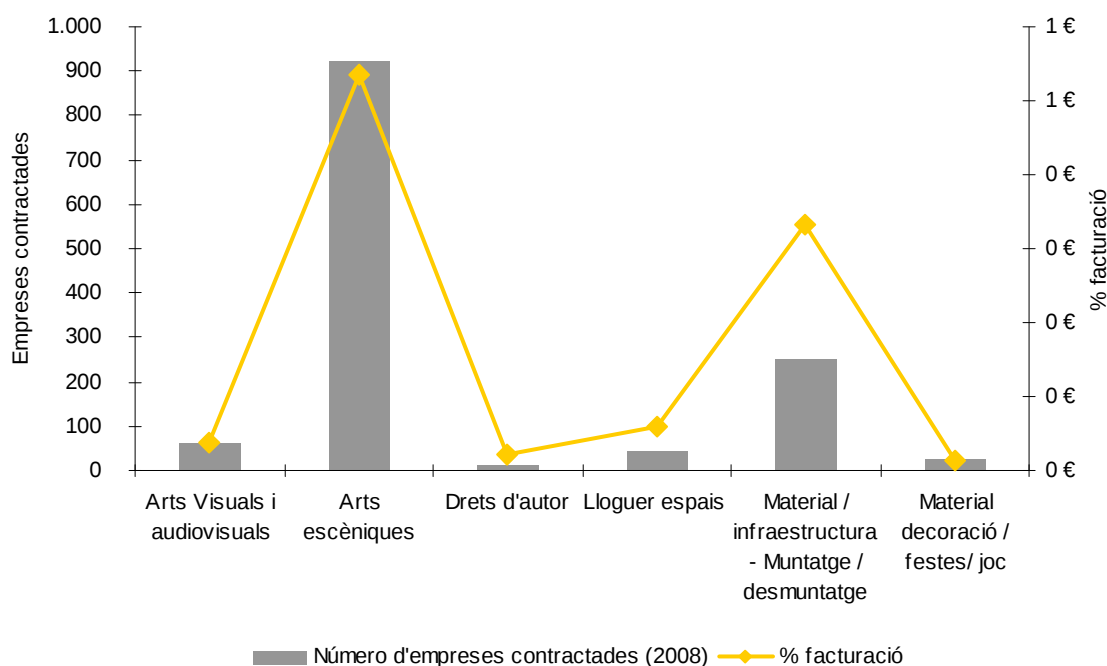
programació de les festes majors dels municipis. Tot plegat va absorbir un volum molt important dels recursos destinats a la cultura pels municipis l'any 2008.

Així doncs, si posem en relació les dades de contractació d'empreses i companyies d'arts escèniques amb el volums total de recursos analitzats en aquest apartat trobem que absorbeixen gairebé un terç –un 28,2%- dels més de 13 milions d'euros que, l'any 2008, els municipis de la mostra van destinar a la contractació de tot tipus de serveis, inclosos tant el sector de la programació d'activitats com el d'estudis i formació, el de comunicació, el de manteniment i infraestructures, els de restauració i allotjament, i d'altres.

En tercer lloc per nombre d'empreses, però no per volum de contractació, trobem les empreses i professionals del sector de les arts visuals i audiovisuals, és a dir, totes aquelles relacionades amb el món de les exposicions, de la fotografia i del cinema. En comparació a la importància que es dona als municipis a les arts escèniques, les arts visuals tenen un paper molt residual dins la programació cultural de la majoria d'ajuntaments. Més enllà de mostres d'artistes amateurs, amb una repercussió molt limitada als pressupostos, la programació expositiva dels ajuntaments és més aviat escassa o en alguns casos inexistent, la de cinema és circumscrita a l'àmbit de l'empresa privada, i l'interès per les manifestacions artístiques contemporànies únicament es fa palesa, en termes generals, als municipis de més de 80.000 o 100.000 habitants.

Sí que trobem, en canvi, a la major part dels municipis, una oferta més o menys àmplia de formació en arts visuals i fins i tot audiovisuals (cursos i tallers). Els recursos destinats a la formació i els estudis s'analitzen en propers apartats d'aquest treball.

Gràfic 10: Sector de la programació cultural. Empreses contractades i percentatge de facturació per subsector

Reprenent l'anàlisi dels subsectors que conformen el sector de la programació cultural trobem que les empreses que gestionen drets d'autor, el lloguer d'espais per a la programació i les empreses proveïdores de material festiu i de decoració es van beneficiar, l'any 2008, de percentatges de contractació inferiors al 5% de les empreses respectivament. Pel que fa al volum de contractació, en conjunt van representar prop d'un 10% dels recursos destinats pels municipis a la programació cultural, uns 650.000€ aproximadament.

La taula següent recull les xifres concretes de: nombre d'empreses contractades a cadascun dels subsectors analitzats, els volums anuals de contractació, així com els percentatges que representen aquestes dades i la facturació mitjana per empresa en cada cas.

Taula 5: Sector de la programació cultural: empreses contractades, volum anual de contractació i facturació mitjana per empresa. Any 2008, mostra de municipis

	Empreses contractades per sector	Empreses contractades per sector (%)	Volum anual de contractació	Volum anual de contractació (%)	facturació mitjana per empresa
Arts visuals i audiovisuals	63	4,8%	267.999,20 €	3,9%	4.253,96 €
Arts escèniques	925	69,8%	3.674.309,52 €	53,4%	3.972,23 €
Drets d'autor	12	0,9%	151.967,87 €	2,2%	12.663,99 €
Lloguer espais	45	3,4%	411.150,41 €	6,0%	9.136,68 €
Material / infraestructura	253	19,1%	2.292.774,09 €	33,3%	9.062,35 €
Material decoració/festes	27	2,0%	84.655,20 €	1,2%	3.135,38 €
TOTAL	1.325	100%	6.882.856,29 €	100%	5.194,61 €

Sector d'estudis i formació

El sector dels estudis i la formació recull un bon nombre de serveis professionals especialitzats dins dels àmbits de la cultura i l'educació: consultories culturals, professors, talleristes, monitors, arquitectes, restauradors, historiadors, documentalistes, traductors, gestors de projectes, i fins i tot experts en art, literatura o altres que es contracten per a fer de jurats en determinats premis o concursos convocats pels ajuntaments. En molts casos es tracta de professionals liberals (autònoms), o bé petites empreses. A diferència d'altres sectors, com el de manteniment i infraestructures, el de la restauració o, parcialment, el de la programació cultural, no trobem grans empreses en aquest àmbit de serveis professionals per al món de l'art i la cultura.

L'any 2008, els municipis de la mostra van contractar un total de 265 empreses o professionals d'aquest sector, amb un volum de contractació superior al milió d'euros. D'aquests recursos, el 89% es va dedicar a empreses dels àmbits de la formació, l'assessoria cultural i altres serveis professionals especialitzats, i l'11% restant -131.000€ aproximadament- van anar a parar a la dotació de premis, beques, i concursos artístics o literaris. Aquesta partida inclou les despeses d'organització d'aquests actes, així com les retribucions dels especialistes que fan de jurats i, sovint, les dotacions que reben els

guanyadors dels mateixos. En canvi, hi ha ajuntaments on aquestes dotacions es comptabilitzen com a transferències corrents i s'assignen al capítol IV dels pressupostos.

La taula següent recull i detalla les xifres comentades en aquest apartat.

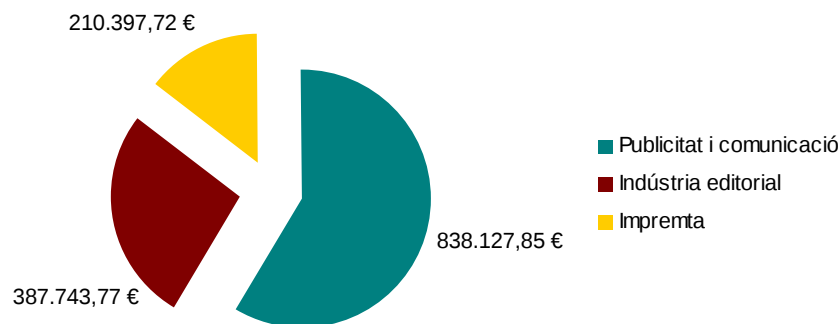
Taula 6: Sector d'estudis i formació: empreses contractades, volum anual de contractació i facturació mitjana per empresa. Any 2008, mostra de municipis

	Empreses contractades per sector	Empreses contractades per sector (%)	Volum anual de contractació	Volum anual de contractació (%)	facturació mitjana per empresa
Activitats formatives, assessoria i altres serveis professionals	245	92,5%	1.060.766,07 €	89,0%	4.329,66 €
Premis i beques	20	7,5%	131.156,01 €	11,0%	6.557,80 €
TOTAL	265	100%	1.191.922,08 €	100%	4.497,82 €

Sector de la comunicació

El sector de la comunicació, tal i com l'hem definit per al present estudi, està format per tres subsectors: el de les empreses de publicitat i màrqueting, inclosos professionals del disseny gràfic; la indústria editorial més tradicional, i les impremtes. En conjunt, les empreses d'aquest entorn van assolir, l'any 2008, un volum de contractació de gairebé 1,5 milions d'euros per part dels ajuntaments que conformen la mostra de municipis analitzats. D'aquests, més de la meitat -838.128€- van anar a parar a empreses i professionals del màrqueting, poc menys d'un terç -387.744€- a la indústria editorial, i un 15% -210.398€- a les impremtes i empreses d'impressió.

Gràfic 11: Sector de la comunicació. Volum de facturació per subsector. Any 2008

Es van contractar serveis de 116 empreses o professionals del màrqueting, 50 editorials i 49 impremtes, un total de 215 empreses que es van beneficiar, en major o menor mesura, de l'actuació en cultura d'aquests ajuntaments. La mitjana de facturació per empresa va ser de 6.700 euros aproximadament en termes globals. En el cas de les editorials, aquesta xifra s'acosta, de mitjana, als 8.000 euros anuals per empresa.

Taula 7: Sector de la comunicació: empreses contractades, volum anual de contractació i facturació mitjana per empresa. Any 2008, mostra de municipis

	Empreses contractades per sector	Empreses contractades per sector (%)	Volum anual de contractació	Volum anual de contractació (%)	facturació mitjana per empresa
Publicitat i comunicació	116	54,0%	838.127,85 €	58,4%	7.225,24 €
Indústria editorial	50	23,3%	387.743,77 €	27,0%	7.754,88 €
Impremta	49	22,8%	210.397,72 €	14,6%	4.293,83 €
TOTAL	215	100%	1.436.269,34 €	100%	6.680,32 €

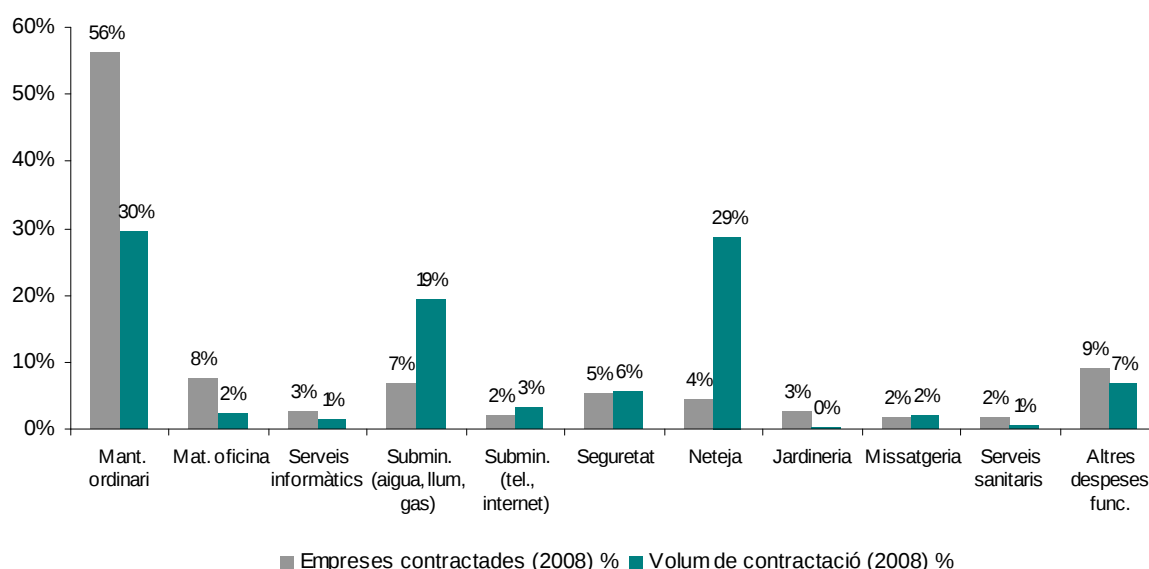
Manteniment i infraestructures

El sector de manteniment i infraestructures aplega totes aquelles empreses proveïdores de serveis essencials per al funcionament diari dels equipaments i les infraestructures culturals. Així doncs, les reparacions d'edificis –obres menors-, el manteniment dels equipaments i dels seus espais exteriors, de les instal·lacions, dels utilitatges, dels vehicles, etc., així com tot el material necessari per al desenvolupament d'aquestes tasques, s'inclou dins del sector de manteniment i infraestructures.

Tal i com reflecteix el gràfic següent, el sector és divideix en un gran nombre de subsectors, amb una distribució molt desigual dels recursos que s'hi destinen. En conjunt, el sector va absorbir, l'any 2008, un total de 3.137.720€ repartits entre 399 empreses diferents. A diferència del que s'ha comentat per altres sectors, algunes de les empreses característiques d'aquest sector són mitjanes o grans, fins i tot n'hi ha algunes de molt grans i de fora de l'àmbit local, com les subministradores d'electricitat, telèfon, aigua o gas. D'altres, en canvi, tenen una grandària menor i un component local més important. És el cas de les empreses de serveis informàtics, les de jardineria, les de neteja o les que subministren material d'oficina. Ens trobem, per tant, davant d'un sector amb desigualtats importants pel que fa al tipus d'empreses que l'integren.

Més de la meitat de les empreses de manteniment i infraestructures contractades pels municipis de la mostra al llarg de l'any 2008 van ser aquelles dedicades al manteniment ordinari dels equipaments culturals (224 empreses diferents). En canvi, pel que fa al volum de facturació, les empreses d'aquests subsector van rebre menys d'un terç del total de recursos destinats al sector de manteniment i infraestructures: la facturació mitjana per empresa no va arribar als 4.200 euros.

Gràfic 12: Manteniment i infraestructures. Empreses contractades i volum de facturació per subsector. Any 2008

Al gràfic anterior es posa en relació el nombre d'empreses contractades a cadascun dels subsectors definits, amb el seu volum de facturació. Crida l'atenció el cas de les empreses de neteja, on únicament 17 empreses concentren un volum de contractació de 900.000€, gairebé una tercera part del total. Aquesta dada posa de manifest com la major part dels municipis treballen amb un nombre molt limitat d'aquestes empreses (una o dues com a molt) a les quals encarreguen la neteja del conjunt d'equipaments i espais que gestiona l'àrea de cultura. Cadascuna d'aquestes empreses va facturar una mitjana de 53.000€ a càrrec dels ajuntaments durant el 2008, xifra que equival a entre dos i tres llocs de treball en el sector.

Sense arribar als valors de les empreses de neteja, la mitjana de facturació de les empreses subministradores d'aigua, llum i gas també va ser molt elevada (22.600€ per empresa). En aquest cas, el 6,8% de les empreses es van beneficiar d'un 19,5% dels recursos destinats a aquest sector.

La resta d'empreses del sector van beneficiar-se de quantitats més discretes, sempre per sota del 10% de les contractacions així com dels volums de recursos. La taula següent recull el detall del nombre d'empreses contractades de cada subsector, dels recursos que s'hi van destinar, els percentatges que representen aquestes xifres i la facturació mitjana per empresa.

Taula 8: Manteniment i infraestructures: empreses contractades, volum anual de contractació i facturació mitjana per empresa. Any 2008, mostra de municipis

	Empreses contractades per sector	Empreses contractades per sector (%)	Volum anual de contractació	Volum anual de contractació (%)	facturació mitjana per empresa
Mant. ordinari	224	56,1%	928.400,03 €	29,6%	4.144,64 €
Mat. oficina	30	7,5%	76.017,32 €	2,4%	2.533,91 €
Serveis informàtics	11	2,8%	46.991,56 €	1,5%	4.271,96 €
Submin. (aigua, llum,gas)	27	6,8%	610.462,91 €	19,5%	22.609,74 €
Submin. (tel., internet)	8	2,0%	100.337,02 €	3,2%	12.542,13 €
Seguretat	21	5,3%	175.651,39 €	5,6%	8.364,35 €
Neteja	17	4,3%	901.059,82 €	28,7%	53.003,52 €
Jardineria	11	2,8%	9.513,71 €	0,3%	864,88 €
Missatgeria	7	1,8%	61.567,57 €	2,0%	8.795,37 €
Serveis sanitaris	7	1,8%	18.600,41 €	0,6%	2.657,20 €
Altres despeses funcion.	36	9,0%	209.118,05 €	6,7%	5.808,83 €
TOTAL	399	100%	3.137.719,79 €	100%	7.863,96 €

Tal i com hem vist en apartats anteriors, el sector de les empreses de manteniment i infraestructures és el segon en importància pel volum de despesa que s'hi destina. Això no obstant, es tracta d'un tipus de despesa que sovint és menystingut pels mateixos responsables de cultura a l'hora de planificar l'activitat i preveure l'assignació dels recursos. Així com hi ha una gran consciència del què costarà construir o rehabilitar un equipament, i també el cost que implica la programació dels mateixos, no sempre es tenen en compte les seves despeses de funcionament; allò que en el món del teatre en diuen el cost de pujar el teló. Només pel fet d'estar obert, un equipament genera una despesa molt important associada a aspectes com el manteniment de les instal·lacions, material de funcionament diari, subministraments, vigilància, neteja, etc.

En contrapartida, amb aquests recursos el sector cultural contribueix a la creació de llocs de treball en d'altres sectors de l'economia, en empreses que, en alguns casos, són molt importants per al creixement econòmic del territori.

Restauració, allotjament i transport

Aquest sector recull determinades despeses associades als serveis de cultura dels municipis que no es consideren essencials per al desenvolupament de les activitats diàries però que en són complementàries. Es tracta de les despeses generades pel protocol dels diversos esdeveniments, i també les dietes i les despeses generades pels desplaçaments dels treballadors en cultura, ja sigui per la seva activitat habitual o per visites a d'altres municipis o a projectes culturals singulars.

S'hi destina una petita part dels recursos dedicats a la contractació de serveis. L'any 2008, aquest tipus de despesa van suposar, en conjunt, uns 350.000€ per als municipis de la mostra, un 2,7% del total de recursos destinats a la contractació de serveis.

Taula 9: Restauració i allotjament: empreses contractades, volum anual de contractació i facturació mitjana per empresa. Any 2008, mostra de municipis

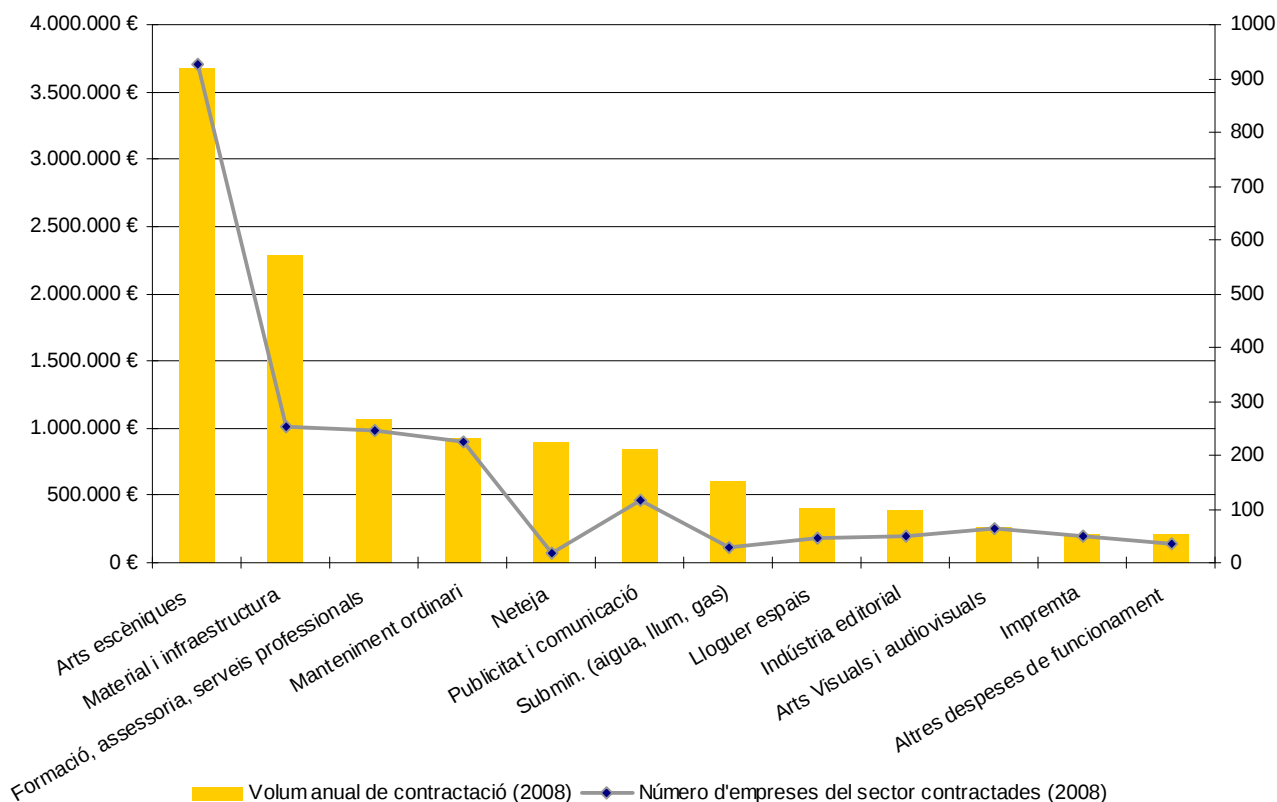
	Empreses contractades per sector	Empreses contractades per sector (%)	Volum anual de contractació	Volum anual de contractació (%)	facturació mitjana per empresa
Restauració	48	45,7%	86.979,69 €	24,3%	1.812,08 €
Transports	37	35,2%	109.142,07 €	30,5%	2.949,79 €
Protocol	6	5,7%	11.476,10 €	3,2%	1.912,68 €
Allotjament	14	13,3%	149.883,89 €	41,9%	10.705,99 €
TOTAL	105	100%	357.481,75 €	100%	3.404,59 €

Altres: Empreses i professionals d'altres sectors

Finalment, d'entre les contractacions realitzades l'any 2008 pels ajuntaments de la mostra, hi ha 16 empreses que no pertanyen a cap dels sectors anteriors, que van facturar un total de 39.464€, un 0,3% del total analitzat.

Reprenent una anàlisi més global de la situació, però sense deixar encara la divisió per subsectors de les empreses contractades, el gràfic següent mostra els subsectors ordenats en funció del volum de recursos que van obtenir l'any 2008 gràcies a les contractacions per part dels municipis de la mostra. Es mostren únicament els 12 subsectors que van tenir uns volums de facturació superiors als 200.000 euros. L'eix de la dreta i les línies mostren el número d'empreses contractades per a cadascun d'aquests subsectors.

Gràfic 13: Ordenació dels subsectors segons volum de contractació. Any 2008, mostra de municipis

Tal i com hem anat veient al llarg del treball, el volum de contractació més important, també pel que fa al nombre d'empreses contractades, correspon a les companyies, productores i professionals de les arts escèniques, en primer lloc, i a les empreses proveïdores del material i els serveis associats a la programació cultural (muntatge i desmuntatge, tècnics de llums i so, etc.). En tercer lloc hi ha les empreses i els professionals que ofereixen serveis culturals especialitzats i formació, seguits molt de prop per aquelles dedicades al manteniment d'equipaments i instal·lacions, les de neteja i les de publicitat i comunicació.

Tot i que no disposem de dades concretes que sustentin la següent afirmació, més enllà dels comentaris dels responsables municipals entrevistats, aquestes observacions ens permeten afirmar que aquests subsectors estan formats majoritàriament per empreses locals, amb un fort arrelament al territori i un element de proximitat ben remarcable. La sola excepció són algunes companyies i productores d'arts escèniques que, en el cas de pertànyer a la programació dels teatres municipals, són empreses d'abast nacional –català- i de vegades fins i tot internacional. Ara bé, cal remarcar que, dins del sector de les arts

escèniques, també hi ha una part molt important que correspon a les activitats festives, vinculades a entitats locals sovint relacionades amb la cultura tradicional i popular.

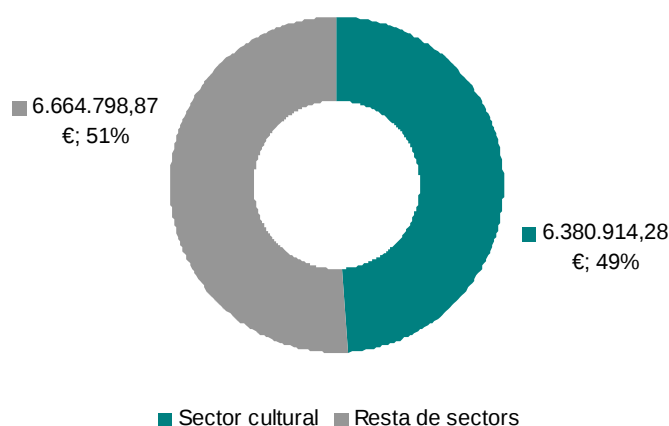
Finalment intentarem fer una divisió, del conjunt d'empreses analitzat, entre les que considerem "empreses culturals" i la resta. Aquesta divisió, tal i com s'ha assenyalat, és molt poc evident, donat que la frontera entre el que podem considerar cultura i encara més, indústria cultural, i el que no, és una línia molt difosa. Recollint unes paraules d'Eduard Miralles, "les cadenes de valor resulten molt heterogènies i difícils de segmentar en cada cas. No tots els components del valor d'una activitat creativa són econòmicament creatius o culturals: (...) en el cas de les "indústries culturals" això és incert (les editorials són part de l'economia creativa però, ho són en tots els casos? I què passa amb les impremtes?), i en activitats com l'arquitectura o la publicitat aquesta segmentació és encara molt més complexa. Per tant, i a manca d'estandardització i major consens, cal anar amb peus de plom, especialment en tot allò que respecta a les xifres que fan referència a l'aportació al PIB, la generació de llocs de treball, etc."

A efectes d'aquest anàlisi i basant-nos en els sectors definits per al mateix, hem considerat que el sector cultural està format pels subsectors següents:

- Arts escèniques
- Formació, assessoria, serveis professionals
- Publicitat i comunicació
- Indústria editorial
- Arts Visuals i audiovisuals
- Drets d'autor

La resta de subsectors pertanyen, per tant, a altres àmbits de l'economia. Segons aquesta divisió, i atenent al volum de facturació de cadascun d'aquests dos blocs, trobem que les contractacions realitzades per les àrees de cultura dels municipis de la mostra es divideixen gairebé a parts iguals entre el sector cultural i la resta de sectors. Concretament, un 49% dels recursos esmerçats van anar a parar a empreses del sector cultural i el 51% restant a empreses de la resta d'àmbits i sector econòmics.

Gràfic 14: Contractacions realitzades al sector cultural i a la resta de sectors. Any 2008, mostra de municipis

Aquestes xifres ens permeten fer-nos una idea de la contribució que suposa l'actuació en cultura dels ajuntaments per a l'impuls, o si més no el manteniment, del mateix sector cultural, però també, amb importància equivalent, per a l'economia del territori en el seu conjunt. Tal i s'ha anat posant de manifest al llarg de l'anàlisi, una part molt important de les empreses contractades pels municipis, tant en el sector cultural com a la resta, són petites i mitjanes empreses de l'àmbit local, de manera que, amb la seva activitat, els ajuntaments contribueixen a la creació de llocs de treball de qualitat en el seu entorn més immediat.

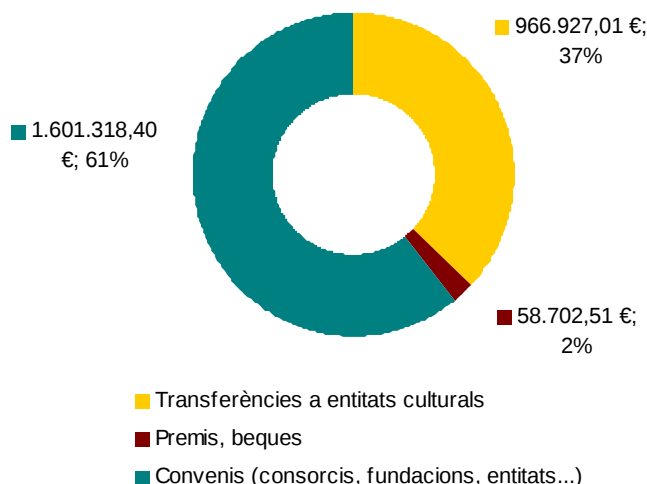
2.2 Transferències corrents

A continuació analitzarem la despesa realitzada pels ajuntaments a través del capítol de transferències corrents dels seus pressupostos (capítol IV). Es tracta de transferències entre els diversos organismes dels municipis, i transferències a entitats culturals i agents del territori.

Cal remarcar que, de les dades que s'analitzaran a continuació, no totes han estat imputades al capítol IV dels pressupostos de cultura. Ha estat així en 4 dels 7 municipis que conformen la mostra. En la resta de municipis, tot i que les transferències van ser efectivament realitzades, probablement es van imputar a d'altres partides del pressupost, o bé al capítol IV del pressupost global de la corporació, d'acord amb d'altres criteris de classificació econòmico-funcional, però no al de l'Àrea de Cultura.

En conjunt, els set municipis que conformen la mostra van destinar, l'any 2008, 2.626.947,92€ a transferències corrents. D'aquests, 966.927€ van ser transferències a entitats culturals, 58.702€ van anar destinades als beneficiaris de premis o beques –en el casos que aquestes transferències no haguessin estat imputades al capítol II dels pressupostos, tal i com hem vist a l'apartat anterior d'aquest treball. Finalment, 1.601.318€ corresponen a traspassos entre diferents organismes de titularitat pública (convenis o amb consorcis, fundacions, entitats supramunicipals, transferències a fundacions públiques, etc.).

Gràfic 15: Contractacions realitzades al sector cultural i a la resta de sectors. Any 2008, mostra de municipis

Així doncs, dels més de 2,5 milions d'euros destinats a transferències, gairebé un milió va anar a parar a entitats i agents culturals dels municipis. Sovint, aquests recursos es varen destinar a complementar la programació cultural organitzada des del mateix ajuntament. Constitueix una pràctica bastant habitual proveir a determinades entitats locals de solvència i confiança provades, d'un cert volum de recursos. Amb ells, les entitats es fan càrrec de gestionar una part, sovint important, de les activitats culturals dels municipis, per la qual cosa necessitaran contractar els serveis de companyies, empreses o altres agents culturals.

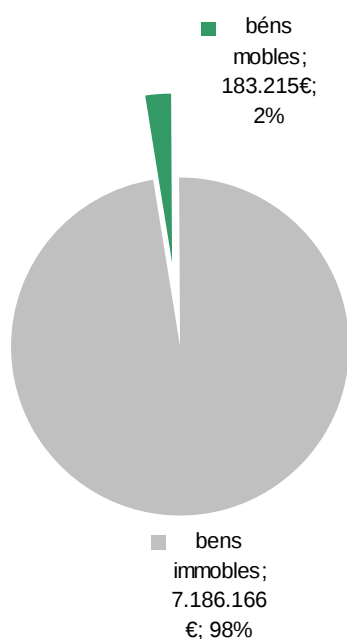
Tot i no disposar de dades concretes, podem afirmar que, a través de les transferències corrents a entitats, els ajuntaments també contribueixen a la creació de riquesa i ocupació al territori. Succeeix el mateix amb els organismes i entitats receptores del prop d'1,5 milions d'euros restant.

2.3 Inversió

Les inversions reals, comptabilitzades al capítol VI dels pressupostos, recullen fonamentalment els recursos que es destinen a la construcció o renovació d'equipaments culturals. En capítols anteriors d'aquest estudi es va analitzar la inversió realitzada l'any 2008 pels ajuntaments de la província amb el suport de Diputació, dins la Xarxa Barcelona Municipis de Qualitat. En aquesta ocasió ens centrarem únicament en les inversions realitzades pels set municipis que conformen la nostra mostra.

Entre tots, van realitzar, l'any 2008, inversions per un valor de 7.369.382€, dedicades majoritàriament a la construcció i rehabilitació d'equipaments –inversió en béns immobles- i, en una petita part, a la compra i renovació d'utillatge (maquinària, mobiliari, etc) –inversió en béns mobles.

Gràfic 16: Inversió. Any 2008, mostra de municipis

Si volguéssim fer una quantificació aproximada de la quantitat de llocs de treball creats gràcies a la inversió en béns immobles dels set municipis de la mostra, tal i com vàrem fer en capítols anteriors d'aquest treball²⁸, trobaríem que aquests 7 milions d'euros i escaig equivaldrien a la creació de 382 llocs de treball al sector de la construcció durant un any.

²⁸ Prenent com a referència les xifres del Fons Estatal d'Inversió Local (FEIL) de l'any 2009, el cost de la creació d'un lloc de treball (anual) en el sector de la construcció és de 18.809,35 euros.

3. Impactes induïts de l'acció cultural als municipis

Entenem per impactes induïts d'una acció, en termes de creació d'ocupació, l'activitat econòmica generada arrel d'aquesta activitat, però que no és fruit de la contractació directa de persones –impactes directes- ni adquisició de productes o serveis –impactes indirectes- per a la realització d'aquesta acció. Es pot considerar impacte induït, per exemple, el fet que hi hagi bars i restaurants que s'instal·len a prop dels teatres, i que tenen com a clients el públic d'aquest teatres, que hi va en sortir de la funció o abans d'entrar. Però també es beneficien d'aquests efectes induïts de l'actuació en cultura dels ajuntaments les persones que treballen al mercat municipal, o a les botigues d'alimentació on van a comprar els treballadors de l'àrea de cultura d'aquests ajuntaments.

Podem distingir dues classes d'impactes induïts. D'una banda, les despeses realitzades pels usuaris dels serveis i equipaments culturals locals, associades a l'activitat d'aquests (per exemple, els llibres que es compren arrel d'una xerrada organitzada per la biblioteca, el sopar o les copes de després de teatre, etc.). Així doncs, serveis locals com bars i restaurants, taxis, hotels, llibreries o fins i tot benzineres poden veure's beneficiats pel fet que es desenvolupi una activitat cultural en el seu entorn.

Per una altra banda, també es consideren impactes induïts els efectes resultants de les despeses realitzades al municipi amb els salaris guanyats per les persones empleades –directament o indirecta- pels serveis locals de cultura: A mesura que es gasten aquests diners, altres persones del municipi també guanyaran diners, la qual cosa estimularà noves despeses i així successivament. Aquest procés de despeses consecutives provoca un creixement o una “multiplicació” de l'economia.

En alguns models de càlcul dels impactes induïts es defineixen uns “multiplicadors” que, a través d'una fórmula matemàtica relativament senzilla, fan una mesura aproximada dels impactes induïts de la despesa en cultura sobre les economies locals. En termes generals, aquests efectes són creixents amb la grandària dels municipis.

La construcció d'un indicador, no obstant això, requereix dades concretes sobre la despesa directa, directa i induïda realitzada per les persones que, d'una manera o d'una altra, tenen una relació amb l'activitat que s'analitza –en el nostre cas l'acció cultural dels ajuntaments- i el territori. Les dades sobre impactes induïts s'obtenen a partir de càlculs aproximats sobre la despesa diferencial realitzada per les persones gràcies l'activitat analitzada. Per exemple, en el cas d'anar a sopar en sortir del teatre, l'import d'aquest sopar –que, de no haver anat al teatre s'hauria fet a casa- s'hauria de comptabilitzar com a despesa induïda.

En el nostre cas, l'accés a les dades concretes per poder definir un multiplicador i realitzar un càlcul aproximat dels efectes induïts de la despesa en cultura dels ajuntaments de la mostra requeria un treball de camp molt més exhaustiu que el que es podia realitzar, per la qual cosa s'ha optat per intentar identificar, en cadascun dels municipis analitzats,

quins són els possibles beneficiaris d'aquest impacte induït, sense quantificar, però, el seu volum.

A continuació es presenta una síntesi de les conclusions obtingudes a partir de l'intercanvi d'impressions sobre aquesta qüestió amb el responsable de cultura de cadascun dels set municipis de la mostra. Per tant, es tracta d'opinions recollides a partir de les impressions personals de persones individuals, molt coneixedores del context cultural de cadascun dels municipis, però que en cap cas pretenen ser fruit d'una anàlisi o d'un treball de camp exhaustiu.

En primer lloc, abans de fixar-nos en els principals receptors d'aquest impactes induïts, trobem que hi ha diversos factors que –segons el parer dels entrevistats- influeixen en el fet que un equipament generi o no repercussions econòmiques positives sobre el seu entorn immediat.

En primer lloc, *la pròpia naturalesa dels equipaments culturals*: determinats equipaments s'associen amb moments d'oci, de manera que faciliten el consum, principalment en bars i restaurants. És el cas, sobretot, de teatres, auditoris, sales de concerts, etc. D'altres equipaments, com les biblioteques, els centres culturals de proximitat o les mateixes oficines on s'allotgen els treballadors municipals en cultura, acaben per formar part dels recorreguts quotidians dels seus usuaris, que sovint es converteixen en clients habituals dels serveis que s'ofereixen al seu voltant, beneficiant d'aquesta manera al comerç local en el seu conjunt. Han estat especialment citades, en aquest punt, llibreries i botigues de moda.

Al costat d'aquests equipaments amb un impacte més o menys constant en el temps i delimitat en l'espai, hi ha activitats que, allà on es facin, tenen uns efectes molt rellevants sobre el seu entorn, però amb una durada determinada. És el cas de les festes majors i els altres moments destacats del calendari festiu de cada municipi, i també esdeveniments singulars com fires o festivals.

En canvi, hi ha accions, serveis i equipaments que, per la seva naturalesa, no tenen un impacte específic sobre el seu entorn. Dins d'aquest grup trobem els arxius i centres de documentació i, en menor mesura, museus i sales d'exposicions.

Un segon factor que repercuteix en l'impacte dels serveis i equipaments culturals és *la concentració dels mateixos*. Un centre cultural, que reuneix en un mateix espai serveis com ara una biblioteca, un centre cultural de proximitat, l'arxiu municipal i una sala d'exposicions genera un trànsit de persones superior al d'un equipament aïllat, i per tant la influència sobre el seu entorn també és més important. D'aquesta manera, equipaments que, per si sols, tenen poca o nul·la influència en l'entorn –arxius, sales d'exposicions- contribueixen positivament a la creació d'activitat econòmica “de proximitat” si es formen part d'un conjunt més ampli d'infraestructures o de serveis.

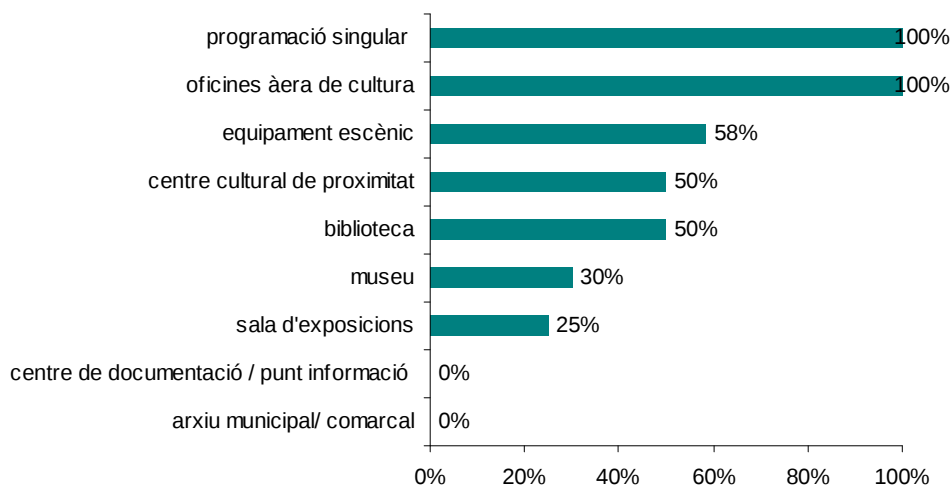
El tercer factor comentat per la pràctica totalitat dels entrevistats ha estat *la situació dels equipaments i serveis culturals dins del municipi*: situats al centre de la població, la seva contribució positiva és clara. Ara bé, si es troben fora del nucli urbà, aquests efectes positius es dilueixen. Només determinats teatres o sales de concerts amb una gran capacitat

d'atracció aconseguir que hi hagi empreses locals que s'instal·len al seu voltant atretes pels beneficis que poden obtenir del públic assistent. Un cas apart són els centres culturals, que poden arribar a generar noves centralitats als municipis, amb tot el que això comporta (comerços, serveis de transport, etc).

En un i altre cas –equipaments amb una gran capacitat d'atracció, creació de noves centralitats- hi ha un element temporal que cal tenir en compte. En la major part de casos han de passar uns anys, després de l'obertura d'un equipament cultural, per tal de poder veure els seus efectes positius sobre l'economia local.

El gràfic següent mostra una síntesi de les opinions recollides sobre la creació d'impactes induïts gràcies a la programació cultural local i a les diverses tipologies d'equipaments. Un percentatge del 100% significa que l'equipament va ser citat per tots els entrevistats com a generador d'impacte induït, un percentatge del 50% significa que només en la meitat dels municipis visitats es considera que aquesta tipologia d'equipament generi impacte induït, i un 0% significa que en cap cas un determinat tipus d'equipament té un impacte induït visible.

Gràfic 17: Serveis i equipaments culturals segons l'impacte econòmic induït que generen. Mostra de municipis

Així doncs, trobem que determinades tipologies d'activitat i d'equipament que tenen impacte induït en tots els casos, n'hi ha que no en tenen en cap dels municipis de la mostra, i n'hi ha que només en tenen en alguns, generalment en funció de la seva situació –més o menys allunyada del centre- al municipi.

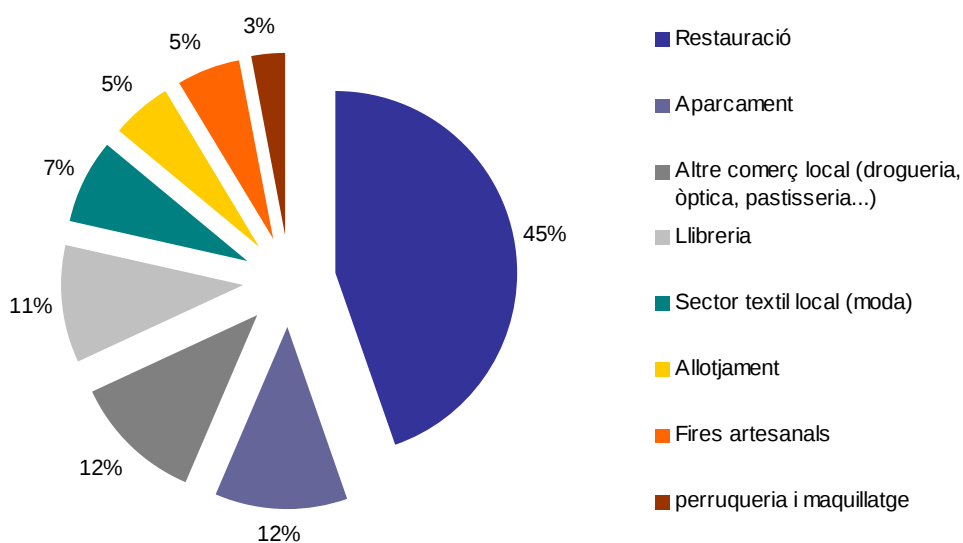
En el primer grup trobem la programació singular, inclosa la festa major i altres festivitats locals, i les oficines de l'àrea de cultura, a les que es reconeix, com a mínim, un efecte positiu sobre els bars i restaurants del seu voltant, en tots els municipis visitats.

Entre els que només en alguns casos tenen un impacte evident sobre el seu entorn trobem els equipaments escènics –auditoris, teatres de tots els formats, sales de concerts, etc.-, les biblioteques, els centres culturals de proximitat i, en una minoria de municipis, museus i sales d'exposicions. Tal i com s'ha comentat, factors com la seva situació, però també una major o menor capacitat d'atracció, o el temps que ha passat des de la seva obertura poden fer que la influència d'aquests equipaments sigui més notòria.

Els arxius, centres de documentació i punts d'informació no tenen una influència visible sobre les economies locals.

El gràfic que es presenta a continuació mostra quins són els principals beneficiaris dels efectes induïts generats pels serveis de cultura. Els percentatges estan construïts a partir de la quantitat de vegades que els responsables de cultura dels municipis de la mostra van citar un determinat servei com a beneficiari indirecte de l'acció cultural del seu ajuntament (impactes induïts). No es valora, per tant, la magnitud dels ingressos de cada un.

Gràfic 18: Efectes induïts dels serveis i equipaments culturals. Mostra de municipis

Així doncs, els beneficiaris més importants d'aquest impacte induït són els establiments de restauració –bars i restaurants. Es tracta, en uns casos, dels bars i granges que hi ha a les proximitats de biblioteques, centres culturals de proximitat, o oficines de cultura, que es converteixen en els espais habituals d'esmorzar, dinar o berenar dels usuaris d'aquests serveis. També trobem els bars i restaurants que hi ha a prop dels equipaments escènics, receptors del públic de la programació de música, teatre o dansa, que hi va a sopar abans o després de l'espectacle, i sovint a prendre una copa en sortir del mateix.

Finalment, molts bars i restaurants veuen augmentar el seu volum de negoci durant les festes locals.

En segon lloc, diversos entrevistats van citar els aparcaments de pagament com a receptors d'impactes induïts, gràcies als desplaçaments en vehicle privat generats per la programació i els serveis culturals locals. Segueix el conjunt del comerç local i, com a empreses locals destacades, trobem les llibreries, les botigues de roba i els establiments de perruqueria i maquillatge, que sovint tenen un increment de feina durant els dies que duren les festes locals.

Finalment, destaca el sector de les fires d'artesanía, formats per parades ambulants que es s'instal·len en un territori durant uns dies atretes pel gran volum de públic que assisteix als esdeveniments singulars d'alguns dels municipis que conformen la mostra.

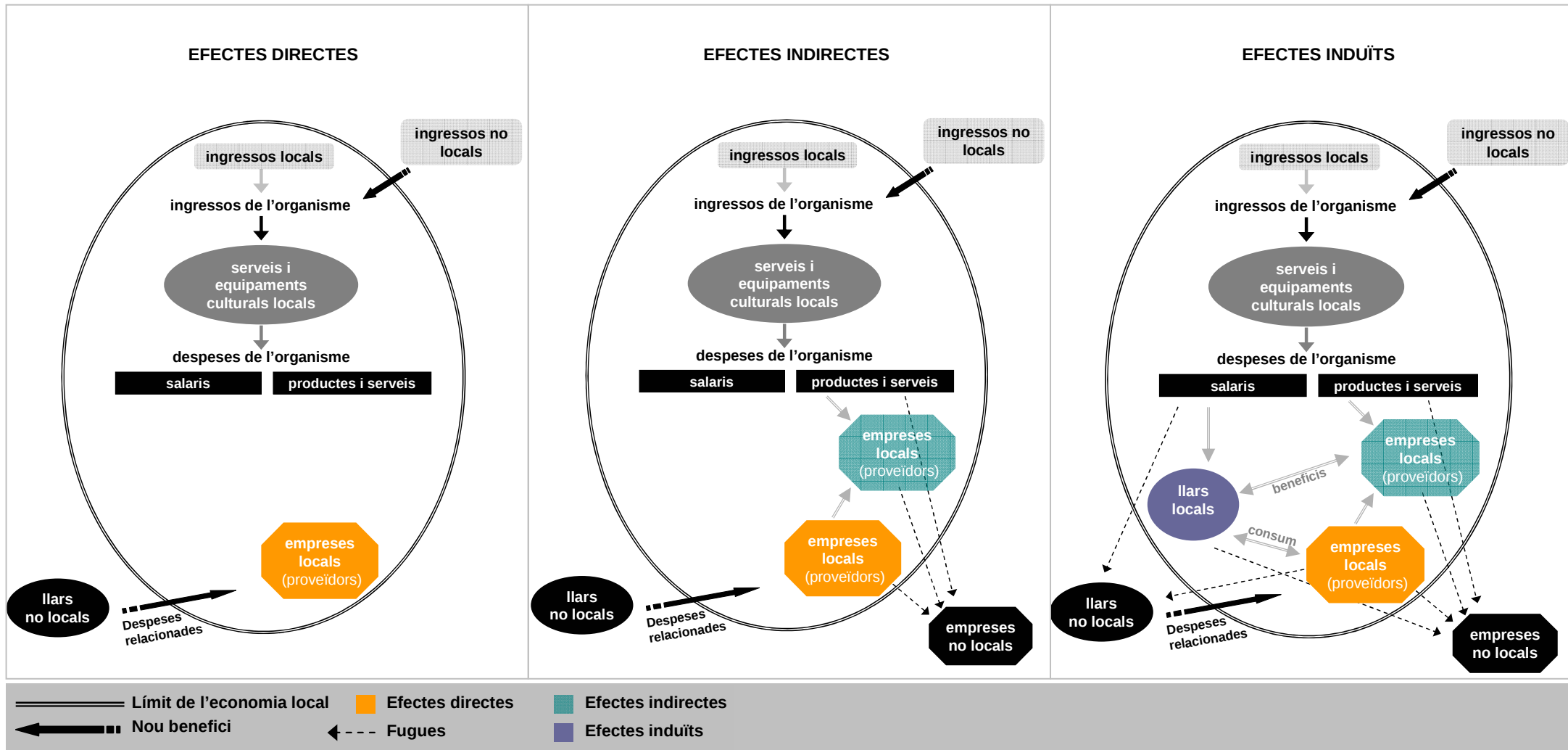
4. Síntesi de resultats

El gràfic 19 il·lustra gràficament els efectes directes, indirectes i induïts de la despesa realitzada pels serveis de cultura d'un territori determinat.

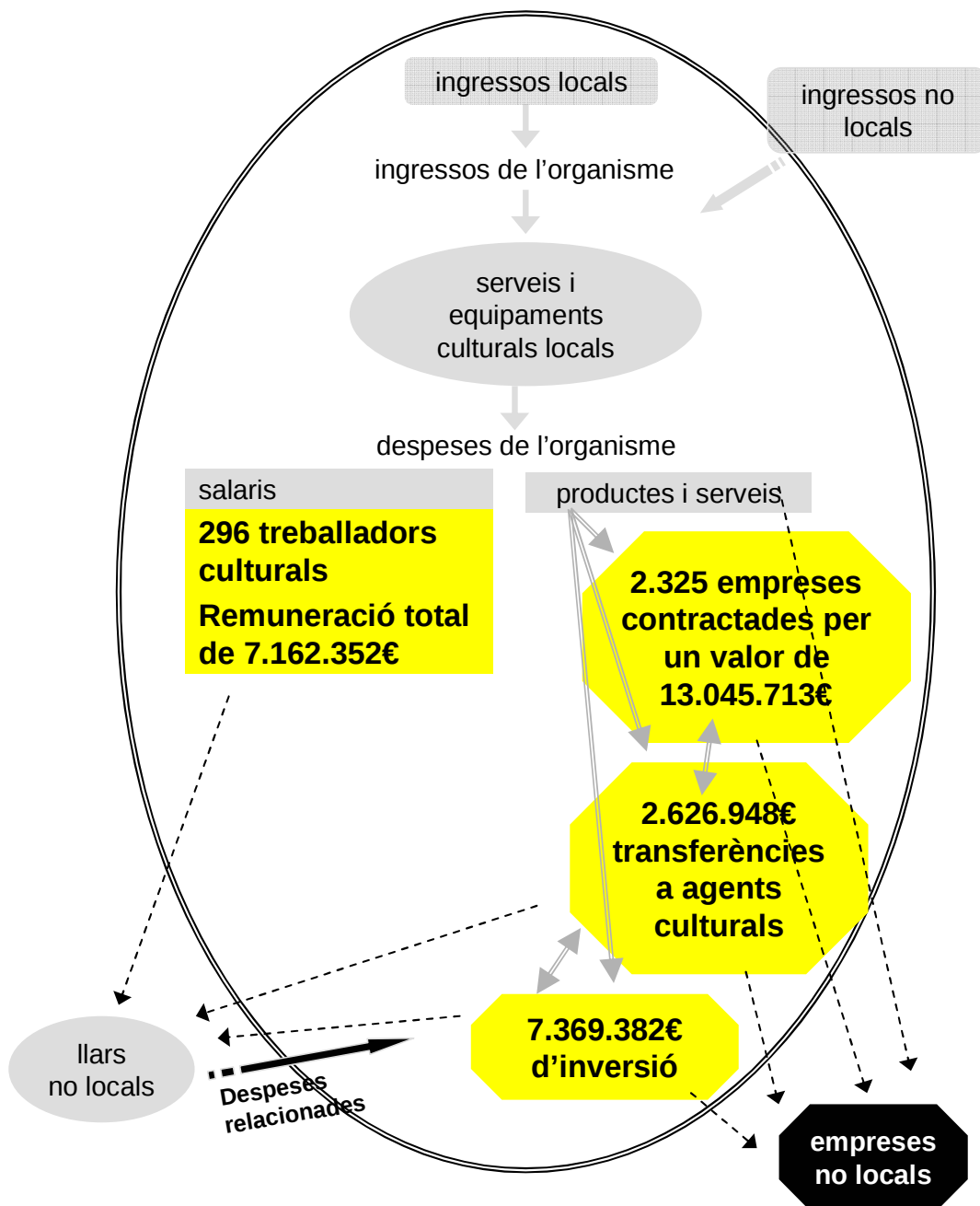
D'un primer cop d'ull podem veure com els efectes directes inclouen només les despeses realitzades des dels ajuntaments; als efectes indirectes s'incorpora, a més, un primer nivell de relacions en les quals intervenen els proveïdors d'aquests ajuntaments, així com les empreses on els proveïdors realitzen les seves compres. Per acabar, en la il·lustració dels efectes induïts aquesta xarxa de relacions s'amplia amb les despeses realitzades gràcies als salaris percebuts pels treballadors culturals. El que queda fora dels cercles és, en cada cas, el que podríem descriure com a "fugues", és a dir, les despeses realitzades per proveïdors, llars i pel mateix ajuntament fora de l'àmbit local. Tal i com s'ha indicat anteriorment, generalment aquestes fugues són més importants en municipis més petits, mentre que els més grans, amb una xarxa comercial i de serveis més àmplia, tenen una major capacitat de retenir els recursos generats localment, de manera que el seu efecte multiplicador també és més gran.

A continuació, en el gràfic 20, s'ha personalitzat en la mesura del possible la segona il·lustració (impactes directes i indirectes) amb les dades obtingudes del l'anàlisi realitzada a la mostra de municipis.

Gràfic 19: Impactes econòmics directes, indirectes i induïts

Gràfic 20 Impactes directes i indirectes de l'actuació en cultura a la mostra de municipis

A continuació s'inclou una taula resum de les principals dades quantitatives i obtingudes de l'anàlisi realitzat a la mostra de municipis. Són, per tant, les dades corresponents als impactes directes i indirectes de l'actuació en cultura d'aquests 7 ajuntaments.

Taula 10 Síntesi dels efectes directes i indirectes de l'actuació en cultura. Mostra de municipis 2008

		número	volum de recursos (retribucions/facturació)
IMPACTES DIRECTES	creació directa d'ocupació	296	7.162.351,99 €
IMPACTES INDIRECTES	contractació de serveis (proveïdors)	2.325	13.045.713,15 €
	transferències corrents		2.626.947,92 €
	inversió		7.369.382,18 €
TOTAL		2.621	30.204.395,24 €

En total, es van contractar un total de 2.621 treballadors, empreses i professionals de la cultura, entre empleats –contractació directa- i contractacions de serveis. Tot plegat va suposar una mobilització de recursos, només en els set ajuntaments analitzats, de 20.208.065,14€. Si, a més, afegim els recursos destinats a transferències corrents i a inversions en béns mobles i immobles, la xifra global, tal i com mostra la taula, supera els 30 milions d'euros destinats en gran mesura a la creació directa o indirecta d'ocupació.

Si, fent una vegada més una estimació agosarada, dividim aquests 30.204.395,24€ entre el salari brut anual d'un treballador a Catalunya l'any 2008²⁹, tenim com a resultat que, només els set municipis de la mostra, haurien contribuït a la creació de 1.292 llocs de treball aquell any. Aquesta dada, posada en relació amb la població total d'aquests municipis, equivaldria a la creació de 2,8 llocs de treball per cada 100 habitants.

No hem d'oblidar, a més, el tercer nivell de relacions, els impactes indirectes generats gràcies a l'efecte multiplicador de les despeses que es realitzen en cultura, i que tenen com a resultat la creació o el manteniment de llocs de treball addicionals en els sectors de la restauració, de les llibreries, de la moda, de les fires artesanies i en el conjunt del comerç local.

Per acabar, cal destacar un "efecte directe" del treball de camp, que és que fa aflorar un volum de recursos destinats a la cultura molt superior al que apareix als pressupostos municipals. Així doncs, en termes globals, els recursos analitzats en el present treball superen en un 151% les xifres que apareixen a la partida "451 promoció i difusió de la partida" d'aquests ajuntaments. És a dir, els valors "reals" són 2,5 vegades més grans que els valors pressupostats (cal remarcar que, en tots els casos

²⁹ Segons dades de l'IDESCAT, el salari brut anual d'un treballador a Catalunya l'any 2008 era de 23.376€. <http://www.idescat.cat/economia/inec?tc=3&id=5811> (consulta setembre 2010).

s'ha treballat amb els pressupostos de cultura liquidats). Per partides, la de personal (capítol I dels pressupostos) i la de béns i serveis (capítol II) són les que mostren desviacions més importants.

Al primer capítol d'aquest treball, dedicat a l'anàlisi dels pressupostos locals de cultura, ja es va indicar com existeix la tendència, en alguns municipis, de centralitzar algunes de les despeses corresponents a la regidoria de cultura, com a la resta de regidories, a les partides globals de l'ajuntament. Ara, hem pogut comprovar com, en efecte, aquesta sembla ser una pràctica habitual, i fins i tot quantificar-la.

Si suposem la proporció trobada per als municipis de la mostra entre despesa comptabilitzada a la partida 451 del pressupost i despesa realment efectuada es manté per al conjunt de la província, tindríem que els 211 milions d'euros³⁰ que aquests municipis van destinar als capítols de personal, béns corrents i serveis, transferències corrents i inversions, segons els seus pressupostos de cultura (partida 451), serien en realitat 531,6 milions d'euros. Ara bé, tot plegat es tracta d'una suposició; caldria realitzar un treball de camp en detall com al que s'ha realitzat als municipis de la mostra per comprovar si, en efecte, es podrien fer aflorar tots aquests recursos dedicats a la cultura que de moment es mantenen ocults.

³⁰ Font de les dades: Servei d'Informació Econòmica Municipal de Diputació de Barcelona.

Capítol 3: Sumari executiu

- Entenem per “efectes directes de l’actuació en cultura” la contractació de personal per part dels ajuntaments relacionada directament amb les seves actuacions en matèria de cultura.
- El total de la despesa en contractació de personal realitzada l’any 2008 pels municipis de la mostra va ser de 7.162.352 euros, distribuïts entre un total de 296,25³¹ treballadors.
- Aquests municipis tenen una mitjana d’un treballador en cultura per cada 1.500 habitants aproximadament, però la xifra oscil·la entre 1 treballador per cada 800 habitants en el municipi amb una millor dotació en termes relatius, fins a 1 treballador per cada 1.950 habitants en el cas del municipi que en té menys.
- Es dona una gran disparitat en la distribució dels empleats segons categories laborals, que s’acompanya, a més, d’una disparitat salarial important, sobretot pel que fa a les categories superiors.
- El fet que hi hagi, o no, serveis externalitzats constitueix una variable important a l’hora de considerar el salari dels treballadors. En la majoria de casos, els salaris percebuts pels treballadors públics són més elevats que no pas els d’aquells que, treballant per una empresa privada, desenvolupen unes funcions equivalents.
- Ara bé, en poder contractar les persones segons les funcions que hauran de desenvolupar, les empreses privades poden ajustar més els perfils professionals a aquestes funcions.
- A més dels efectes directes que comporta l’actuació en cultura dels ajuntaments analitzats, hi ha altres persones i sectors empresarials que se’n veuen beneficiats. Entenem per efectes indirectes de l’actuació dels serveis culturals dels ajuntaments la creació de llocs de treball gràcies a les contractacions de serveis a empreses i agents privats, les transferències corrents a institucions i entitats locals, i la inversió en equipaments i infraestructures.
- L’any 2008 els municipis de la mostra van contractar, en conjunt, un total de 2.325 empreses diferents, amb una despesa global de 13.045.713 euros, prop del doble de la seva pròpia despesa en personal.
- Més d’un miler d’aquestes 2.325 empreses contractades –un 57%- pertany a l’àmbit de la programació d’activitats i espectacles culturals. El següent sector per nombre d’empreses contractades és el de manteniment i infraestructures. Els professionals i empreses que proveeixen serveis relacionats amb la formació, la consultoria cultural i altres serveis especialitzats es situen en tercera posició, seguit de les empreses del món editorial i de la comunicació. Al capdavant trobem les empreses de transport, allotjament i restauració, amb una relació més aviat tangencial amb els departaments de cultura dels ajuntaments.
- La quantitat d’empreses contractades per sector guarda una correspondència important amb el volum de facturació de cadascun d’aquests sectors. En termes globals, cada empresa va facturar una mitjana de 5.611 euros al llarg de l’any. Ara bé, aquesta quantitat varia enormement en funció del sector al qual pertany cadascuna d’elles.
- Si dividim les empreses i els professionals contractats pels municipis de la mostra al llarg del 2008, entre “empreses culturals” i “empreses d’altres àmbits de l’economia”, i atenent al volum de facturació de cadascun d’aquests dos blocs, trobem que les

³¹ El recompte s’ha fet tenint en compte la jornada laboral i no la persona física, de tal manera que “1 treballador” equival a una jornada laboral completa, encara que la feina la realitzin diverses persones amb jornades parcials. Per tant, si hi ha un lloc de treball que només requereix mitja jornada laboral, s’ha comptat “0,5”. Així doncs, s’hauran beneficiat de l’ocupació a les àrees de cultura més de 300 persones.

contractacions van repartir gairebé a parts iguals entre el sector cultural i la resta de sectors. Concretament, un 49% dels recursos esmerçats van anar a parar a empreses del sector cultural i el 51% restant a empreses de la resta d'àmbits i sector econòmics.

- En conjunt, els set municipis que conformen la mostra van destinar, l'any 2008, 2.626.947,92€ a transferències corrents. D'aquests, 966.927€ van ser transferències a entitats culturals, 58.702€ van anar destinades als beneficiaris de premis o beques, i 1.601.318€ corresponen a traspassos entre diferents organismes de titularitat pública (convenis o amb consorcis, fundacions, entitats supramunicipals, transferències a fundacions públiques, etc.).
- Entre tots van realitzar inversions per un valor de 7.369.382€, dedicades majoritàriament a la construcció i rehabilitació d'equipaments –inversió en béns immobles- i, en una petita part, a la compra i renovació d'utilitatge (maquinària, mobiliari, etc) –inversió en béns mobles. Aquests 7 milions d'euros i escaig equivaldrien a la creació de 382 llocs de treball³² al sector de la construcció durant un any.
- Entenem per impactes induïts d'una acció, en termes de creació d'ocupació, l'activitat econòmica generada arrel d'aquesta activitat, però que no és fruit de la contractació directa de persones –impactes directes- ni adquisició de productes o serveis –impactes indirectes- per a la realització d'aquesta acció.
- Podem trobar diversos factors que –segons el parer dels entrevistats- influeixen en el fet que un equipament generi o no repercussions econòmiques positives sobre el seu entorn immediat: la pròpia naturalesa dels equipaments culturals, el seu grau de concentració, i la situació d'aquests equipaments i serveis culturals dins del municipi.
- Hi ha equipaments que tenen impacte induït en tots els casos, n'hi ha que no en tenen en cap dels municipis de la mostra, i n'hi ha que només en tenen en alguns municipis. En el primer grup trobem la programació singular, inclosa la festa major i altres festivitats locals, i les oficines de l'àrea de cultura. Entre els que només en alguns casos tenen un impacte evident sobre el seu entorn trobem els equipaments escènics, les biblioteques, els centres culturals de proximitat i, en una minoria de municipis, museus i sales d'exposicions. Els arxius, centres de documentació i punts d'informació no tenen una influència visible sobre les economies locals.
- Els principals beneficiaris dels efectes induïts són: els establiments de restauració, els aparcaments, el comerç local, entre el que destaquen les llibreries, el sector de la moda i les perruqueries, el sector de l'allotjament i les fires d'artesans.
- En síntesi, es van contractar un total de 2.621 treballadors, empreses i professionals de la cultura, entre empleats –contractació directa- i contractacions de serveis. Si hi més, afegim els recursos destinats a transferències corrents i a inversions en béns mobles i immobles, la xifra global taula, supera els 30 milions d'euros destinats en gran mesura a la creació directa o indirecta d'ocupació als set municipis de la mostra.
- El treball de camp fa aflorar un volum de recursos destinats a la cultura que supera en 2,5 vegades el que es reflecteix als pressupostos dels municipis de la mostra.

³² Prenent com a referència les xifres del Fons Estatal d'Inversió Local (FEIL) de l'any 2009, el cost de la creació d'un lloc de treball (anual) en el sector de la construcció és de 18.809,35 euros.

CONCLUSIONS

En aquest punt conclou, de moment, la línia de treball del programa de recerca del CERC centrada en els impactes econòmics de la cultura i economia al territori de la província de Barcelona. La fotografia dels set ajuntaments és l'última d'una sèrie que ha volgut donar una visió, des de diverses perspectives, de *les relacions entre les actuacions en cultura impulsades des dels ajuntaments i l'economia*, fonamentalment les economies locals i l'ocupació.

Obríem el tríptic amb una visió general de la situació, basada en una anàlisi en profunditat dels pressupostos de cultura dels municipis. La va seguir una segona fotografia, aquesta vegada "de perfil", des de la perspectiva de Diputació de Barcelona. Tanca la sèrie un primer pla, una visió de detall d'aquestes relacions entre cultura i economia centrada una mostra formada per set municipis de la província.

El primer capítol, centrat en els pressupostos de cultura dels ajuntaments, ens va mostrar com, l'any 2008, el 55% de la despesa en cultura realitzada per les Administracions Públiques d'Espanya provenia de les Administracions locals. Concretament, els municipis de la província de Barcelona van dedicar més de dos-cents milions d'euros a la promoció i la difusió de la cultura, xifra que va suposar una despesa mitjana de 61,6€ anuals per cada ciutadà o ciutadana. A més, vam veure com la creixent professionalització de la cultura es traduïa en un creixement paral·lel de les plantilles de cultura dels ens locals, amb la qual cosa els ajuntaments contribuïen a la creació d'ocupació de qualitat.

L'anàlisi dels impactes de l'actuació al territori de l'Àrea de Cultura de Diputació de Barcelona ens va permetre conèixer la creació directa d'ocupació per part d'aquesta, xifrada, l'any 2008, en 449 treballadors, vora un 8% dels treballadors en cultura de les diferents administracions públiques catalanes i un 1,2% del total de treballadors culturals de Catalunya.

Per la part dels impactes indirectes, destaca la compra de fons documental per a les biblioteques, que significa una transferència molt important de recursos cap al sector editorial, programes com el DACIP, amb una incidència directa sobre el sector de la cultura de proximitat, o el circuit d'espectacles professionals de l'ODA, centrat en l'àmbit de les arts escèniques. L'actuació de l'ODA va contribuir a generar, l'any 2008, uns ingressos de més de 20 milions d'euros per a les companyies que formen part d'aquest circuit.

Per acabar, vam veure com la despesa dedicada per l'Àrea de Cultura a inversions per a la construcció i renovació d'equipaments ha contribuït a la creació d'aproximadament 3.240 llocs de treball en el sector de la construcció, fent una equivalència entre la despesa global realitzada i el cost anual d'un lloc de treball en aquest sector.

El tercer i últim capítol ha centrat el seu focus en una mostra de set municipis per tal poder analitzar en detall quins són els sectors d'activitat econòmica on l'actuació de les àrees de cultura dels ajuntaments es fa més palesa. Així doncs, més enllà dels gairebé 300 treballadors contractats directament, 2.325 empreses es van beneficiar d'aquestes actuacions. El gruix de les contractacions va anar a parar a companyies, professionals i empreses de l'àmbit de la programació d'activitats i espectacles culturals. El següent sector per nombre d'empreses contractades va ser el de manteniment i infraestructures. Els professionals i empreses que proveeixen serveis relacionats amb la formació, la consultoria cultural i altres serveis especialitzats es van situar en tercera posició, seguits de les empreses del món editorial i de la comunicació. Al capdavant es trobaven les

empreses de transport, allotjament i restauració, amb una relació més aviat tangencial amb els departaments de cultura dels ajuntaments.

Tal i com succeeix amb totes les fotografies, aquestes tres imatges ens donen una visió de la realitat que ens permet fer-nos una idea del que està succeint, però, com totes les fotografies, aquesta visió que ens ofereixen és estàtica, amb els avantatges i inconvenients que això comporta.

Pel costat positiu, l'abstracció de la realitat, i sobretot de la velocitat de les coses reals, permet analitzar, reflexionar i treure conclusions sobre el que s'observa, amb la perspectiva que dona la distància en l'espai i en el temps.

Pel contrari, el fet de comptar amb imatges estàtiques, implica que des del moment que les prenem, que les arranquem de la realitat, passen a formar part del passat. En el cas que ens ocupa, la imatge que ens mostren les tres parts d'aquest treball no és la imatge del territori d'avui, sinó d'aquell del 2008. Amb la circumstància afegida que, entre el 2008 i avui, hi ha hagut una crisi econòmica molt important, que s'ha traduït, a nivell local, en dràstiques reduccions dels pressupostos municipals.

Per tant, és més que probable que, a dia d'avui, les xifres que apareixen al treball hagin patit retallades importants. Això no obstant, més enllà de les xifres concretes, l'anàlisi posa de manifest com la cultura és una part indestruïble d'un gran teixit de relacions amb els agents socials i econòmics locals, amb grans empreses i institucions, amb el sector cultural però també el de les infraestructures, el de la construcció o fins i tot el de la moda.

Podem suposar que l'efecte multiplicador identificat en els set municipis que conformaven la mostra es repeteix, amb característiques similars, al voltant de les àrees de cultura dels 311 municipis de la província. El volum d'aquests impactes directes, indirectes i induïts, dependrà, tal i com hem vist, de nombrosos factors interrelacionats: en primer terme, la magnitud dels pressupostos de cultura influeix molt directament en la capacitat de generar activitat econòmica –i ocupació– al territori, però també són molt rellevants qüestions com ara la grandària dels municipis, l'existència d'un teixit empresarial previ que pugui proveir productes o serveis a les àrees de cultura, una major o menor tendència d'aquestes àrees de cultura a la contractació d'agents i empreses locals, la capacitat d'atracció de públic per part dels equipaments i programacions culturals de cada municipi, la situació dels mateixos respecte dels centres històrics i de serveis, etc.

Ara bé, al costat d'aquest volum d'activitat econòmica generada, sovint de manera indirecta, per les accions culturals que s'organitzen des dels ajuntaments, ens trobem amb uns balanços municipals que continuen essent negatius pel que fa a les activitats culturals. És a dir, les despeses ocasionades per les programacions culturals dels municipis són superiors als ingressos directes que se n'obtenen.

La cultura, per tant, tot i esperonar l'activitat econòmica i l'ocupació en el seu entorn immediat, no aconsegueix ser “rendible” per sí mateixa. En aquest punt, cal recordar que els béns i serveis culturals tenen unes característiques pròpies que els diferencien d'altres béns de consum: una part molt important d'aquests productes tenen trets de “bé públic”: en termes econòmics, un bé públic és aquell que té un ús “no rival” i “no excludent”³³. Una gran part dels béns inclosos en l'àmbit del patrimoni cultural, però

³³ Un bé cultural té un ús “no rival” quan el seu consum per part d'una persona no limita la disponibilitat d'aquest bé per part d'altres persones. Per una altra banda, l'ús d'un bé cultural serà “no excludent” quan a ningú no se li pot impedir l'accés a aquest bé (a través de l'establiment d'un preu).

també moltes activitats realitzades a l'aire lliure, o fins i tot la programació radiofònica o televisiva gaudeixen, en un grau desigual, de les característiques de bé públic.

Fins i tot en els casos que se'ls dóna un valor de mercat, els valor dels béns culturals va més enllà. Bruno Frey, economista i professor a la Universitat de Zurich, els atribueix, a més, un valor d'existència, un valor de prestigi o simbòlic, un valor d'opció, un valor de llegat a les properes generacions i un valor d'opció³⁴. Des d'aquesta perspectiva, el valor de la cultura, o d'una gran part dels productes culturals, és molt superior al preu que li atorga el mercat.

Avui, apareixen noves evidències que reforcen la solidesa d'aquest "valor simbòlic o de prestigi" i el valor "d'educació" als quals fa referència Frey: cada vegada més, les competitivitats dels territoris es defineixen per la seva capacitat de dotar de sentit i significat el conjunt de les seves accions, més que no pas pels seus continguts tangibles (infraestructures, recursos físics, etc.)³⁵.

Totes aquestes característiques dels béns i serveis culturals fan que, sovint, el mercat sigui un mecanisme inapropiat o insuficient per assignar els productes adequats – des de l'òptica social- per desenvolupament equilibrat i el benestar de les comunitats. En aquests casos, es fa imprescindible la intervenció dels poders públics per corregir o compensar aquestes "fallades del mercat".

La política cultural, que es consolida com a intervenció pública estratègica, ha d'actuar de força "compensadora" dels desequilibris que es generen entre les activitats més dinàmiques del sector cultural –les indústries culturals- i aquelles que, tot i tenir més dificultats adaptar-se al sistema de mercat, es consideren fonamentals per al benestar social, el desenvolupament i, en definitiva, tot allò relacionat amb la creació de sentit i la construcció de les identitats locals. És possible que, per tal de garantir la supervivència d'aquestes darreres, les administracions hagin de fer aportacions netes de recursos, sigui en forma de subvencions a la iniciativa privada o de forma directa, amb producció pròpia.

En l'àmbit de les indústries culturals, en canvi, com de totes aquelles modalitats de producció i de consum en què predominen les característiques de "bé privat" i que, per tant, s'adapten fàcilment al sistema de mercat, el paper dels poders públics és més aviat d'acompanyament. És el cas de determinades produccions teatrals més "comercials", tot allò relacionat amb el sector editorial i alguns àmbits de la producció audiovisual, molts serveis professionals... justament el terreny on s'està produint l'expansió de les indústries culturals i creatives.

A nivell municipal, cal que els ajuntaments procurin esperonar el sector –incipient- de la indústria cultural local, oferint-los recursos que facilitin el seu assentament i la consolidació al mercat i al territori. Cal recordar que, més enllà de l'activitat econòmica generada per qualsevol teixit empresarial, aquestes indústries, com el conjunt de l'activitat cultural, juguen un paper molt rellevant en la construcció de la dimensió simbòlica dels territoris.

³⁴ Els productes culturals tenen un *valor d'existència* en la mesura que la població en el seu conjunt es beneficia del fet que la cultura existeixi, fins i tot les persones que mai no en prenen part de manera explícita. Tenen un *valor de prestigi* perquè contribueixen a fomentar un sentiment d'identitat col·lectiva. El seu *valor d'opció* prové del fet que la gent es beneficia no tant de participar directament en una activitat cultural, sinó del fet de tenir la possibilitat de participar-hi. Molts productes culturals tenen un *valor de llegat* perquè les persones troben un plaer (moral) en la possibilitat de llegar a les generacions futures els elements culturals que ells han rebut. Finalment, el *valor d'educació* de la cultura radica en el fet que aquesta contribueix a la formació dels individus i al desenvolupament del pensament crític. Vegeu: B. Frey (1997) Evaluating Cultural Property: the Economic Approach. International Journal of Cultural Property, n. 6, p.231-246.

³⁵ Per aquesta via, la cultura s'inclou en una concepció integral de desenvolupament individual i comunitari que pren com a punt de partida els Drets Culturals definits per la Unesco a la Declaració Universal del Drets Humans i represa a la seva darrera Convenció sobre la Protecció i Promoció de la Diversitat de les Expressions Culturals. Aquesta concepció integral del desenvolupament vincula, una vegada més, cohesió social, creixement econòmic i qualitat de vida.

Jesús García Calero³⁶, en la seva intervenció al primer Congrés Internacional d'Economia i Cultura celebrat a Barcelona la primavera del 2009, destacava com “en aquest context de renovació constant, també a nivell tecnològic, s'ha de posar l'accent en la cultura com a catalitzadora de riquesa tangible i intangible. (...) Assentar dinàmiques de competitivitat i innovació suposa una avantatge competitiva per explotar el potencial del sector a l'hora de generar beneficis, crear llocs de treball i dinamitzar, no només el mercat, sinó també el creixement de les persones i la inclusió social”.

Així doncs, el rol de les administracions públiques adquireix una doble vessant. Per una banda, han de garantir la provisió de tots aquells serveis culturals que estan, parcialment o total, al marge del mercat. Per una altra banda és important que mantinguin un diàleg constant amb les indústries culturals i creatives locals per tal de coordinar accions, conèixer les seves necessitats i facilitar, en la mesura del possible, la seva consolidació com a sector econòmic.

Es tracta d'un equilibri complex, que requereix d'un treball previ de reflexió i planificació important i que, a més, es trobarà amb l'habitual escassetat de recursos de les àrees de cultura. No obstant això, constitueix un pas important per tal que els municipis puguin aspirar a assolir aquell desenvolupament econòmic sostenible i equilibrat, basat en una creació de llocs de treball de qualitat, que contribueix a la cohesió social i genera de benestar per al conjunt de la societat; aquell creixement que promulguen els anuncien els teòrics de l'economia de la cultura.

“Les comunitats socials —la cultura— precedeixen el comerç. (...) Els mercats són una institució secundària, derivada; només existeixen si hi ha la confiança necessària per al desenvolupament del comerç (...)”³⁷.

Jeremy Rifkin, sociòleg i economista americà

³⁶ Jesús García Calero és redactor en cap de la secció de cultura del diari ABC

³⁷ Vegeu: J. Rifkin (2000) La Era del Acceso. La Revolución de la Nueva Economía. Barcelona: Paidós, p. 312-313.

CRÈDITS

Treball realitzat per l'equip de recerca del Centre d'Estudis i Recursos Culturals de Diputació de Barcelona.

Coordinació: Marga Julià

Treball de camp: Clara Mas i Ana Burgos

Redacció: Marga Julià i Ana Burgos

Col·laboració: Neus Molina

Barcelona, setembre de 2010.